

MÁTÉSZALKAI KISTÉRSÉG SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE ÉSZAK-ALFÖLDI RÉGIÓ

Kistérségi helyzetelemzés

MTA-WSA 2012

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

A projektek az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósulnak meg.

MÁTÉSZALKAI KISTÉRSÉG
SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE
ÉSZAK-ALFÖLDI RÉGIÓ

Kistérségi helyzetelemzés

A helyzetelemzés a TÁMOP-5.2.1. Gyerekesély program országos kiterjesztésének szakmai-módszertani megalapozása és a program kísérése c. pályázat keretében készült.

Készítette: Forrai Erzsébet

Az adatgyűjtésben és az elemzés összeállításában a WSA munkatársai közreműködtek

Tartalom

Összefoglalás	4
1. A kistérség elhelyezkedése, települései	5
2. A kistérség népességének társadalmi-gazdasági jellemzői	10
2.1. Demográfiai adatok	10
2.2. Végzettség	16
2.3. Foglalkoztatás, jövedelmek	16
2.4. Munkanélküliség	24
2.5. Segélyezési helyzetkép	26
3. A gyerekes családok helyzete, szegénységi kockázata	30
3.1. A gyerekek egészségügyi helyzete	33
4. Lakás, lakhatás, egyéb infrastrukturális ellátottság	35
5. Szolgáltatások a kistérség településein	39
5.1. Humán szolgáltatások elérhetősége és jellemzői	39
5.2. Közoktatási intézmények és szolgáltatások	45
6. Szegregátumok, gettósodott és gettósodó települések.....	57
7. A megnevezett fejlesztési szükségletek és igények (az adatlapok alapján)	60
8. Helyi jó gyakorlatok	63
9. Civil szervezetek	65
10. Jelenlegi forrástérkép.....	73
Mellékletek.....	76

Összefoglalás

A Mátészalkai kistérség Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében található, az Észak-alföldi régióban. Állandó népességének száma 67 ezer fő volt 2010-ben (a 2. legmagasabb a megyében), ugyanakkor a népesség folyamatos csökkenést mutat: 1998 és 2008 között közel 10 százalékkal csökkent, mely elsősorban az elvándorlásoknak tudható be. A kistérség népessége összességében fiatal (20,6% a 18 éven aluliak aránya), azonban a gyermekvállalási kedv csökkent: a 3-5 éves korosztály létszáma 550 fővel meghaladja a 0-2 évesekét, azaz az elmúlt két évben jelentősen visszaesett az azt megelőző két évhez viszonyítva. A kistérség 26 településből áll, melyek közül 3 rendelkezik városi ranggal: Mátészalka, Nagyecsed és Vaja, ám a tényleges városi funkciókat teljes körűen ellátó központnak egyértelműen Mátészalka tekinthető.

A Mátészalkai kistérség az országban a 26. legelmaradottabb: települései közül csak Mátészalka és Jármí azok, amelyek nem kedvezményezett települések, azaz amelyek nem tekinthetők társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradottnak és ahol a munkanélküliség nem haladja meg az országos átlagot 1,75-szörös mértékben. A kistérség települései közül 17 esetében a szegénységi kockázati kód a legmagasabb, és még az imént említett Jármí esetében is nagyon magas.

A kistérségben a 18 éven felüliek egynegyede rendelkezik legalább érettségivel, amely 13 százalékpontos elmaradást mutat az országos arányhoz képest. A képzettségben megjelenő elmaradáshoz szorosan kapcsolódik a magas munkanélküliség: 2010-ben 23% a 18-59 éves korcsoportban, amely 1990-hez képest 19 százalékpontnyi emelkedést jelent. A munkanélküliség ilyen magas aránya a kistérségben működő vállalkozások alacsony foglalkoztatási potenciáljával is magyarázható: egyfelől kevés a működő vállalkozások száma (2009-ben 38 működő vállalkozás jutott 1000 főre), és a működő vállalkozások kevés számú embert foglalkoztatnak (60,5%-uk foglalkoztatott nélküli). Nagyon komoly problémát jelent, hogy a 18 évesnél fiatalabb gyereket nevelő háztartások felében nincs foglalkoztatott a kistérségben.

A kistérségben található 23 ezer lakásból 194 van önkormányzati tulajdonban. A lakhatási körülmények között a komfortosság nagyon rossz helyzetet mutat: a települések felén a lakások több mint egytizede komfort nélküli.

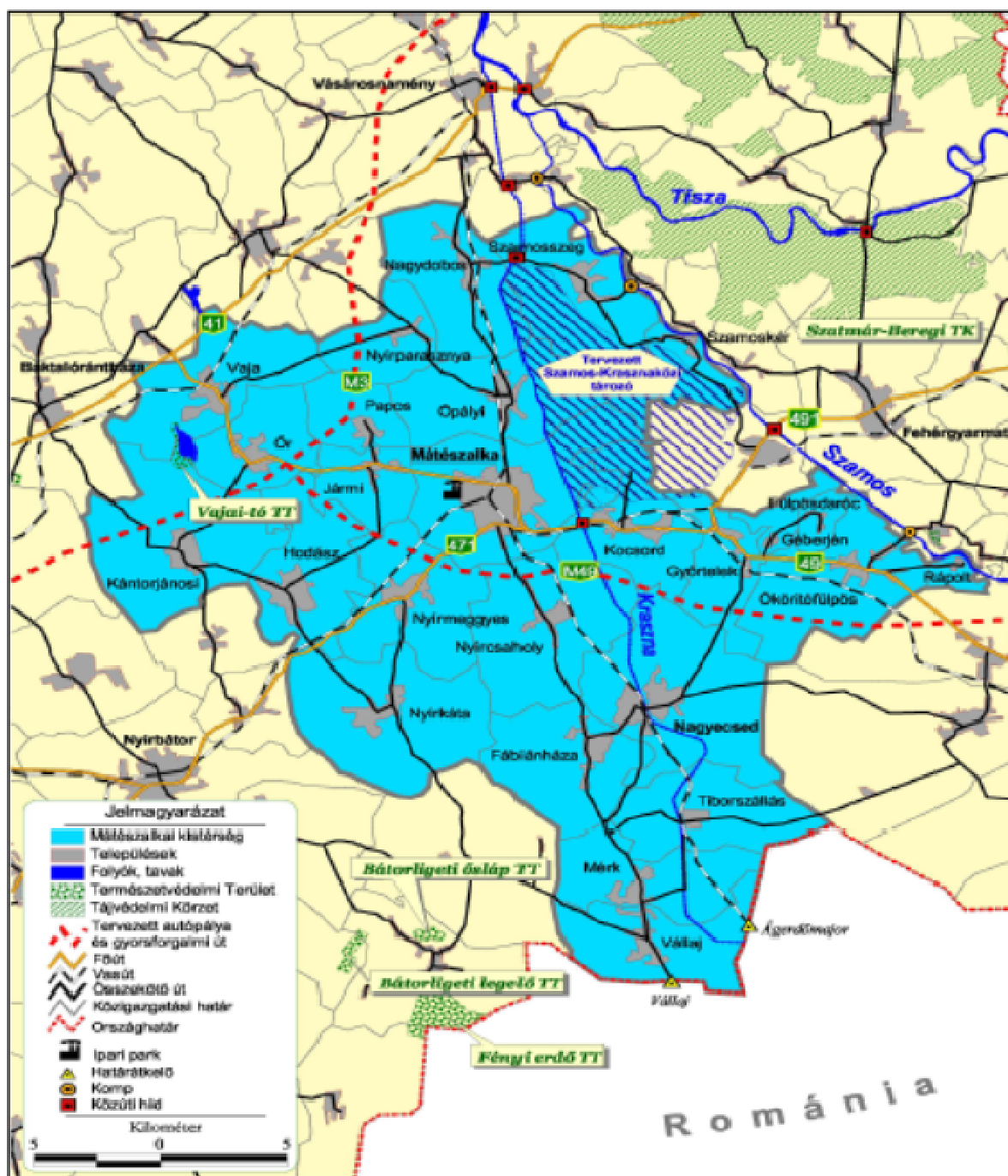
A kistérségben a napközbeni kisgyermekellátás területén jelentős hiányok vannak: a kistérségben Mátészalkán és Nagyecsedben működik bölcsőde, összesen 142 férőhellyel, miközben a kistérségben a 0-2 éves korcsoport létszáma 1600 fő. Az óvodák kapcsán kedvezőbb a helyzet: három településen nem működik, ott azonban az érintett korcsoport száma is alacsony. Általános iskola szintén majdnem minden településen helyben működik, ugyanakkor nyári napközi terén nagyon rossz a helyzet (négy településen biztosított), és a nyári étkeztetés is sok helyütt hiányzik: 4600 rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyerek él olyan településen, ahol nem nyújtanak nyáron étkeztetést.

A kistérségben 19 olyan település van, amely szegregálódott vagy található a területén szegregátum. A 13, kétezer főnél kisebb lélekszámú település közül hatban – a 2001. évi

népszámlálás adatai szerint – az alacsony státuszú népesség aránya meghaladja a 40%-ot, a kétezer főnél nagyobb lélekszámú települések esetében pedig mindenhol található volt szegregátum az előző népszámlálás idején.

1. A kistérség elhelyezkedése, települései

1. ábra: A kistérség elhelyezkedése és települései

Forrás: A Mátészalkai Kistérség Átfogó Területfejlesztési Stratégiája és Programja, 2010

Forrás: VÁTI TEIR kistérségi információs modul

A Mátészalkai kistérség az Észak-alföldi régióban, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye dél-keleti részén található. A kistérséget a Nyírbátori, Baktalórántházai, Vásárosnaményi, Fehérgyarmati és Csengeri kistérségek veszik körül. „A kistérség települései Mátészalka körül helyezkednek el. A várostól É-ra, Ny-ra és K-re eső települések egy kb. 14 km-es, a délre eső települések egy 25 km sugarú körben találhatóak. A térség északon a Beregi síksággal határos, nyugati része a Nyírséghez, keleti, délkeleti része a szatmári síksághoz tartozik. A térségen belül eltérő adottságokkal rendelkezik a Szamos melléke, amely folyó keletről határolja a vizsgált térséget. A térség délkeleti része Romániával határos, itt helyezkedik el az Ecsedi-láp is.”¹

Állandó népességének száma 66 978 fő volt 2010-ben. A megye 12 kistérsége közül a népességszám a második legmagasabb (a legnagyobb kistérség a Nyíregyházi, 145 327 fő állandó népességgel). A kistérség 26 települése közül Mátészalka a legnagyobb: állandó népességének száma 17 533 fő. Városi ranggal Mátészalkán kívül még Nagyecsed (6 812 fő) és Vaja (3 721 fő) rendelkezik. A községek közül a legnagyobbak Ópályi és Hodász. Az állandó népesség száma a kistérségben mindössze öt településen alacsonyabb ezer főnél (a legkisebb Rápolc 158 fős lélekszámmal), kilenc településen ezer és kétezer fő, míg 7 településen kettő és háromezer fő közötti (1. táblázat).

„A kistérségre jellemző, hogy Mátészalka kiemelkedő elsőrendű központi szerepet tölt be a kistérség társadalmi-gazdasági életében. Vonatkozik ez a gazdaság koncentrációjára, az intézményi, szolgáltatási és kereskedelmi ellátásra, az infrastruktúrára egyaránt. A város és a térség települései között ezért egyrészt szoros egymásrautaltsági kapcsolat jellemző, másrészt – ebből következően – a viszony nem mentes a feszültségektől sem.

A városok közül egyedül Mátészalka tekinthető teljes körű városi ellátást biztosító központnak. Nagyecsed mindössze részleges városi ellátást és részleges városi igazgatást biztosító alközpontként értelmezhető.

Mátészalka eddig kiépült intézményhálózatának köszönhetően központi szerepkörrel rendelkezik a térségben az alábbi területeken:

- közlekedés

¹ Forrás: Mátészalkai kistérség: Esélyegyenlőségi helyzetkép és beavatkozási javaslatok, 2008.

- alap- és középfokú oktatás
- banki- és pénzügyi szolgáltatások
- egészségügy, szociális ellátás
- gazdaság – foglalkoztatás
- kultúra
- szennyvíz-kezelés
- ivóvíz-szolgáltatás²

A Mátészalkai az ország 174 kistérségéből a 26. legelmaradottabb. Települései közül 9 társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott, míg 24 települése esetében a munkanélküliség mértéke az országos átlagos 1,75-szörösen meghaladja (2. táblázat). A kistérség települései közül tehát mindössze Mátészalka és Jármí azok, amelyek egyik kategóriában sem szerepelnek.

Hasonló képet kapunk, ha a kistérség településeinek szegénységi kockázati kódjait³ nézzük. A 26 településből 17 a legmagasabb (10) szegénységi kockázatú, három a nagyon magas (9), négy a magas (8), míg egy település az átlagot meghaladó (7) szegénységi kockázatú települések kategóriájába esik. E szempontból tehát relatív jó helyzetben egyedül a kistérségi központ, Mátészalka van (2. ábra). Tehát a kistérségben 49 ezer ember olyan településen él, amely az ott élők jövedelmi, szociális helyzetét és demográfiai jellemzőit tekintve rendkívül rossz helyzetben van.

A 2007. évi adatok szerint a kistérséget közúton közel három óra alatt lehet elérni Budapestről, és a legközelebbi megyeszékhely is csaknem egy órányi távolságra van (3. ábra). (Megjegyzendő, hogy a főváros elérhetőségét bizonyára javította, hogy az M3-as autópálya elérte Nyíregyházát, ám erre vonatkozóan pontos adatokkal egyelőre nem rendelkezünk.) „A kistérség belső kapcsolatait vizsgálva elmondható, hogy a Mátészalkai kistérség centralizált úthálózattal rendelkezik, és a sugárirányú utak közötti összeköttetés kevés. Zsáktelepülési jelleg tekintetében Papos község, valamint Fülöpösdaróc és Rápolc községek említhetők meg. A kistérségen másodrendű főutak vezetnek keresztül: a Mátészalkát Debrecennel összekötő 471-es út, a Mátészalkát egyik irányban (a 41-es útra kapcsolódva) Nyíregyházával, másik irányban Csengersimával, azaz Romániával összekötő 49-es út, és a Fehérgyarmaton át az ukrán határ irányába tartó 491-es út. Ezen utakon kívül fontos szerepe van még a kistérségen észak-déli irányban áthaladó Mátészalkát Vásárosnaménnyal (4117. számú) és a vállaji határátkelőhelyen keresztül szintén Romániával kapcsolatot biztosító (4915. számú) útnak.”⁴

² Forrás: Szatmári Többcélú Kistérségi Társulás Közoktatási Esélyegyenlőségi Programja – I. Helyzetelemzés (2011. november 30.)

³ Az MTA Regionális Kutató Központja által számított érték. A szegénység mértékét jelző típusképző mutatók: fiatalodási index (a 15 évesnél fiatalabbak a 60 évnél idősebbek arányában), 2005; középfokú végzettségűek aránya a 18 évesnél idősebb népesség körében, 2001; egy állandó lakosra jutó adózott jövedelem és nyugdíj összege havonta, 2005; foglalkoztatott nélküli háztartások aránya, 2001; regisztrált munkanélküliek a 18-59 évesek arányában, 2005; rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesülők aránya a 0-17 évesekből, 2006; nem korbetöltött nyugdíjasok aránya, 2005; egy állandó lakosra jutó adózott jövedelem, 2005.

⁴ Forrás: Mátészalkai kistérség LHH tervdokumentum és projektcsomag – http://www.szatmarikisterseg.hu/doc/Kistersegi_tervdokumentum.pdf

1. táblázat: A kistérség települései és állandó népessége, 2010

Sor-szám	Településnév	Állandó népesség (fő)
1	Fábiánháza	1 861
2	Fülpösdaróc	351
3	Géberjén	541
4	Győrtelek	1 730
5	Hodász	3 432
6	Jármi	1 316
7	Kántorjánosi	2 189
8	Kocsord	2 990
9	Mátészalka	17 533
10	Mérk	2 288
11	Nagydobos	2 182
12	Nagyecsed	6 812
13	Nyírcsaholy	2 322
14	Nyírkáta	1 917
15	Nyírmeggyes	2 745
16	Nyírparasznya	1 000
17	Ópályi	3 090
18	Ökörítőfülpös	1 891
19	Ór	1 500
20	Papos	873
21	Rápolt	158
22	Szamoskér	446
23	Szamoszeg	2 005
24	Tiborszállás	1 080
25	Vaja	3 721
26	Vállaj	1 005
Összesen		66 978

Forrás: VÁTI TEIR kistérségi információs modul

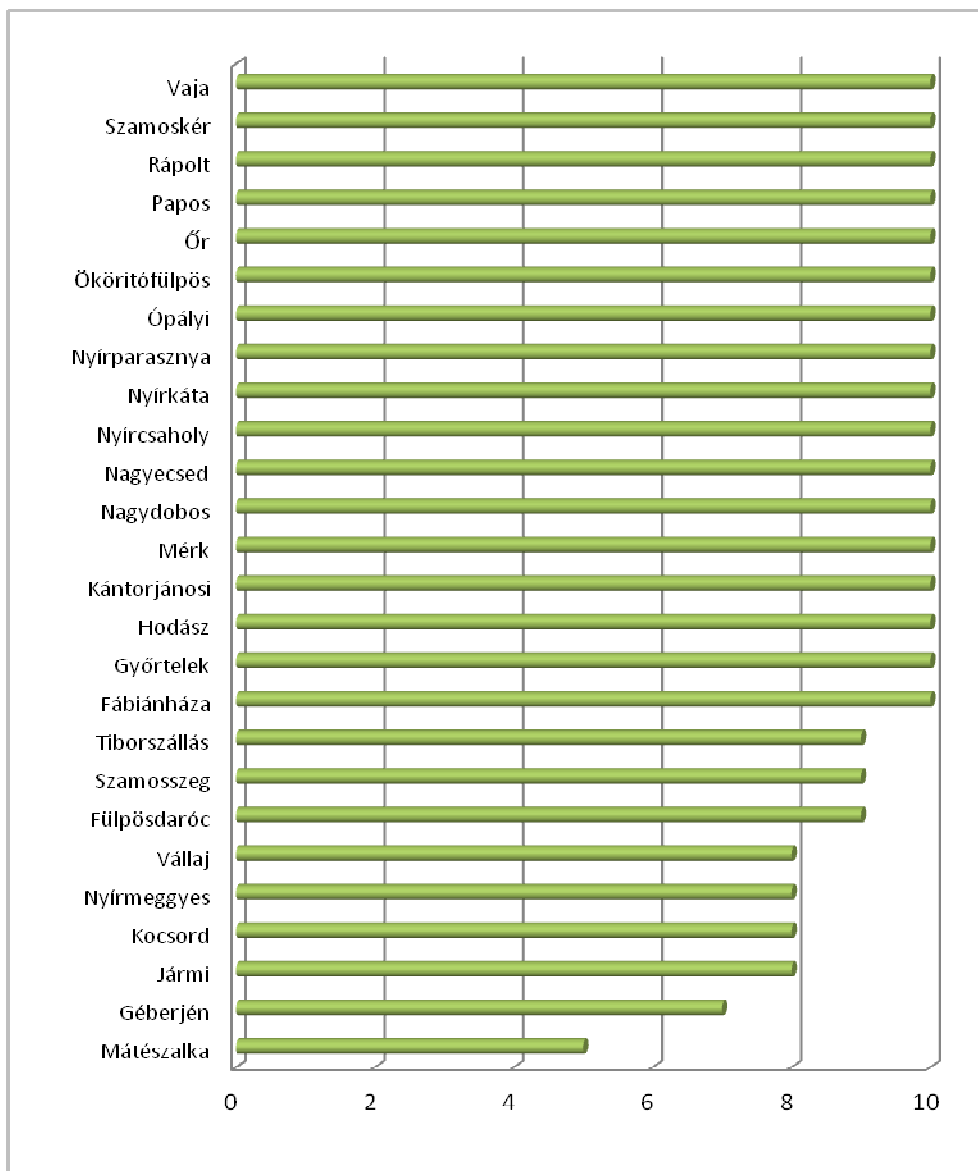
2. táblázat: A kistérség települései jogállás és társadalmi-gazdasági helyzet szerint

Terület (km ²)	625	
Lakónépesség (fő, 2010. dec. 31.)	63 030	
Népsűrűség (fő / km ²)	109,3	
Kedvezményezett térség	Igen	
Mérték szerint	Hátrányos helyzetű	Nem
	Leghátrányosabb helyzetű	Nem
	Komplex Program	Igen
Települések száma	26	
Jogállás szerint	Város	3
	Község	23
Kedvezményezett települések száma	24	
Típus szerint ⁵	Társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott	9
	Országos átlagot 1,75-szörösen meghaladó munkanélküliségű	24

Forrás: VÁTI TEIR REMEK

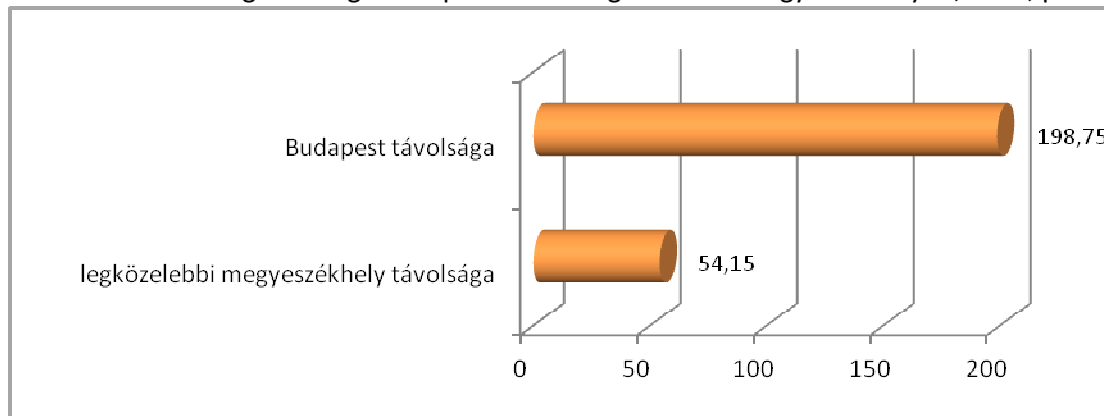
⁵ A 240/2006. (XI.30.) Korm. rendelet 2012. április 22-én hatályos állapota szerint

2. ábra: A kistérség településeinek szegénységi kockázati kódjai

Forrás: MTA RKK

3. ábra: A kistérség távolsága Budapesttől és a legközelebbi megyeszékhelytől, 2007, perc

Forrás: Erőforrástérkép – http://www.regionaldata.org/territorial_data/show

2. A kistérség népességének társadalmi-gazdasági jellemzői

2.1. Demográfiai adatok

A Mátészalkai kistérség lakónépessége az 1998 és 2008 közötti tíz év alatt közel 10 százalékkal csökkent. Ez nem csak az országos adatot haladja meg jelentős mértékben, hanem az Észak-alföldi régióban és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében tapasztalható népességcsökkenést is felülmúlja, megközelítőleg 4 százalékponttal (6. ábra). E szempontból a kistérség tehát meglehetősen rossz helyzetben van. Ehhez a csökkenéshez a népesség természetes fogyása és az elvándorlás egyaránt hozzájárult. A 4. ábrából látható, hogy 2000 és 2010 között ezer lakosonként átlagosan 2,5 fővel csökkent a népesség a kistérségben a halálozások születéseket meghaladó száma miatt. Ezzel a mértékkel a kistérség a régiós szinthez áll közel, ugyanakkor közel egy fővel elmarad az országos adattól, illetve ugyanilyen mértékben meghaladja a megyei arányt. Az elvándorlás a népesség fogyás folyamatát még inkább felerősítette. Ópályi polgármestere szerint hiába támogatják a települések a főiskolai, egyetemi hallgatókat, mert iskolájuk befejezését követően nem maradnak a faluban, hanem elköltöznek a régió városaiba, illetve Budapestre. Főleg a magasabb iskolai végzettségű emberek költöznek el, a munkalehetőségek alacsony száma miatt, jelezte Mátészalka polgármestere. 6 Szintén problémát jelent, hogy akik Mátészalkáról felsőoktatási intézménybe mennek továbbtanulni - mivel olyan jellegű munka, vagy megélhetés nincs a számukra - nagyon ritka esetben jönnek vissza. És nagyon sok esetben a szülők is költöznek a gyerekek után. Adatainkból feltűnő, hogy az elvándorlás mértéke közel háromszorosa a természetes fogyás mértékének: a vizsgált időszakban évente

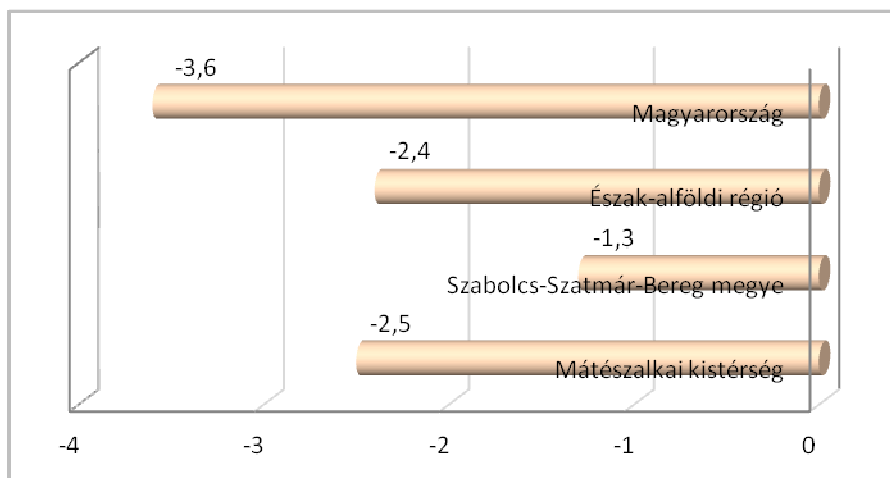
⁶ Országosan a második legnagyobb a diplomás munkanélküliek száma a kistérségben

átlagosan ezer emberből hét elhagyta a kistérséget, és ez az arány meghaladja mind a megyei (5,2), mind a régiós arányt (3,6), sőt ez utóbbinak közel kétszerese (5. ábra).

A népesség életkori összetétele alapján ugyanakkor a kistérség kedvező helyzetben van, hiszen az országos korstruktúrához viszonyítva népessége fiatal: míg Magyarországon 2010-ben a teljes népesség 17,9%-a volt 18 év alatti, addig a Mátészalkai kistérségben ugyanez az arány 21,4%. Közel ekkora – bár eltérő irányú – eltérést tapasztalunk a 60 év feletti csoportjában: az országban e csoport aránya 22,5%, ám a kistérségben ennél 4,5 százalékponttal kevesebb. A régiós adatokkal összevetve tendenciáiban hasonló, ám mértékében eltérő különbségeket találunk a kistérségben, amelynek korösszetétele ugyanakkor közel megegyezik a megyeivel (7. ábra).

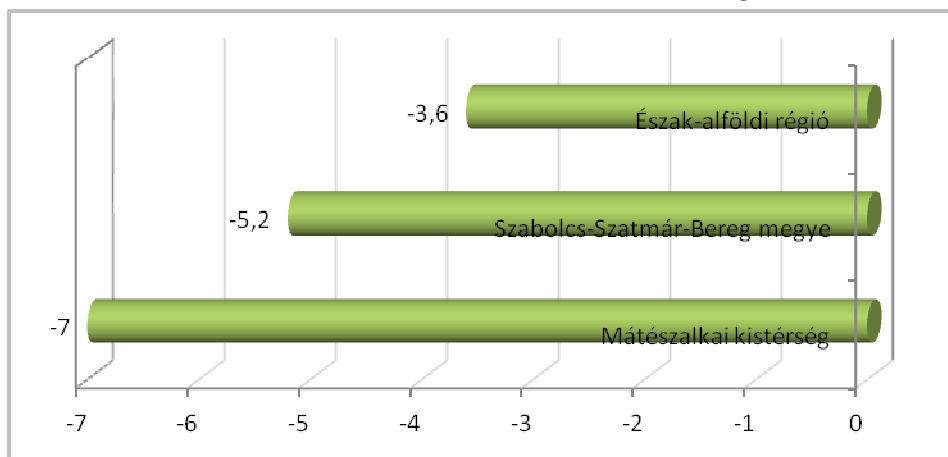
A népesség fiatal voltát mutatja be más oldalról az öregedési index, mely a 60 év feletti állandó lakosok 100 fő 0-17 éves fiatalokú állandó lakosra jutó száma. Az index értéke a Mátészalkai kistérségben 84,2%, a megyében 87,3%, az Észak-alföldi régióban 103,1%, míg Magyarországon 125,9%. Csak érdekességképp jegyezzük meg, hogy ezzel az értékkel a Mátészalkai kistérség 2010-ben a 12. legfiatalabb korösszetételű kistérség volt az országban.

4. ábra: A természetes szaporodás, illetve fogyás 2000-2010. évi átlaga, ezer lakosra

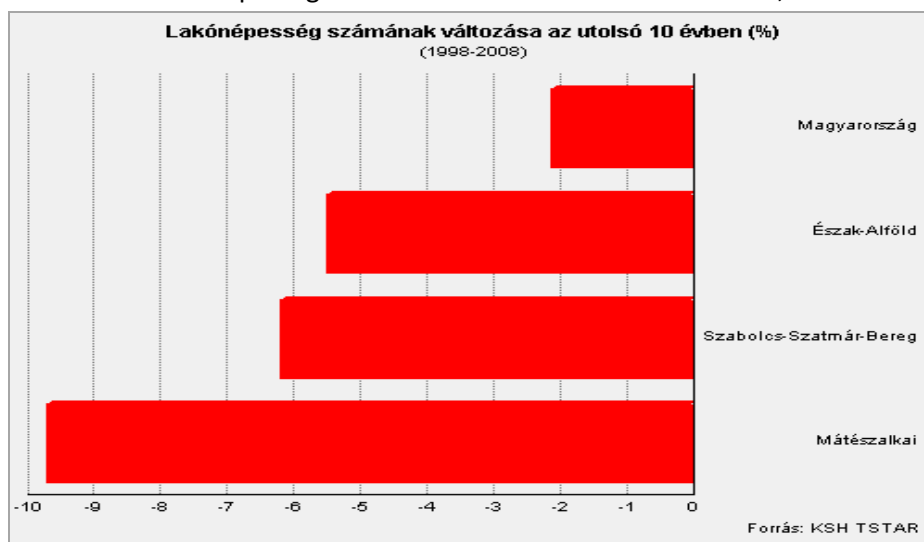
Forrás: KSH Területi Statisztikai Évkönyv, 2010

5. ábra: Belföldi vándorlási különbözet 2000-2010. évi átlaga, ezer lakosra

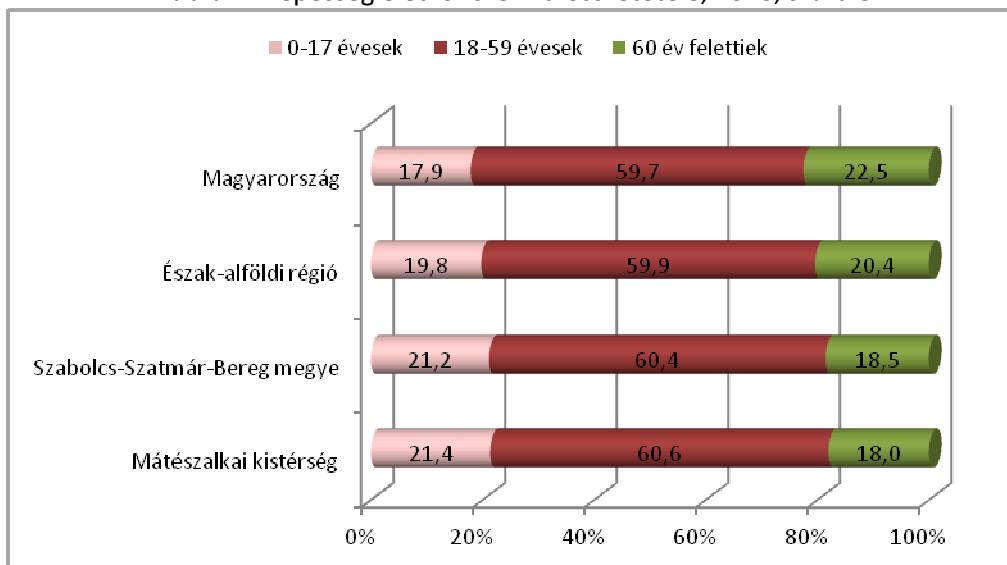
Forrás: KSH Területi Statisztikai Évkönyv, 2010

6. ábra: Lakónépesség számának változása 1998-2008 között, százalék

Forrás: VÁTI TEIR REMEK

7. ábra: A népesség életkor szerinti összetétele, 2010, százalék

Forrás: Erőforrástérkép

A jegyzők által szolgáltatott⁷ 2012. január 1-jei adatok alapján látható, hogy a 18 év alattiak aránya a kistérség településein igen eltérő képet mutat. Nagydoboson és Rápolton például közel a népesség egyharmada a 18 évesnél fiatalabb korosztályba tartozik. Szintén magas, a népesség egynegyedét elérő vagy meghaladó mértékben vannak 18 év alattiak Hodászon, Kántorjánosiban, Ópályiban és Paposon. Ugyanakkor a – 2010. évi – országosnál is kisebb arányban élnek gyerekek Mátészalkán, Mérken, Nyírmeggyesen, Tiborszálláson és Vállajon (3. táblázat). Egyben elmondhatjuk, hogy a két időpont között a gyerekek aránya 0,8 százalékponttal csökkent a kistérségben.

3. táblázat: Lakónépesség, 18 és 6 éven aluliak a kistérség településein 2012. január 1-jén (jegyzői adatlapok alapján)⁸

település	a település lakónépességének száma (fő)	a településen élő 0-17 évesek		a településen élő 0-2 évesek	a településen élő 3-5 évesek
		száma (fő)	aránya (%)	száma (fő)	száma (fő)
1 Fábiánháza	1 861	393*	21,1*	68*	62*
2 Fülöpösdaróc	347	66	19,0	11	9
3 Géberjén	546	113	20,7	9	14
4 Győrtelek	1 730	368	21,3	63	56
5 Hodász	3 432	865	25,2	136	130
6 Jármí	1 316	253	19,2	38	38
7 Kántorjánosi	2 157	559	25,9	39	122
8 Kocsord	2 986	601	20,1	94	110
9 Mátészalka	17 387	2 866	16,5	293	505
10 Mérk	2 280	371	16,3	30	52
11 Nagydobos	2 182	668	30,6	127	119
12 Nagyecséd	6 778	1 484	21,9	148	237
13 Nyírcsaholy	2 322	531	22,9	90	91
14 Nyírkáta	1 917	599*	31,2*	96*	103*
15 Nyírmeggyes	2 768	477	17,2	69	73
16 Nyírparasznya	998	195	19,5	28	42
17 Ópályi	3 090	858	27,8	112	136
18 Ökörítőfülpös	1 891	460	24,3	77	65
19 Ór	1 500	325	21,7	42	46
20 Papos	873	221	25,3	21	45
21 Rápolton	158	51	32,3	9	8
22 Szamoskér	413	82	19,9	5	12
23 Szamoszeg	1 898	382	20,1	46	65
24 Tiborszállás	1 080	143	13,2	7	22
25 Vaja	3 721	834	22,4	88	129

⁷ A kistérségi tükör három adatcsoport alapján készült: támaszkodunk központilag gyűjtött és feldolgozott adatokra (Erőforrástérkép, ÁFSZ, TEIR stb.), és helyben gyűjtött adatokra egyaránt. A helyben gyűjtött adatokat részben ún. adatlapokon kaptuk meg: adatlapokat töltöttek ki a bölcsődék, az óvodák, az általános- és középiskolák, a gyermekjóléti ill. családsegítő szolgáltatások, a munkaügyi kirendeltség, a pedagógiai szakszolgálat, a védőnők és a jegyzők. Másrészt felhasználtuk a kistérségben szerzett interjú tapasztalatokat és az egyéb módon összegyűjtött információkat is.

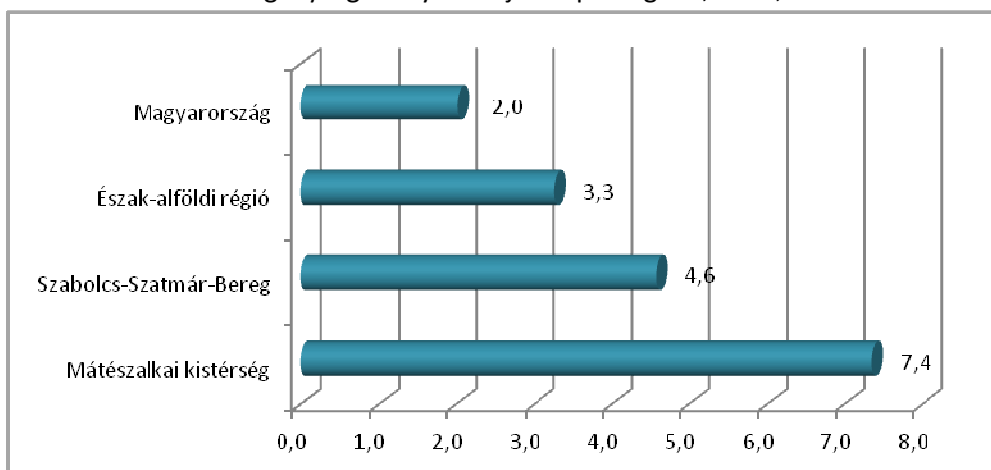
⁸ A táblázatban közölt adatok a kistérség jegyzői által kitöltött adatlapokból származnak és a 2012. évre vonatkoznak, ezért az állandó népesség száma eltérhet az 1. számú táblázatban leírtaktól.

település	a település lakónépességének száma (fő)	a településen élő 0-17 évesek		a településen élő 0-2 évesek	a településen élő 3-5 évesek
		száma (fő)	aránya (%)	száma (fő)	száma (fő)
26 Vállaj	1 011	167	16,5	18	24
Összesen	66 642	13 932	20,9	1 764	2 315

*Fábiánháza és Nyírkáta esetén a 18 év alattiak számára vonatkozó adatok a 2010. évre vonatkoznak, ezért a többi település adataival való összevetésre kevésbé alkalmasak. Az adatok forrása: Erőforrástérkép

A gyerekek számának csökkenése kirajzolódik abból is, hogy a kistérség települései között mindössze hat olyan van, ahol a 0-2 évesek száma meghaladja a 3-5 évesek számát. A többi településen csökkenést tapasztalunk. Különösen jelentős, 40% körüli a visszaesés Mátészalkán és Nagyecsedén, és 50% körüli Paposon, és legmagasabb Kántorjánosiban. Összességében a kistérségben a 0-2 évesek aránya közel 25%-kal elmarad 3-5 évesek arányához képest, ami jelentősnek csökkenésnek tekinthető.

8. ábra: A cigányság aránya a teljes népességben, 2001, százalék

Forrás: Köztár – <http://koztar.hu/adattar-leiras.html>

4. táblázat: Lakónépesség és cigány/roma népesség a kistérség településein, 2012. január 1-jén (jegyzői adatlapok alapján)⁹

település	a település lakónépességének száma (fő)	a településen élő cigány/roma népesség	
		száma (fő)	aránya (%)
1 Fábiánháza	1 861	650	34,9
2 Fülöpösdaróc	347	10	2,9
3 Géberjén	546	23	4,2
4 Győrtelek	1 730	697	40,3
5 Hodász	3 432	1 750	51,0
6 Jármí	1 316	66	5,0
7 Kántorjánosi	2 157	1 121	52,0
8 Kocsord	2 986	481	16,1

⁹ A táblázatban közölt adatok a kistérség jegyzői által kitöltött adatlapokból származnak és a 2012. évre vonatkoznak, ezért az állandó népesség száma eltérhet az 1. számú táblázatban leírtaktól.

település	a település lakónépességének száma (fő)	a településen élő cigány/roma népesség	
		száma (fő)	aránya (%)
9 Mátészalka	17 387	1 427	8,2
10 Mérk	2 280	740	32,5
11 Nagydobos	2 182	600	27,5
12 Nagyecsed	6 778	2 000	29,5
13 Nyírcsaholy	2 322	554	23,9
14 Nyírkáta	1 917	na	na
15 Nyírmeggyes	2 768	na	na
16 Nyírparasznya	998	521	52,2
17 Ópályi	3 090	1 014	32,8
18 Ökörítőfülpös	1 891	508	26,9
19 Ór	1 500	215	14,3
20 Papos	873	130	14,9
21 Rápolta	158	na	na
22 Szamoskér	413	23	5,6
23 Szamosszeg	1 898	520	27,4
24 Tiborszállás	1 080	16	1,5
25 Vaja	3 721	823	22,1
26 Vállaj	1 011	66	6,5
Összesen	66 642	13 955	22,6

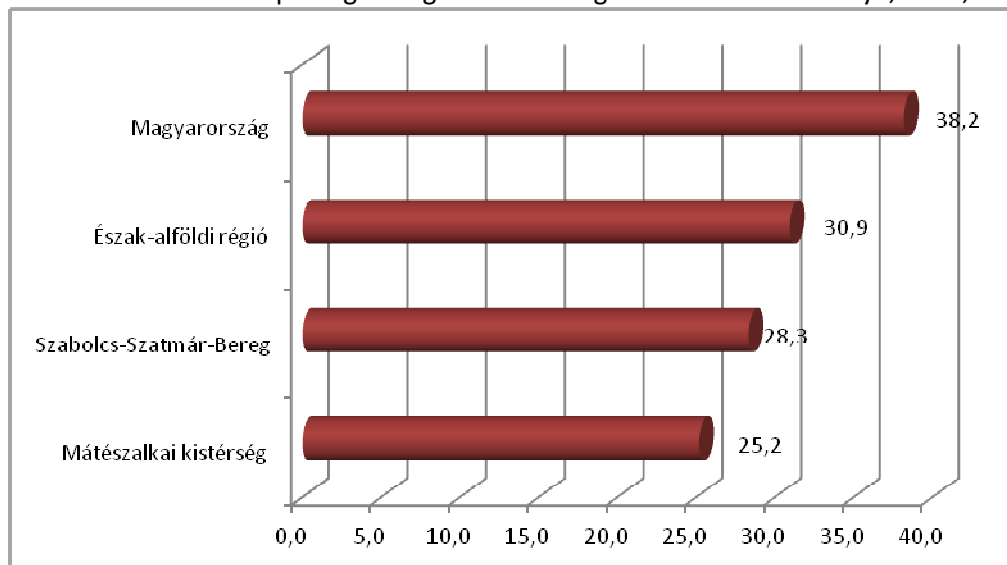
A 2001. évi népszámlálás adatai szerint a Mátészalkai kistérségben a népesség 7,4%-a volt cigány származású, arányuk ugyanakkor a 2012. év elején – a települések jegyzőinek becslése alapján – 22,6%, lélekszámuk 14 ezer fő. Jelentős, a település lakosságának egynegyedét meghaladó roma közösség él 12 településen. E települések közül Győrteleken a cigány népesség a lakosság kétötödét, míg Hodászban, Kántorjánosiban és Nyírparasznyán felét alkotja.

A 2003. évi országos reprezentatív cigány vizsgálat¹⁰ szerint a cigány népesség aránya Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 6,6%. Ez az arány az országban az 7. legmagasabb, tehát nem tekinthető kiugró értéknek. E felmérés szerint a legnagyobb arányú (a megye népességéhez viszonyított) cigány népesség Heves megyében él (16,0%), és szintén magas az arányuk Nógrádban (14,2%), Borsod-Abaúj-Zemplénben (13,3%), és Békés megyében (10,9%).

¹⁰ Kemény István-Janky Béla-Lengyel Gabriella: A magyarországi cigányság, 1971-2003.

2.2. Végzettség

9. ábra: A 18 éven felüli népességből legalább érettségivel rendelkezők aránya, 2001, százalék

Forrás: Köztár – <http://koztar.hu/adattar-leiras.html>

A Mátészalkai kistérségben a 18 évesnél idősebbek egynegyede rendelkezik legalább érettségivel. Ez az arány, bár jelentősen, 13 százalékponttal elmarad az országos, és 5 százalékponttal a regionális értékhez képest, a megyében nem tekinthető kiugróan rossznak. Szabolcs-Szatmár-Beregben a 18 évesnél idősebbek 28,3%-a rendelkezik legalább érettségivel. A megye 12 kistérsége közül a Mátészalkai a 25,2%-os aránnyal a 4. legjobb helyzetben lévő: megyei viszonylatban a Nyíregyházi (44,0%), a Záhonyi (28,6%) és a Kisvárdai (27,5%) kistérség előzi csak meg. Ugyanakkor természetesen nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy még ez az arány is jelentős mértékben hozzájárul a kistérség alacsony foglalkoztatási szintjéhez.

2.3. Foglalkoztatás, jövedelmek

Az ÁFSZ adatai szerint 2010-ben a Mátészalkai kistérségben a 15-64 éves korcsoport 54,8%-a volt aktív. Arányuk 2003-hoz képest közel 10 százalékpontos emelkedést mutat. A foglalkoztatottság szintje ugyanakkor rendkívül alacsony, mindössze 42,8%-os volt 2010-ben. Ez a 2003-as adathoz viszonyítva elenyésző emelkedésnek nevezhető (5. táblázat). Összehasonlításképp: a foglalkoztatási ráta 2010-ben az országban 55,4%-os volt a 15-64 éves népesség körében, a régióban 49,1%-os, a megyében 46,3%-os.¹¹ Árnyalja a képet, hogy a hivatalos adatokon túl Mátészalkán találni munkalehetőséget, igaz, nem legális keretek között foglalkoztatnak. Ezek alkalmi pénzkereseti lehetőségek. A képet tovább árnyalja, hogy a mátészalkaiak sokkal nagyobb része fedezi a megélhetését munkából, mint ami kimutatható, sokan feljárnak a fővárosba építkezésekre.

¹¹ Forrás: Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat, éves adatok (<http://kisterseg.munka.hu/index.php>)

A nyírparasznyai polgármesteri interjú alapján a településről körülbelül 15-20 fő jár Mátészalkára dolgozni. Az önkormányzat további 35 embert foglalkoztat. 3-4 nagyobb gazdálkodó van a településen, de kevés a munkaerő igényük, 8-10 embert foglalkoztathatnak.

A 11. ábrából jól látható, hogy míg 1990-ben a 100 háztartásra jutó foglalkoztatottak száma még a Mátészalkai kistérségben is meghaladta a 100 főt (és mindössze 10 fővel maradt el az országos adathoz képest), addig 2001-re a kistérségben jelentős romlás következett be: a 100 háztartásra jutó foglalkoztatottak száma a kétharmadára (67,4%-ra) esett vissza. Ez jelentősen meghaladja az országban tapasztalható értéket (82,3%), ám nem sokkal múlja felül a régióban (72,7%) és a megyében (69,2%) tapasztalható visszaesést.

Ezzel egyidejűleg értelemszerűen nőtt az egy foglalkoztatottra jutó eltartottak száma. Míg 1990-ben 68 embert tartott el az országban, a Mátészalkai kistérségben már ekkor is 102 főt. Ez a helyzet 2001-re tovább romlott: ekkor a kistérségben száz foglalkoztatott már 133 embert tartott el. Ez az arány nem csak a magyarországi, hanem a régiós és megyei adatot is jelentősen felülmúlja.

A mátészalkai CKÖ vezetőjével készült interjúból kiderül, hogy az CKÖ 2002-től szervez különböző foglalkoztatási projekteket a városban a helyi pályakezdő cigány lakosság részére. Ez többször összekapcsolódott valamilyen képzéssel is. Ha közvetetten is, de ez kihatott a gyerekek életszínvonalának emelkedésére, vagy megakadályozta helyzetük további romlását.

A foglalkoztatottság szintjének alacsony voltát tükrözi az egy állandó lakosra jutó személyi jövedelemadó-alap összege is. Az erre vonatkozó, 2009. évi adatok alapján ennek összege Magyarországon 793,6 ezer Ft volt. Ehhez képest a régiós érték 171 ezer Forintos, a megyei érték 234 ezer Forintos, míg a kistérségi érték 310 ezer Forintos elmaradást mutat.

A jövedelmek alacsony szintjét tükrözi az is, hogy a háztartások mekkora hányadában keletkezett már valamilyen tartozás. Erre vonatkozóan a családsegítő és gyermekjóléti szolgálatok munkatársaitól vannak adataink. Tájékoztatásuk szerint a mátészalkai intézményhez tartozó kilenc településen (Mátészalka, Jármí, Ópályi, Nagybodos, Nyírkáta, Nyírmeggyes, Szamoszeg, Szamoskér, Nyírcsaholy) a háztartások egynegyedének van közüzemi díjtartozása és 5%-ának lakbérhátraléka. A nagyecsed-i intézmény által ellátott 5 településen (Vállaj, Mérk, Tiborszállás, Fábiánháza, Nagyecsed) már a háztartások 40%-a tartozik valamely közüzemi díjjal és a becslések szerint 5%-ának van hitelintézettel kötött lakáscélú kölcsönszerződésből fennálló hátraléka. Legrosszabb helyzetben a vajai intézményhez tartozó 5 település (Vaja, Kántorjánosi, Őr, Papos, Nyírparasznya) van: itt a háztartások felének van közüzemi díjtartozása, és minden ötödik háztartás elmaradt a lakáscélú hitel törlesztésével. A Györtelekhez tartozó (Györtelek, Kocsord, Géberjén, Fülöpösdaróc, Ökörítőfülpös, Rápol) településcsoportnál szintén hasonló a helyzet. Hodász az egyetlen település, amely a gyermekjóléti és a családsegítő szolgálat tekintetében nem tartozik a négy társulás egyikéhez sem.

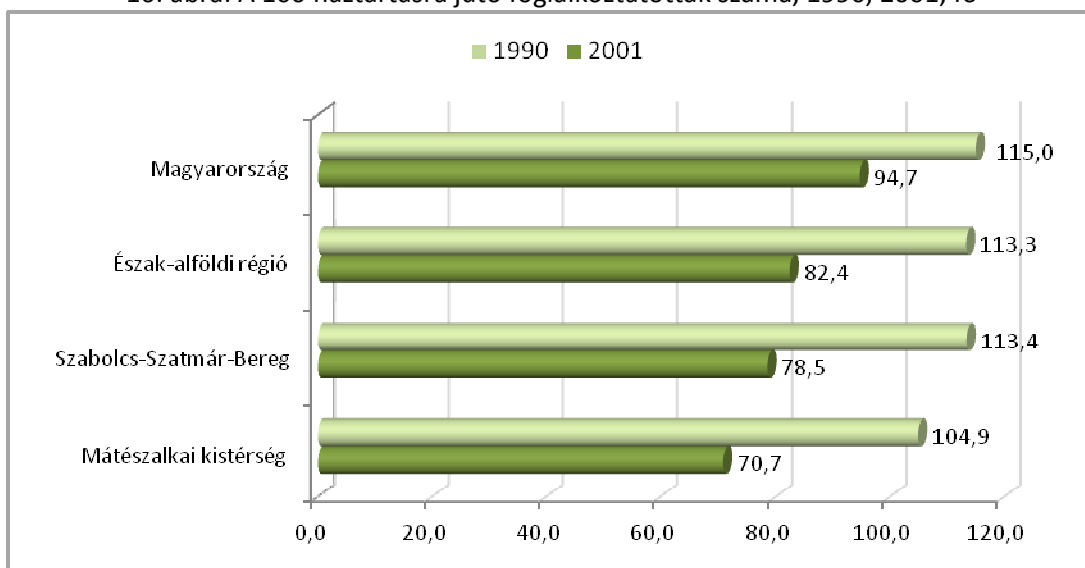
A jövedelmek, illetve gazdasági aktivitás szempontjából tudjuk még a jegyzőktől, hogy a kistérségben 9706 fő részesül öregségi nyugdíjban, 2262 fő gyermekgondozási ellátásban, és nappali tagozaton tanul 3614 fő.

5. táblázat: Foglalkoztatottság és aktivitás a Mátészalkai kistérségben (éves KSH kistérség szintű adatok, 15-64 évesek)

év	foglalkoztatottak száma (fő)	foglalkoztatási ráta (%)	aktivitási ráta (%)
2003	18 924	41,1	46,2
2004	18 560	40,7	46,5
2005	18 710	41,2	48,2
2006	19 339	43,1	52,5
2007	18 877	42,3	52,3
2008	18 467	41,4	52,4
2009	18 095	41,4	53,8
2010	18 470	42,8	54,8

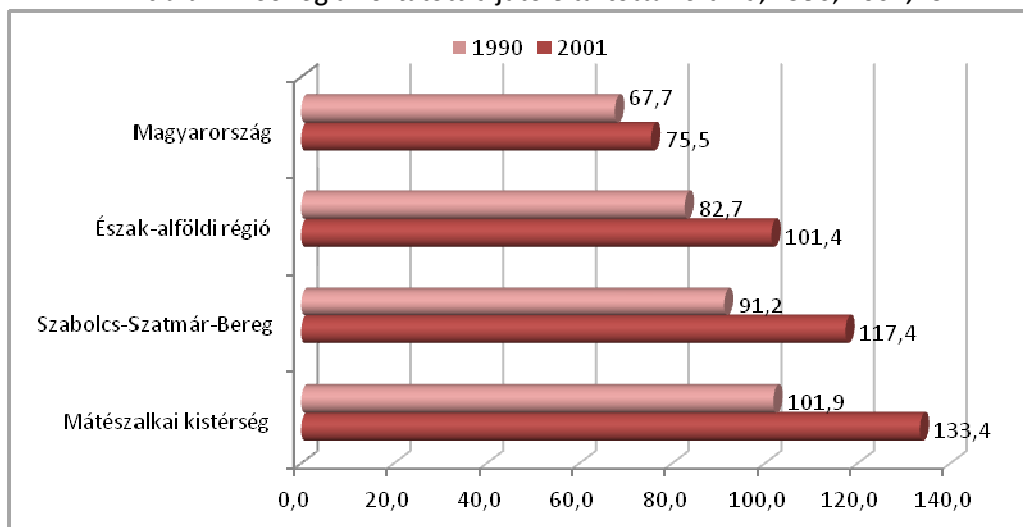
Forrás: ÁFSZ – <http://kisterseg.munka.hu/index.php>

10. ábra: A 100 háztartásra jutó foglalkoztatottak száma, 1990, 2001, fő

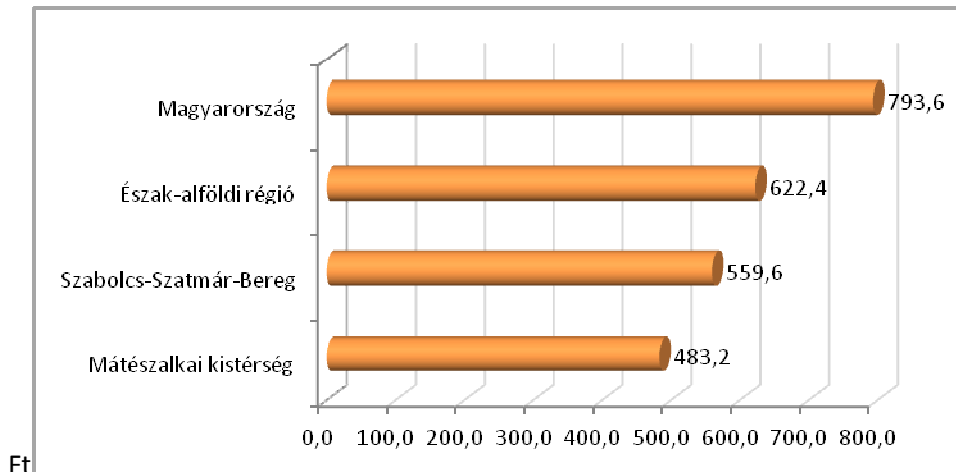
Forrás: Erőforrástérkép

11. ábra: A 100 foglalkoztatottra jutó eltartottak száma, 1990, 2001, fő

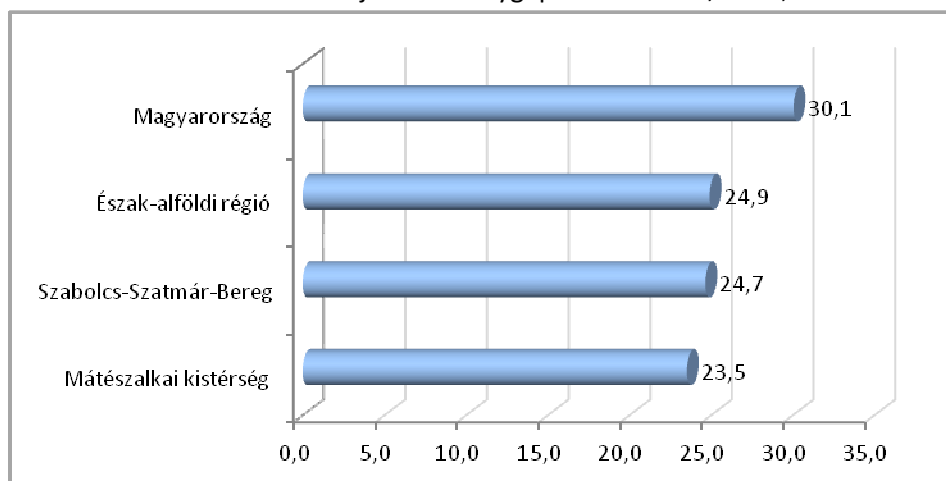
Forrás: Köztár

12. ábra: Egy állandó lakosra jutó személyi jövedelemadó-alap, 2009, ezer

Forrás: Erőforrástérkép

13. ábra: 100 lakosra jutó személygépkocsi száma, 2008, darab

Forrás: Erőforrástérkép

A foglalkoztatás kapcsán nem kikerülhető a közfoglalkoztatás kérdése. A beérkezett jegyzői adatlapok információi alapján 2011-ben összesen 5 679 fő vett részt közfoglalkoztatásban. Körükben 70,4% azok aránya, akik rövidebb idejű, azaz 1-4 hónapig tartó, legfeljebb napi 4 órás foglalkoztatásban vettek részt, és mindössze 29,6% azok aránya, akiknél a közfoglalkoztatás ideje 2-12 hónap volt, és napi 6-8 órát tett ki. A közfoglalkoztatásban eltöltött átlagos idő mindössze három településen, Jármin, Kocsordon és Szamoskéren érte el a 6 hónapot, ugyanakkor Fülöpösdarócon, Nagydoboson és Őrön mindössze 2 hónap volt.

A helyi vezetőkkel és szakemberekkel készült interjúk alapján, Mátészalkán a közfoglalkoztatás szervezésénél figyeltek arra, hogy minden jelentkező családból legalább egy főt felvegyenek. Ennek koordinálásában nagy segítséget nyújtott a cigány kisebbségi önkormányzat. A Start munkaprogramban jelenleg-2012. januárja- 280 fő vesz részt. Bel- és külterületi utak rendbe tétele, vízvezető csatornák tisztítása a fő tevékenység. A foglalkoztatottak megközelítőleg 70% roma, és főleg nők vesznek részt benne. A CKÖ vezetője szerint a közfoglalkoztatásban jelenleg gyakorlatilag minden romát bevontak, ez körülbelül 700 embert jelent. Ők ugyanakkor nem egyszerre dolgoznak, 3-6 hónapos szerződésben vannak (és váltják egymást).

A polgármester elmondása alapján Ópályiban Jelenleg (2012. januárja) 48 ember dolgozik közmunkában. További húsz főt terveznek felvenni. Körülbelül 10-15 fő dolgozik még az önkormányzat intézményeiben. Az összesen 80-85 fős létszám a korábbi szabályozás alatt több mint 200 fő volt. 10 hónapos foglalkoztatás van. Több csoportban dolgoznak:

- szabadföldi és fóliasátorban zöldségtermesztés,
- belvízrendezés: jelenleg a közmunkás bázist újítják fel, utána földmunkákkal (árokrendezés) fognak foglalkozni,
- hivatalban, közintézményeknél kisegítő munkát végeznek (dajkák, konyhán dolgoznak, stb.)
- parkgondozás, amit közmunka keretében elvégeznek.

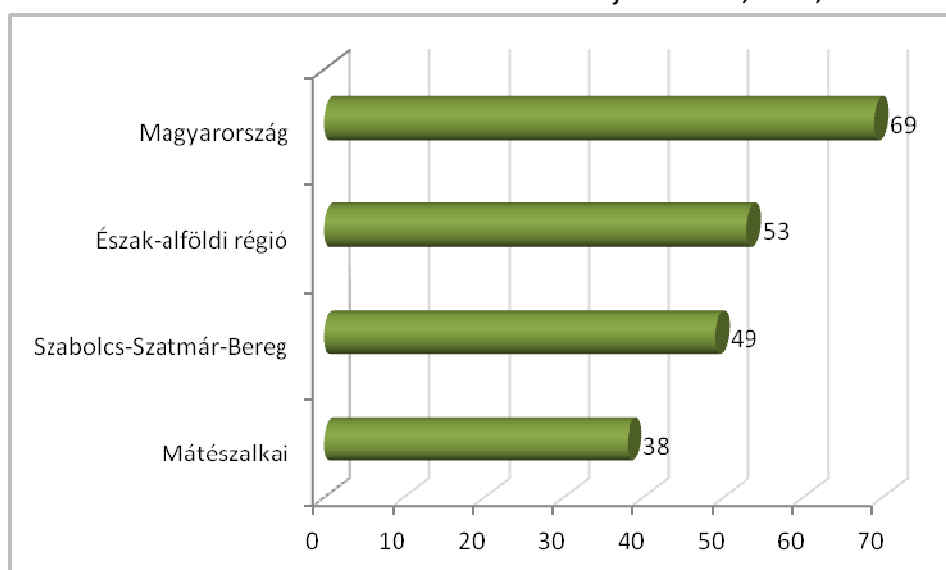
Nyírparasznyán az iskolaigazgató elmondása alapján az elmúlt évben elkezdődött egy zöldségprogram. Az iskola mögötti területen zöldséget szeretnének termesztetni közfoglalkoztatás keretében, a megtermelt zöldségeket az iskolai, óvodai étkeztetésnél szeretnék felhasználni. A helyi CKÖ vezetője elmondta, 16-18 közmunkás van jelenleg a faluban, de ez nagyon kevés. Tavaly még 60-an dolgoztak közmunkában.

6. táblázat: A közfoglalkoztatottak száma és a közfoglalkoztatásban eltöltött idő, 2011 (jegyzői adatlapok alapján)

település	a településen 2011-ben közfoglalkoztatásba bevontak száma (fő)	a közfoglalkoztatásba bevontak közül		közfoglalkoztatásban átlagosan eltöltött idő (hónap)
		rövidebb idejű (1-4 hónap, napi maximum 4 órás) közfoglalkoztatásban résztvevők aránya (%)	hosszabb idejű (2-12 hónap, napi 6-8 órás) közfoglalkoztatásban résztvevők aránya (%)	
1 Fábiánháza	153	96,1	3,9	3,0
2 Fülöpösdaróc	23	na	na	2,0
3 Géberjén	75	86,7	13,3	4,0
4 Győrtelek	284	84,5	15,5	4,0
5 Hodász	250	86,0	14,0	3,0
6 Jármí	150	60,0	40,0	6,0
7 Kántorjánosi	364	68,7	31,3	3,0
8 Kocsord	178	88,8	11,2	6,0
9 Mátészalka	1 040	57,7	42,3	4,0
10 Mérc	154	66,2	33,8	4,0
11 Nagydobos	205	na	na	2,0
12 Nagyecsed	874	67,5	32,5	3,0
13 Nyírcsaholy	183	na	na	3,2
14 Nyírkáta	na	na	na	na
15 Nyírmeggyes	251	61,4	38,6	2,8
16 Nyírparasznya	136	72,8	27,2	4,5
17 Ópályi	248	90,7	9,3	3,0
18 Ökörítőfülpös	300	66,7	33,3	3,0
19 Ór	100	71,0	29,0	2,0
20 Papos	88	45,5	54,5	3,0
21 Rápolt	18	94,4	5,6	3,0

település	a településen 2011-ben közfoglalkoztatásba bevontak száma (fő)	a közfoglalkoztatásba bevontak közül		közfoglalkoztatásban átlagosan eltöltött idő (hónap)
		rövidebb idejű (1-4 hónap, napi maximum 4 órás) közfoglalkoztatásban résztvevők aránya (%)	hosszabb idejű (2-12 hónap, napi 6-8 órás) közfoglalkoztatásban résztvevők aránya (%)	
22 Szamoskér	57	63,2	36,8	6,0
23 Szamosszeg	168	76,8	23,2	4,0
24 Tiborszállás	101	na	na	3,0
25 Vaja	240	81,3	18,8	3,0
26 Vállaj	39	30,8	69,2	4,0
Összesen	5 679	70,4	29,6	

14. ábra: Működő vállalkozások 1000 főre jutó száma, 2009, db

Forrás: KSH Területi Statisztikai Évkönyv, 2010

A kistérségben – szintén jegyzői adatszolgáltatás alapján – összesen 2 228 vállalkozás működik. Bár összehasonlítási alapunk 2009-re van, látható, hogy az ezer lakosra jutó működő vállalkozások száma a kistérségben mind a megyei, mind a regionális, mind az országos szinttől elmarad. A 2012. évre vonatkozó adatok alapján mindemellett a vállalkozások foglalkoztatási potenciálja is igen alacsony: 60,5%-uk foglalkoztatott nélkül, 37,3%-uk pedig legfeljebb 9 foglalkoztatottal működik. A 10-49 főt foglalkoztató vállalkozások száma 37 (1,7%), az 50-249 főt foglalkoztató vállalkozásoké pedig mindösszesen 5 (0,2%). A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központ Mátészalkai Kirendeltségének tájékoztatása szerint a kistérségben az öt legnagyobb cég Mátészalkán működik. Ezek az alábbiak:

1. Mátészalkai Területi Kórház Egészségügyi Szolgáltató Nonprofit Kft (foglalkoztatottak száma: 641 Fő)
2. Carl Zeiss Vision Hungary Kft. (foglalkoztatottak száma: 438 Fő)
3. Hoya Szemüveglencse Gyártó Magyarország Zrt. (foglalkoztatottak száma: 280 Fő)
4. Szatmár Optikai Kft. (foglalkoztatottak száma: 277 Fő)

5. Flabeg Kft. (foglalkoztatottak száma: 259 Fő)

„A vállalkozások és foglalkoztatottak ágazatok szerinti megoszlását vizsgálva megállapítható, hogy a gazdasági szerkezetváltás nem ment teljesen végbe, a térség jelenlegi gazdasági szerkezete nagymértékben a szocialista ipartelepítési politikának köszönhető. Az alacsony jövedelmet biztosító mezőgazdasági ágazatban működő vállalkozások részaránya továbbra is magas, a tercier szektor térhódítása pedig várat magára. Az ipari tevékenység a kistérség ipari hagyományainak megfelelően fontos szerepet tölt be.

A kistérség agrárvidéki jellegével szemben nem rendelkezik kedvező mezőgazdasági adottságokkal, a termőföldek aranykorona-értéke alacsony, a korábbi nagyüzemi gazdálkodás helyett a döntő többségében elaprózott kisbirtokokon folyik a termelés.

Egy mátészalkai civil szervezet vezetőjével készült interjú szerint a mezőgazdasági szerkezet az teljesen átalakult. A város földterületének is nagy része magánkézbe került, néhány nagygazda birtokában vannak a Mátészalka környéki földek, tehát hatékony mezőgazdaság valójában nem folyik. „2-3 olyan településre gondolok vissza, ahonnan több ismeretem van. Tehát azt jelenti, hogy a falu lakosságának körülbelül 10-15%-a az, akik aktív mezőgazdasággal foglalkoznak. Ezek azok a tehetősebb családok, akik vagy a privatizáció során, vagy korábbi birtokok során sikerült nagyobb földterületet megszerezni és tulajdonképpen óriási munkát is fektetnek be ebbe. De van más település, ahol kisbirtokok vannak, tehát nagyon különböző a mentalitás falvanként.”

Ezek jellemzően a fejlett technológia ellenére alacsony tőkeerővel rendelkeznek, így nem képesek elegendő munkahelyet létrehozni. A mezőgazdasági termelők versenyképessége is alacsonynak mondható. „Van egy község, ahol a faluban több mint 180 traktor van. Hát körülbelül van 300 család, és ebből 180-nak traktorja van. Tehát nem alakulnak ki azok a termelő kisszövetkezetek, hogy egy adott közösségbe tömörülünk, vagy termelő szövetségbe, és közösen vásároljuk meg a különböző speciális gépeket. Nem, mindenki saját magának akar vásárolni, mindenkinek legyen tárcsája, mindenkinek legyen vetőgépe, holott mennyire – két napra van szüksége rá, hogy azt a minimális földjét megművelje vele” - jelzi a helyi állapotokat egy mátészalkai civil szervezet vezetője.

A kistérség mezőgazdaságában dominál a **kultúrnövény** (búza, kukorica stb.) termesztés és a **biomassza** előállítás. Ezek hiányában a térség nem képes a meglévő mezőgazdasági potenciál megfelelő hasznosítására. A kistérségben a tájhasználat továbbra sem alkalmazkodik a táji adottságokhoz, figyelmen kívül hagyja a mikrodomborzatból, a különböző talajadottságokból, az eltérő vízgazdálkodású talajszerkezetből, illetve felszínborítottságból és vízellátottságból fakadó tagolt és az esetek nagytöbbségében igen eltérő lehetőségeket nyújtó tájszerkezetet.

Az egyik polgármesterrel készült interjú szerint a településen több kisebb mezőgazdasági vállalkozó működik, de főleg kalászosokat termesztenek, ami gépesített munka-igényes és kevés élőmunkát igényel. Nem sokan foglalkoznak kertészettel, gyümölcs-termesztéssel, így nincs szükség nagymértékű élőmunkára. Ugyanakkor az is gond, hogy még ez ehhez szükséges szakismeret is sok esetben hiányzik. Nyírparasznyán helyben vagy a környező településen van lehetőség napszámos munkát vállalni, ez többnyire gyümölcszedést vagy étkezési napraforgó betakarítást jelent. De ennek a lehetősége korlátozott.

A területek döntő hányada szántó, melyen a klasszikus mezőgazdasági kultúrák termelése folyik; az erdőtelepítések adta lehetőségeket a gazdák még nem ismerték fel, a biomassza termékek

előállításának magas költségei akadályozzák az elterjedését, holott ezek a tevékenységek a foglalkoztatás növeléséhez is hozzájárulnak.

A kistérségben az elmúlt fél évszázad során jelentős ipartelepítés zajlott le, ennek köszönhetően jelentős ipari hagyományokkal rendelkezik a térség.

Az interjúk alapján tudható, hogy Mátészalkának, illetve az egész vidéknek az iparosítását az ipar decentralizálásának a részeként a hatvanas-hetvenes években idetelepített leányvállalatok jelentették. Természetes, hogy a téészesítés itt is lezajlott, az egész Szatmárban. Többek között Mátészalkán Állami Tangazdaságot is létrehozta a téesz mellett. A mezőgazdasági kultúra, az almatermesztés, ami a hatvanas-hetvenes-nyolcvanas évekig rendkívül jelentős ágazat volt a mezőgazdaság szempontjából. De valójában a gyökeres változást az iparnak az idetelepítése jelentette.

Mátészalkán az optikai ipar, bútorigar és élelmiszeripar terén működnek nagyvállalatok, ezek jelentős része napjainkban, a tulajdonosváltást követően is folytatja tevékenységét. A kistérség legjelentősebb ipari vállalkozásai a korábbi Magyar Optikai Művek privatizációja során létrejött utódvállalatok, melyek az **optikai-iparban** felhalmozott tudásra, gyakorlatra épülve továbbra is működnek Mátészalkán. Mindezekből kifolyólag a kistérség településein élők igen nagy százaléka (33,7%) dolgozik az iparban, jelents részük a térségközpont Mátészalka ipari vállalkozásainál. Mátészalkán a nagy foglalkoztatók mellett még egy tejüzem, egy szerelvénygyár, illetve a Túró Rudi üzem van. Ezek az üzemek javarészt szakképzett munkaerőnek tudnak munkát adni. Az ópályi polgármester szerint az autóbusz közlekedés a két település között jó. Egy munkanap körülbelül 16-20 busz indul.

A szolgáltató szektor ma a gazdaság húzóágazata. Ennek ellenére a kistérség nem rendelkezik színes szolgáltatói profillal. A működő vállalkozások elsősorban a kis- és nagykereskedelemben, valamint a szállítmányozásban érdekeltek; a turizmus és az üzleti szolgáltatások szinte teljesen hiányoznak az ágazatból. A szolgáltató szektor kistérségi felfutása, a vállalkozások megerősödése még nem ment végbe, a szektor dinamikus fejlődés előtt áll, így alkalmas lehet a rendelkezésre álló szabad munkaerő felszívására. Az üzleti szolgáltatások a külsőbefektetések térségbe vonzása szempontjából is fontosak, a vállalkozások fejlődéséhez, a versenyképesség növeléséhez szükséges az üzleti szolgáltatások körének bővítése.”¹²

Egy mátészalkai civil szervezet vezetője szerint „a városra is jellemző a középrétegnek a nagyfokú lecsúszása. A hitelek, devizahitelek nagyon sok mindenkit lehetetlen helyzetbe hoztak. Nagy reménnyel belekezdtek óriási vállalkozásokba és sajnos, hogy 90%-ban ezek a vállalkozások tönkrementek. Tönkrementek és most nagyon sok ismerősről hallom azt, hogy jelzalog van mindenén, egzisztenciálisan és egészségileg tönkrementek ebbe az óriási adósságcsapdába. Itt az ukrán határ. Nyilván a határ közeli vidéken a csempészet és egyebek ezek évszázados, évezredes hagyománya volt. Persze hogy ezek is megjelennek, ugye akkor az etnikai migráció is megjelent, a ruszinok, vagy az ukránoknak a betelepülése a városba. Akik aztán utána meghatározó vállalkozóvá váltak itt, akár építőipari anyagok forgalmazásával, akár egyebekkel. Tehát olyan tőkét hozta át, ami itt most valószínűleg tisztára lettek mosva ezek a pénzek, és hát most már ugye senki nem foglalkozik vele.”

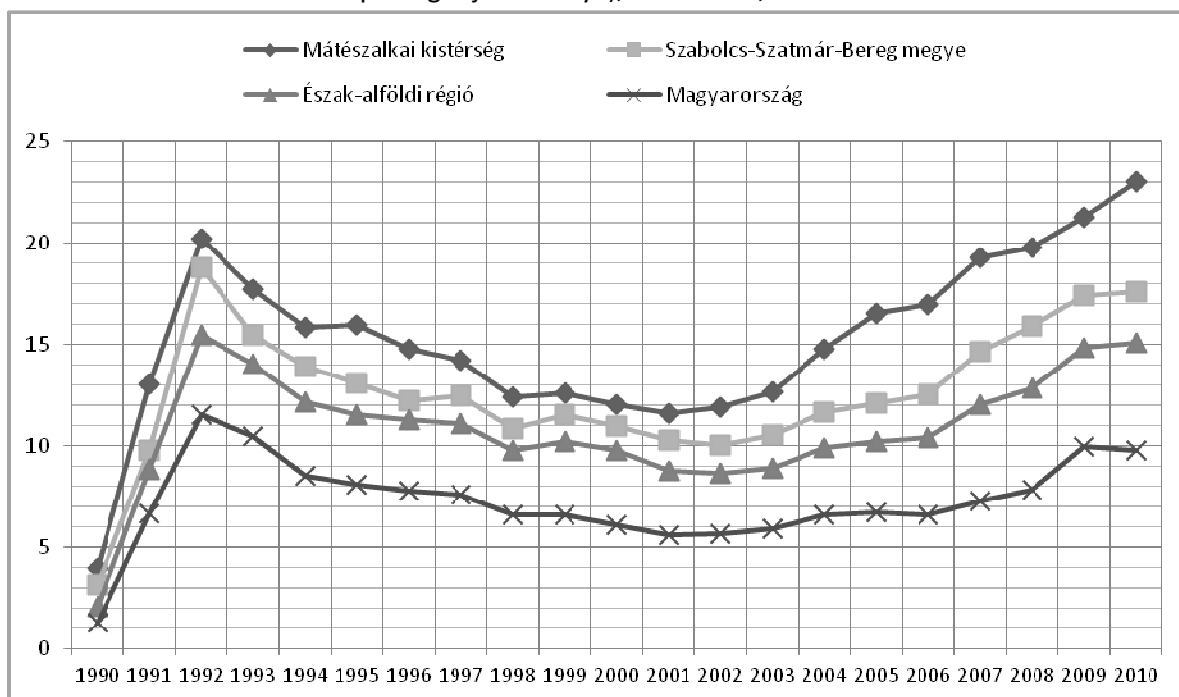
¹² Forrás: A Mátészalkai Kistérség Átfogó Területfejlesztési Stratégiája és Programja, 2010 (58-59. o.)

2.4. Munkanélküliség

A Mátészalkai kistérségben a 18-59 éves korosztály munkanélküliségi rátája jobbra együtt mozgott az ország, a régió és a megye adataival az 1990-es évek eleje óta. Eltérések jellemzően nem a tendenciában, hanem a mértékekben vannak. Míg Magyarországon 1990 óta 8,5 százalékponttal nőtt a munkanélküliség aránya (amely 2010-ben 9,8%), addig a Mátészalkai kistérségben 19 százalékponttal (2010-ben 23,0%), Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 14,4 százalékponttal (17,6%-ra), az Észak-alföldi régióban pedig 13 százalékponttal (15,1%-ra) (16. ábra).

Az ÁFSZ eltérő korcsoportra (15-64 év) számított adatai alapján 2010-ben a munkanélküliek aránya a kistérségben 21,8% volt, az inaktívok száma pedig közel 20 ezer fő (7. táblázat).

15. ábra: A munkanélküliségi ráta változása (a regisztrált munkanélküliek 18-59 éves állandó népességre jutó aránya), 1990-2010, százalék

Forrás: Erőforrástérkép

7. táblázat: Munkanélküliség és foglalkoztatottság a Mátészalkai kistérségben (éves KSH kistérség szintű adatok, 15-64 évesek)

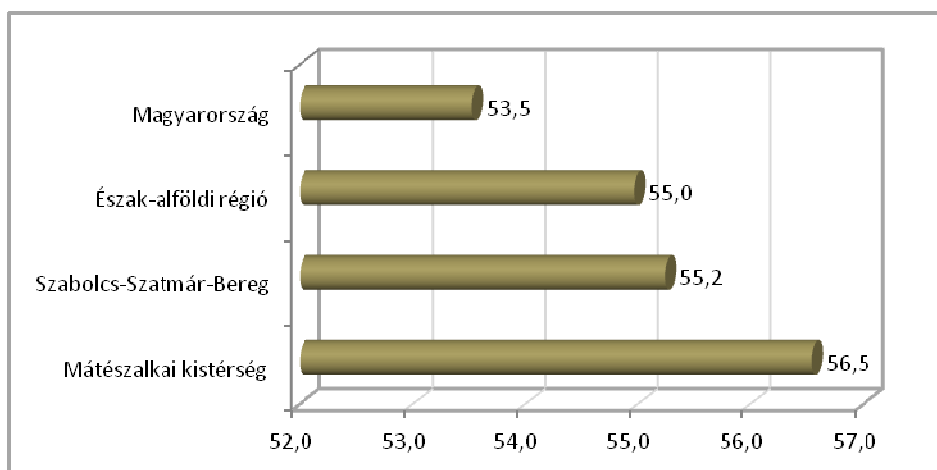
év	munkanélküliségi ráta (%)	munkanélküliek száma (fő)	inaktívok száma (fő)
2003	11,1	2 350	24 772
2004	12,5	2 646	24 354
2005	14,6	3 208	23 531
2006	17,9	4 220	21 305
2007	19,1	4 467	21 283
2008	21,1	4 926	21 243
2009	23,0	5 404	20 173
2010	21,8	5 161	19 520

Forrás: ÁFSZ – <http://kisterseg.munka.hu/index.php>

A regisztrált munkanélküliek körében azok aránya, akik több mint 180 napja regisztráltak, nem mutat jelentős különbséget a Mátészalkai kistérségben: mind az országban, mind a régióban, mind a megyében és a kistérségben egyaránt meghaladja az 50%-ot, és az ország és a kistérség között e téren mindössze 3 százalékpontnyi a különbség (17. ábra).

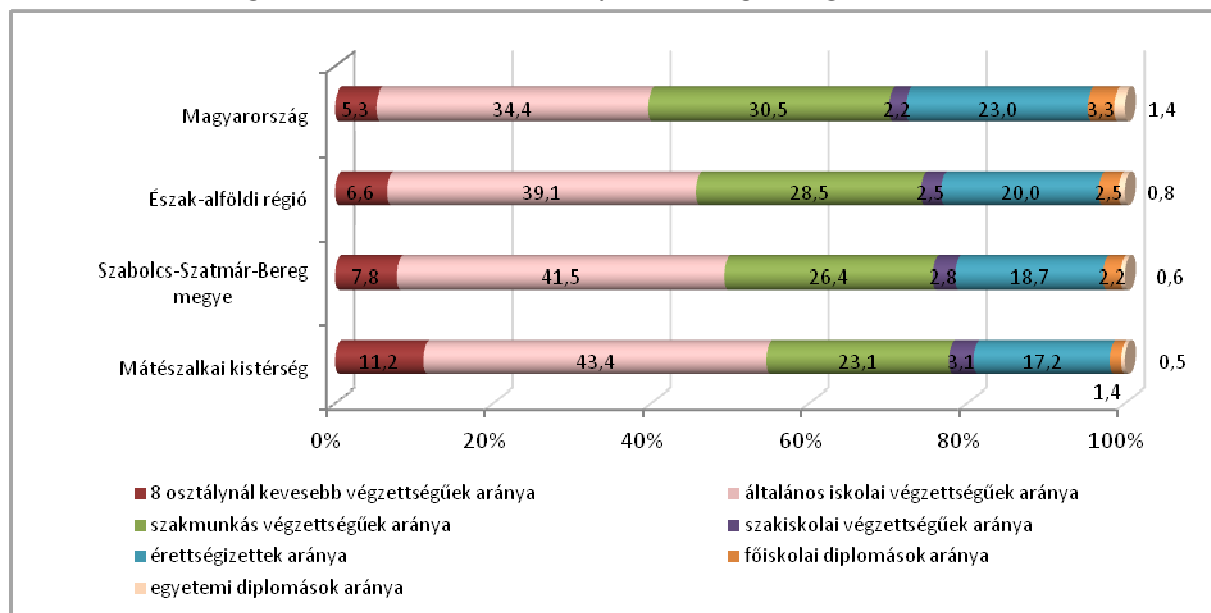
Egészen más helyzetet találunk, amennyiben a regisztrált munkanélküliek iskolai végzettség szerinti megoszlását nézzük, a különbségek itt ugyanis számottevőek. A regisztrált munkanélküliek csoportjában egyértelmű az eltolódás az alacsonyabb iskolai végzettség felé, ahogy az országos adatoktól a kistérségi adatok felé haladunk. Az országban 2009-ben a regisztrált munkanélküliek között 39,7% volt azok aránya, akik legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkeztek. A kistérségben ugyanez az arány 54,6%. Komoly „versenyhátrányból” indul az, aki alacsony iskolai végzettséggel pályázik a kevés számú munkahelyre (18. ábra). Ez látszik a kistérségben számon tartott hiányszakmákon (hegesztő, villanyszerelő, pék, cukrász, hús-hentesáru eladó, CNC forgácsoló) is, hiszen ezek elsajátítása – majdnem mindegyik esetében – minimum 10 osztályos végzettséget vagy valamilyen egyéb előképzettséget kíván meg.

16. ábra: A 180 napon túl regisztrált munkanélküliek aránya, 2010, százalék

Forrás: Erőforrástérkép

17. ábra: A regisztrált munkanélküliek aránya iskolai végzettségük szerint, 2009, százalék

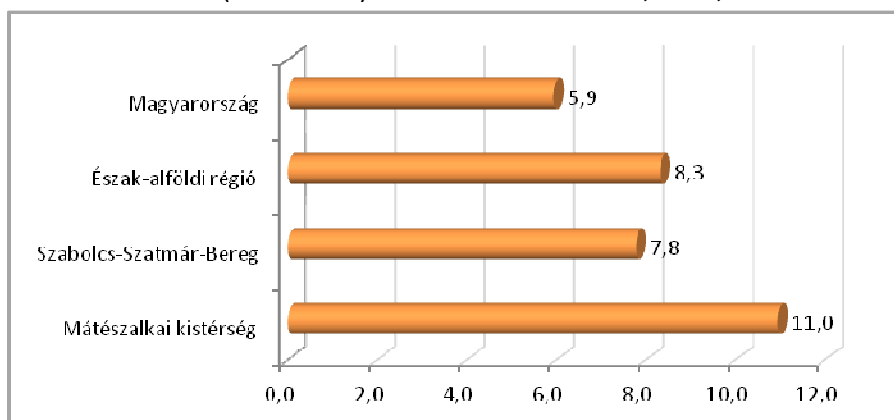
Forrás: Erőforrástérkép

2.5. Segélyezési helyzetkép

A segélyezés helyzetéről a Mátészalkai kistérségben két eltérő időpontból és két forrásból vannak adataink. Az Erőforrástérkép adatai alapján 2010-ben arányaiban közel kétszer annyian kaptak rendszeres szociális segélyt a kistérségben, mint ahányan az országban. Míg az országban ezer aktív korú személyre 6, addig a kistérségben 11 segélyezett ember jutott. A kistérségi arány emellett a megyei és a regionális arányt is meghaladja megközelítőleg akkora mértékben, mint amekkora mértékben a régiós adat az országost (19. ábra).

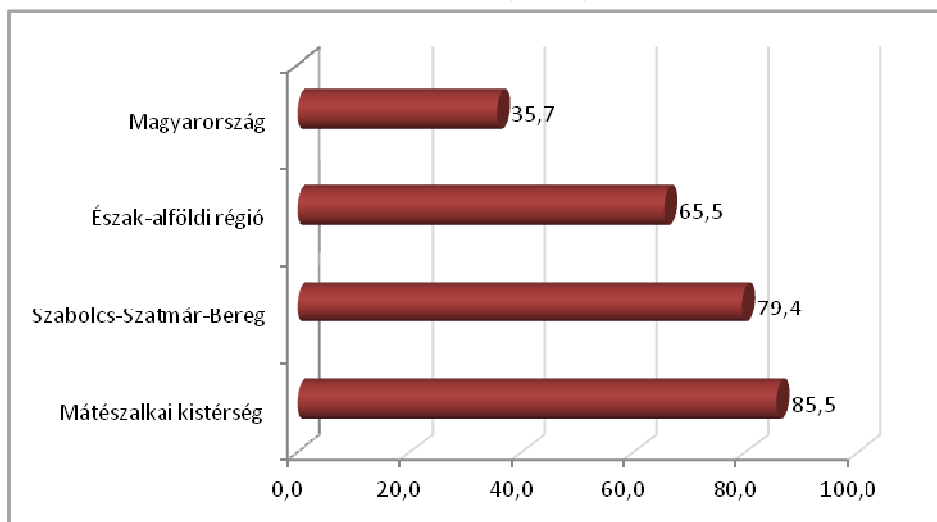
A lakásfenntartási támogatásban részesülők esetében már más a helyzet: itt a kistérségi érték inkább közelít a megyei és regionális adathoz, elszakadva az országos helyzettől. Az országban 2010-ben ezer emberből 36 részesült lakásfenntartási támogatásban. Ugyanez az érték a Mátészalkai kistérségben 86, és még a régióban is kétszer akkora, mint az országban (20. ábra).

18. ábra: A tárgyév során rendszeres szociális segélyben részesítettek átlagos havi száma 1000 aktív korú (18-59 éves) állandó lakosra vetítve, 2010, fő

Forrás: Erőforrástérkép

19. ábra: A tárgyév során lakásfenntartási támogatásban részesítettek összes száma 1000 állandó lakosra vetítve, 2010, fő

Forrás: Erőforrástérkép

A jegyzőktől származó adatokból az látszik, hogy a rendszeres szociális segélyben részesülők aránya némiképp emelkedett (megjegyezve, hogy az Erőforrástérkép által közölt adatok az aktív korú, 18-59 éves korosztályra vetítődik, míg a jegyzői adatokat a teljes 18 év feletti népességhez tudjuk csak viszonyítani). Tehát összességében azt látjuk, hogy a kistérségben 2012. január 1-jén összesen 732 fő részesült rendszeres szociális segélyben, a 18 év feletti lakosság 1,4%-a. Az ezen ellátásban részesülők aránya a települések zömében nem éri el a 2 százalékot, ezért is tekinthető kiugró értéknek a Kántorjánosiban tapasztalt 4,1%, és a Nyírcsaholynon kapott 7,9% (8. táblázat). A rendszeres szociális segélyben részesülők körében elenyésző azok száma, akik azért kapják az ellátást, mert gyermekük napközbeni ellátását nem tudják megoldani: Fülöpösdarócon 3 fő, Géberjénben és Nyírparasznyán egy-egy fő az, aki ezen oknál fogva kapja az ellátást.

8. táblázat: A rendszeres szociális segélyben, átmeneti segélyben és bérpótló juttatásban részesülők száma és aránya (jegyzői adatlapok alapján)

település	a település lakónépességének száma 2012. január 1-jén (fő)	18 év felettek száma (fő)	rendszeres szociális segélyben részesülők (2012. január 1-jén)*		átmeneti segélyben részesülők (a 2011. évben)*		bérpótló juttatásban részesülők (2012. január 1-jén)*	
			száma (fő)	aránya (%)	száma (fő)	aránya (%)	száma (fő)	aránya (%)
1 Fábriánháza**	1 861	1 468	21	1,4	37	2,5	207	14,1
2 Fülöpösdaróc	347	281	5	1,8	16	5,7	25	8,9
3 Géberjén	546	433	4	0,9	27	6,2	0	0,0
4 Győrtelek	1 730	1 362	29	2,1	120	8,8	Na	na
5 Hodász	3 432	2 567	53	2,1	10	0,4	476	18,5
6 Jármí	1 316	1 063	2	0,2	135	12,7	8	0,8
7 Kántorjánosi	2 157	1 598	65	4,1	112	7,0	296	18,5
8 Kocsord	2 986	2 385	22	0,9	242	10,1	283	11,9
9 Mátészalka	17 387	14 521	78	0,5	912	6,3	646	4,4
10 Mérk	2 280	1 909	20	1,0	246	12,9	175	9,2
11 Nagydobos	2 182	1 514	18	1,2	0	0,0	237	15,7

település	a település lakónépességének száma 2012. január 1-jén (fő)	18 év felettek száma (fő)	rendszeres szociális segélyben részesülők (2012. január 1-jén)*		átmeneti segélyben részesülők (a 2011. évben)*		bérpótló juttatásban részesülők (2012. január 1-jén)*	
			száma (fő)	aránya (%)	száma (fő)	aránya (%)	száma (fő)	aránya (%)
12 Nagyecséd	6 778	5 294	64	1,2	446	8,4	852	16,1
13 Nyírcsaholy	2 322	1 791	142	7,9	32	1,8	193	10,8
14 Nyírkáta**	1 917	1 318	na	na	na	na	Na	na
15 Nyírmeggyes	2 768	2 291	7	0,3	108	4,7	219	9,6
16 Nyírparasznya	998	803	14	1,7	0	0,0	141	17,6
17 Ópályi	3 090	2 232	40	1,8	410	18,4	332	14,9
18 Ökörítőfülpös	1 891	1 431	37	2,6	118	8,2	204	14,3
19 Ór	1 500	1 175	14	1,2	22	1,9	146	12,4
20 Papos	873	652	10	1,5	52	8,0	89	13,7
21 Rápolt	158	107	1	0,9	3	2,8	20	18,7
22 Szamoskér	413	331	9	2,7	13	3,9	37	11,2
23 Szamosszeg	1 898	1 516	22	1,5	38	2,5	239	15,8
24 Tiborszállás	1 080	937	8	0,9	5	0,5	88	9,4
25 Vaja	3 721	2 887	47	1,6	274	9,5	385	13,3
26 Vállaj	1 011	844	na	na	122	14,5	68	8,1
Összesen	66 642	52 710	732	1,4	3 500	6,8	5 366	10,7

*A 18 éven felüli lakosok arányában

**Fábiánháza és Nyírkáta esetén a 18 év alattiak számára vonatkozó adatok a 2010. évre vonatkoznak, ezért a többi település adataival való összevetésre kevésbé alkalmasak. Az adatok forrása: Erőforrástérkép

Átmeneti segélyben a lakosság közel 7%-a részesült 2011-ben, és e téren igen nagy a különbség az egyes települések között. Nagydobos és Nyírparasznya például nem adott egyáltalán ilyen támogatást, Ópályiban viszont a 18 év feletti lakosság majdnem egyötöde kapott. Tíz százalék az e segélyben részesítettek aránya még Jármin, Kocsordon, Mérken és Vállajon.

Bérpótló juttatásban a kistérségben élő 18 év felettek egytizede részesült a 2012. január 1-jei állapot szerint. Települési szinten nézve az adatokat, egyedül Géberjén volt az, ahol senki nem kapta ezt az ellátást, és Jármin is mindössze az ott élő felnőttek 0,8%-a. A többi településhez viszonyítva még Mátészalkán alacsony a kapott érték: az itt élő felnőtt lakosság 4,4%-a kapott bérpótló juttatást. A többi településen 8,1% és 18,7% között mozog azok aránya, akik ebben az ellátásban részesültek az év elején (8. táblázat).

9. táblázat: A lakásfenntartási támogatásban részesülő háztartások száma és aránya a kistérségben, 2011 (jegyzői adatlapok alapján)

település	a településen élő háztartások száma 2012. január 1-jén	lakásfenntartási támogatásban részesülők (a 2011. évben)	
		száma (háztartás)	aránya (%)
1 Fábianháza	600	205	34,2
2 Fülöpösdaróc	90	30	33,3
3 Géberjén	210	47	22,4
4 Győrtelek	530	20	3,8
5 Hodász	925	600	64,9
6 Jármí	430	144	33,5
7 Kántorjánosi	800	384	48,0
8 Kocsord	1 100	358	32,5
9 Mátészalka	6 719	1 658	24,7
10 Mérk	730	200	27,4
11 Nagydobos	700	280	40,0
12 Nagyecsed	2 160	865	40,0
13 Nyírcsaholy	720	144	20,0
14 Nyírkáta	na	na	na
15 Nyírmeggyes	943	237	25,1
16 Nyírparasznya	280	121	43,2
17 Ópályi	1 026	365	35,6
18 Ökörítőfülpös	557	281	50,4
19 Őr	500	170	34,0
20 Papos	240	139	57,9
21 Rápolt	54	24	44,4
22 Szamoskér	159	103	64,8
23 Szamosszeg	650	238	36,6
24 Tiborszállás	367	na	na
25 Vaja	1 300	573	44,1
26 Vállaj	363	66	18,2
Összesen	22 153	7 252	33,3

A Mátészalkai kistérségben 2012. január 1-jén 22 153 háztartás volt (Nyírkátáról nincsenek adataink), melyeknek egyharmada kapott lakásfenntartási támogatást a 2011. évben. E támogatással kapcsolatban igen éles különbségeket tapasztalunk a kistérségen belül. Győrteleken például mindössze a háztartások 3,8%-a részesült lakásfenntartási támogatásban, Hodászon és Szamoskéren azonban közel kétharmaduk, és Ökörítőfülpösön és Paposon is több mint felük.

A közösségi tervezés során a szakemberek arra figyelmeztettek, hogy egyre nő azoknak az embereknek a száma, akik a munkahelyük elvesztése és a tartós munkanélküliség okán kerülnek olyan helyzetbe, hogy kénytelenek segélyért folyamodni. Ezek az emberek elvesztik önbecsülésüket, jövőképeket, életminőségük folyamatosan és rohamosan romlik.

Információval rendelkezünk még a jegyzőktől az adósságkezelési szolgáltatás kapcsán. Adataik szerint a kistérségben egyedül Mátészalkán érhető el ez a szolgáltatás, ahol a 2011. évben 369 fő részesült benne, azaz az ott élő lakosság 2,5%-a.

Ópályiban az iskola alapítványa szokott bált rendezni, melynek bevételét a gyerekekre fordítják.

3. A gyerekes családok helyzete, szegénységi kockázata

A 2012. évben (a jegyzők adatszolgáltatása alapján) a Mátészalkai kistérségben a háztartások több mint egynegyedében (27,8%-ában) éltek 18 év alattiak. A gyerekes háztartások aránya kiemelkedően magas Fülpösdarócon, Nyírparasznyán és Ópályiban: az itt élő háztartások közel felében élnek gyerekek. Arányuk ugyanakkor igen alacsony, 20% alatti Kántorjánosiban, Mátészalkán és Paposon.

A gyerekes és gyermektelen háztartások között jelentős különbség mutatkozik a szegénységi kockázat terén. A KSH 2010. évi adatai szerint¹³ a magyar népesség 12 százaléka él relatív szegénységben (azaz a medián jövedelem 60%-ánál kevesebb jövedelemből). Ugyanez az arány a gyermektelen háztartások esetében 7%, míg a gyermekes háztartásoknál 17%. (Megjegyzendő, hogy a Gyermekmonitor 2009 kutatás szerint – némiképp más módszertan alapján – a gyerekes családok körében a szegénységi ráta 28%, szemben a teljes népesség körében tapasztalt 15%-kal¹⁴.)

Ugyanakkor a gyerekes családokon belül további, szegénység szempontjából még érzékenyebb csoportokat különböztethetünk meg, úgymint a foglalkoztatott nélküli, a három vagy több gyereket nevelő, valamint az egyszülős gyerekes háztartásokat.

A 2009. évben a TÁRKI Háztartás Monitor kutatása szerint a gyerekes családok 21%-ában, míg a Gyerek Monitor vizsgálat szerint 18%-ában nem volt foglalkoztatott¹⁵. Ehhez képest a Mátészalkai kistérségben a foglalkoztatott nélküli gyerekes háztartások aránya 55,2%, azaz a gyerekes háztartások fele a kistérségben nagy valószínűséggel szegénységben él. A 25 településből (melyekről információnk van) mindössze hat olyan van, ahol a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya 50% alatti (a legkedvezőbb helyzetben Nyírmeggyes és Fülpösdaróc van, ahol az arány 20% alatti). Ökörítőfülpösön és Nyírparasznyán a gyerekes háztartások több mint 85%-ában nincs foglalkoztatott.

¹³ Gyerekeséyek Magyarországon 2011, GYERE (kiadás alatt)

¹⁴ Bass László – Farkas Zsombor: A gyerekszegénység alakulása 2009-ben Magyarországon, in: Gyerekeséyek Magyarországon, 2010; http://www.gyerekesely.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=532

¹⁵ Darvas Ágnes – Ferge Zsuzsa: Bevezetés a Gyerekeséyek Magyarországon, 2010 című kiadványhoz

10. táblázat: A legnagyobb szegénységi kockázatú háztartástípusok száma és aránya a kistérségben, 2012. január 1. (jegyzői adatlapok alapján)

település	a településen élő háztartások száma 2012. január 1-jén	18 évesnél fiatalabb gyereket/gyerekeket nevelő háztartás		18 évesnél fiatalabb gyereket nevelő, foglalkoztatott nélküli háztartás*		három és több, 18 éven aluli gyereket nevelő háztartás*		18 évnél fiatalabb gyereket nevelő, egyszülős háztartás*	
		száma (házt.)	aránya (%)	száma (házt.)	aránya (%)	száma (házt.)	aránya (%)	száma (házt.)	aránya (%)
1 Fábianháza	600	150	25,0	110	73,3	40	26,7	30	20,0
2 Fülöpösdaróc	90	44	48,9	6	13,6	2	4,5	2	4,5
3 Géberjén	210	91	43,3	65	71,4	13	14,3	7	7,7
4 Győrtelek	530	132	24,9	105	79,5	66	50,0	80	60,6
5 Hodász	925	305	33,0	240	78,7	125	41,0	85	27,9
6 Jármí	430	110	25,6	50	45,5	25	22,7	20	18,2
7 Kántorjánosi	800	107	13,4	82	76,6	52	48,6	na	na
8 Kocsord	1 100	320	29,1	160	50,0	83	25,9	41	12,8
9 Mátészalka	6 719	1 214	18,1	533	43,9	50	4,1	100	8,2
10 Mérc	730	210	28,8	126	60,0	55	26,2	62	29,5
11 Nagydobos	700	200	28,6	100	50,0	80	40,0	20	10,0
12 Nagyecsed	2 160	800	37,0	400	50,0	300	37,5	100	12,5
13 Nyírcsaholy	720	217	30,1	164	75,6	66	30,4	114	52,5
14 Nyírkáta	na	na	na	na	na	na	na	na	na
15 Nyírmeggyes	943	326	34,6	26	8,0	93	28,5	62	19,0
16 Nyírparasznya	280	138	49,3	118	85,5	71	51,4	13	9,4
17 Ópályi	1 026	510	49,7	380	74,5	250	49,0	80	15,7
18 Ökörítőfülpös	557	180	32,3	156	86,7	44	24,4	75	41,7
19 Ór	500	172	34,4	95	55,2	43	25,0	15	8,7
20 Papos	240	45	18,8	30	66,7	20	44,4	10	22,2
21 Rápolton	54	15	27,8	9	60,0	9	60,0	3	20,0
22 Szamoskér	159	50	31,4	12	24,0	13	26,0	6	12,0
23 Szamosszeg	650	210	32,3	104	49,5	49	23,3	28	13,3
24 Tiborszállás	367	96	26,2	35	36,5	21	21,9	11	11,5
25 Vaja	1 300	438	33,7	250	57,1	101	23,1	18	4,1
26 Vállaj	363	82	22,6	na	na	7	8,5	18	22,0
Összesen	22 153	6 162	27,8	3 356	55,2	1 678	27,2	1 110	18,0

* A gyerekes háztartások arányában.

A három vagy több 18 éven aluli gyereket nevelő háztartások szintén a szegénység által veszélyeztetettebb csoportot képeznek. Körünkben az országban 2010-ben 28% volt a relatív szegénységben élők aránya¹⁶ (és ez az arány a kétszülős háztartásokra igaz). A Mátészalkai kistérségben a gyerekes családok 27,2%-a nevel három vagy több gyereket. Arányuk kiemelkedően magas Rápolton (60,0%), Nyírparasznyán (51,4%), Győrteleken (50,0%), Ópályiban (49,0%) és Kántorjánosiban (48,6%). Ugyanakkor Fülöpösdarócon és Mátészalkán alig találunk sokgyerekes családot (4,5% és 4,1%).

¹⁶ Gyerekesélyek Magyarországon 2011, GYERE (kiadás alatt)

Az egyszülős háztartások körében országosan ugyancsak 28% a relatív szegénységben, azaz a medián jövedelem 60%-ánál kevesebb jövedelemből élők aránya. A Mátészalkai kistérségben 1110 olyan háztartás van, amelyben csak egyetlen személy gondoskodik a gyerekekről, arányuk a gyerekes háztartások körében 18,0%. Leginkább Győrteleken, Nyírcsaholyon és Ökörítőfülpösön találkozunk gyermeküket, gyermeküket egyedül nevelő szülőkkel, ugyanakkor Fülöpösdarócon és Vaján arányuk 5% alatti (10. táblázat).

11. táblázat: A veszélyeztetett, a védelembe vett, a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben, az óvodáztatási támogatásban részesülő, és szakellátásban nevelkedő gyerekek száma, 2011. december 31. (jegyzői adatlapok alapján)

település	0-17 évesek száma (fő)	veszélyeztetett gyerekek*		védelembe vett gyerekek*		rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyerekek száma (fő)	óvodáztatási támogatásban részesülő gyerekek száma (fő)	állami gondoskodás keretében, szakellátásban nevelkedő gyerekek száma (fő)
		száma (fő)	aránya (%)	száma (fő)	aránya (%)			
1 Fábíánháza**	393	278	70,7	16	4,1	296	42	27
2 Fülöpösdaróc	66	50	75,8	0	0,0	42	6	0
3 Géberjén	113	85	75,2	0	0,0	93	5	na
4 Győrtelek	368	76	20,7	12	3,3	312	27	7
5 Hodász	865	88	10,2	38	4,4	627	121	22
6 Jármí	253	21	8,3	9	3,6	130	12	0
7 Kántorjánosi	559	46	8,2	10	1,8	457	50	0
8 Kocsord	601	na	na	15	2,5	437	58	0
9 Mátészalka	2 866	167	5,8	60	2,1	875	19	6
10 Mérk	371	na	na	6	1,6	321	na	na
11 Nagydobos	668	60	9,0	19	2,8	443	77	8
12 Nagyecsed	1 484	1 059	71,4	128	8,6	1 129	98	40
13 Nyírcsaholy	531	37	7,0	17	3,2	368	60	0
14 Nyírkáta**	599	na	na	na	na	na	na	na
15 Nyírmeggyes	477	22	4,6	0	0,0	258	9	0
16 Nyírparasznya	195	16	8,2	8	4,1	232	11	8
17 Ópályi	858	198	23,1	37	4,3	705	45	90
18 Ökörítőfülpös	460	41	8,9	19	4,1	381	42	11
19 Ór	325	0	0,0	12	3,7	226	22	9
20 Papos	221	38	17,2	8	3,6	182	21	7
21 Rápolc	51	3	5,9	0	0,0	49	4	0
22 Szamoskér	82	12	14,6	3	3,7	89	5	0
23 Szamosszeg	382	63	16,5	17	4,5	336	36	2
24 Tiborszállás	143	na	na	na	na	124	na	na
25 Vaja	834	18	2,2	18	2,2	736	47	2
26 Vállaj	167	107	64,1	6	3,6	101	na	na
Összesen	13 932	2 485	20,3	458	3,5	8 949	817	239

* A 0-17 évesek arányában

**Fábíánháza és Nyírkáta esetén a 18 év alattiak számára vonatkozó adatok a 2010. évre vonatkoznak, ezért a többi település adataival való összevetésre kevésbé alkalmasak. Az adatok forrása: Erőforrástérkép

A veszélyeztetett gyerekek aránya a kistérség települései között igen polarizált képet mutat. Van öt olyan település a kistérségben, ahol a gyerekek kétharmada, háromnegyede veszélyeztetett (Fábiánháza, Fülöpösdaróc, Géberjén, Nagyecsed, Vállaj). Majd egy szakadék látható az értékekben: az összes többi településen a veszélyeztetett gyerekek aránya nem éri el a 25%-ot (vagy Ór esetében éppen nulla). (Az országos adat 2010-re vonatkozóan 11,0%, amelyet a kistérségi átlag közel 8 százalékponttal halad meg.)

A védelembe vett gyerekek aránya szintén magasnak mondható: 458 gyerek érintett, a 18 év alattiak 3,5%-a. Az Erőforrástérkép adatai szerint 2010-ben az országban 1000 18 éven aluli gyerekből 26 volt védelembe véve, azaz arányuk 2,6%. Ehhez viszonyítva a kistérségi arányt az eltérés közel egy százalékpontnyi. Legnagyobb arányban Nagyecsedben fordul elő, hogy egy gyerek védelem alá kerül, ugyanakkor négy településen jelenleg nem alkalmazzák egy gyerek esetében sem ezt az eszközt.

Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben 8949 gyerek részesül a kistérségben. Arányuk a 18 év alattiakra vetítve közel 70%, ám itt fontos megjegyezni, hogy a szabályozás lehetővé teszi ennél idősebb korosztály esetében is ennek az ellátásnak a nyújtását, így az arányosítás nem állja meg teljes egészében a helyét. Óvodáztatási támogatásban 817 gyerek részesül, legnagyobb számban Hodászban. Gyermekvédelmi szakellátásban 239 gyerek él a Mátészalkai kistérségben. Számuk Ópályiban a legmagasabb (90 fő) (11. táblázat).

Az anyagi problémák a gyerekjóléti szolgálatoknál is erőteljesen jelennek meg: a mátészalkai és a nagyecsed-i intézményeknél egyértelműen a legtöbb esetben anyagi okok miatt keresik fel a szolgálatot, a vajai intézmény esetében pedig ez a második leggyakoribb ok az életviteli problémák után.

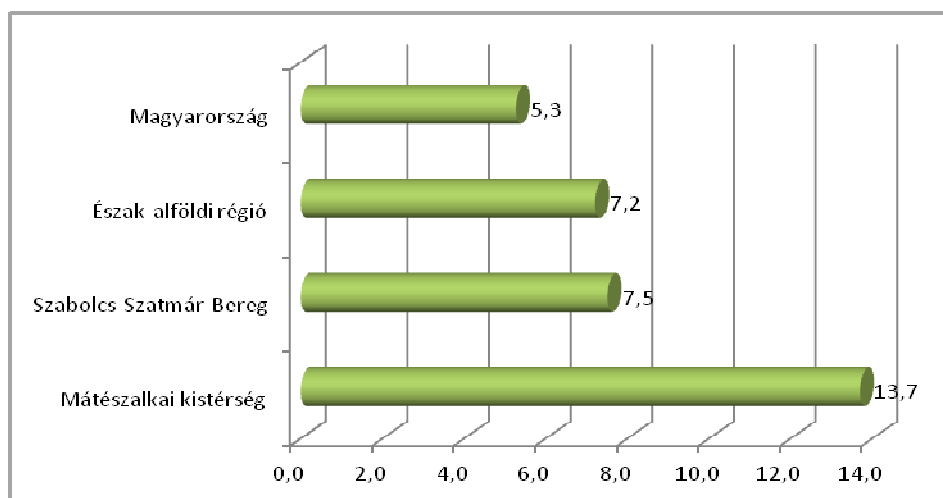
A helyben készült interjúk alapján tudható, hogy Ópályiban konfliktus mutatkozik részben a roma családok között, részben a magyar és a roma családok között. A konfliktusok nem nyilvánulnak meg tettelesen, de a településen kitapintható a feszültség. Uzsorázás van a településen, a pénzben mért, illetve az élelmiszerben mért változat is megtalálható. A hitelezésből eredően is sok gond akad, jelzi egy ópályi civil szervezet vezetője: magyarok, romák között egyaránt nagy az adósok aránya. Romák körében az uzsora igen elterjedt, részben a pénzes, részben az élelmiszer-uzsora. Több uzsorás is van, de mindegyikük egy családhoz tartozik.

Mátészalkán az iskolaigazgató szerint nem jellemző az etnikai alapú konfliktus. Ennek oka leginkább a helyi CKÖ vezető személye. Konfliktusok leginkább az egyes roma családok között jellemzőek, melyek részben családi, részben települési kötődésből erednek.

3.1. A gyerekek egészségügyi helyzete

Aggasztó képet mutat az, hogy a csecsemőhalandóság aránya a kistérségben több mint két és félszerese az országos aránynak, és közel kétszerese a regionális és megyei aránynak. A Mátészalkai kistérségben 1000 élve született csecsemőből 13 kisgyerek egy éves kora előtt meghalt 2010-ben.

20. ábra: Csecsemőhalandóság, 2010, ezrelék

Forrás: Köztár – <http://koztar.hu/adattar-leiras.html>

A gyerekek egészségi állapotára vonatkozóan a védőnőktől kaptunk adatokat. Először is tudjuk, hogy 2011-ben összesen 628 kisgyerek született a kistérségben, akik közül meglehetősen sokan, 63 kisgyerek született 2500 grammnál kisebb súllyal (arányuk 10%), és van 4 olyan kisgyerek, akiknek születéskori súlya ezer gramm vagy annál is kevesebb volt.

A 2011. évben összesen 553 nő szült gyereket, aki közül 7,5% volt a 18 év alattiak aránya. Volt egy kiskorú kismama, három anyuka 15, tíz anyuka 16, huszonhét anyuka pedig 17 éves volt gyermeke születéskor.

A harmadik életév betöltésekor szűrt gyerek száma a 2010. évben 726 fő volt. A megvizsgált gyerekek 6,7%-a mutatta a beszédfejlődés zavarait, 6,2% a szociális fejlődés zavarait, 4%-uk a normál mozgásfejlődéstől eltérő fejlődést mutatott, végül 20 kisgyerek túlsúlyos vagy elhízott volt (2,8%).

Az egyik háziorvos szerint a védőnői hálózatnak köszönhetően kevés probléma van a védőoltások beadása terén.

Különösen fontos a gyerekek esetében, hogy megfelelően táplálkoznak-e, hiszen a testi és szellemi fejlődéshez elengedhetetlen a kielégítő mennyiségű és minőségű tápanyag. Nos, ebből a szempontból meglehetősen rossz a helyzet a Mátészalkai kistérségben. A védőnők adatai szerint a három évesnél fiatalabb gyerekek közül tizből egy alultáplált, teljes létszámuk a kistérségben 180 fő. A 3-5 éves gyerekeknél valamivel kedvezőbb a helyzet, hiszen csoportjukban az alultáplált gyerekek aránya 7%. Megközelítőleg ugyanilyen arányt kapunk a kamaszok esetében is: a 14-17 évesek között 7,1% az alultápláltsággal érintett gyerekek aránya. Egyértelműen az általános iskolai korosztály van a legkedvezőbb helyzetben a táplálkozást tekintve: körükben „mindössze” 4,8% azok aránya, akik alultápláltak. Összességében a kistérségben a 18 év alattiak 6,4%-a, 896 gyerek alultáplált.

A háromszori étkezésnek köszönhetően az iskolába járó gyerekek körében - az ópályi iskola igazgatója szerint - az éhezés nem napi probléma. Hétfvégén, illetve a tanítási szünetekben ugyanakkor az iskolai is érzékeli az elégtelen táplálkozás következményeit.

Nyírparasznyán az iskolában azt tapasztalják, hogy a gyerekek 35 százalékának ez az egyetlen étkezési lehetősége az iskolában van. „Van olyan gyerek, aki nem bánná, ha szombaton és vasárnap is lenne tanítás, mert azt mondják erre, akkor legalább kapnánk ebédet.” Egyértelműen jellemző a

mélyszegénység. A polgármester elmondta, hogy a Magyar Élelmiszer Bank közreműködésével 10-15 millió Ft értékű tartós élelmiszert osztottak szét 2006 óta, évente egy-két alkalommal.

A 14 évesnél fiatalabb gyerekek esetében egyértelműen a felső légúti megbetegedések dominálnak. Az egyik házi orvos szerint a krónikus légzőszervi betegségek főként a rossz szociális körülmények közt élő gyerekek körében fordulnak elő, melynek egyik fő oka a korszerűtlen fűtésben keresendő. Komoly kockázatot jelent, hogy a 14 évesnél fiatalabbak közel egyharmada (27,7%-a) dohányzik, 15%-a fogyaszt alkoholt, és 6,2%-a használt már valamilyen kábítószer.

A nyírparasznyai védőnők havonta-kéthavonta tartanak hajvizsgálatot az iskolában, mert a fejtetvességgel komoly gondok vannak. Körülbelül a tanulók 20 százalékánál fordul ez elő rendszeresen. Két napot szoktak adni, hogy rendbe tegyék, de a szülőknek nincs pénze a szerre, ezért mostanában már hígított ecetet is szoktak javasolni. Önkormányzatnak nincs anyagi lehetősége, hogy ezt finanszírozza. A szülőkkel és a CKÖ-vel is konfliktusok szoktak lenni a fejtetvességet illetően, mert a szülők tagadják, vagy személyiségi jogokra hivatkoznak. Kérte a CKÖ, hogy jelen lehessen a fejtetű vizsgálatnál, de ezt nem tudták biztosítani számukra, mert személyiségi jogokat sért.

A középiskolás korosztály esetében (a középiskolák tájékoztatása szerint) a dohányzók és az alkoholt fogyasztók aránya átlagosan egyaránt 27% körüli, a drogot használóké 7,5% körüli. (Erről három középiskola esetében van információnk.) Ezek az arányok önmagukban is magasak, ám komoly problémát vet fel, hogy az általános iskolai korosztály „csak” az alkohol esetében marad el a középiskolásoktól. Az egyik házi orvos szerint elsősorban a védőnői hálózatnak köszönhető a különböző orvosi szűrésekre a középiskola végéig rendszeresen eljutnak a gyerekek.

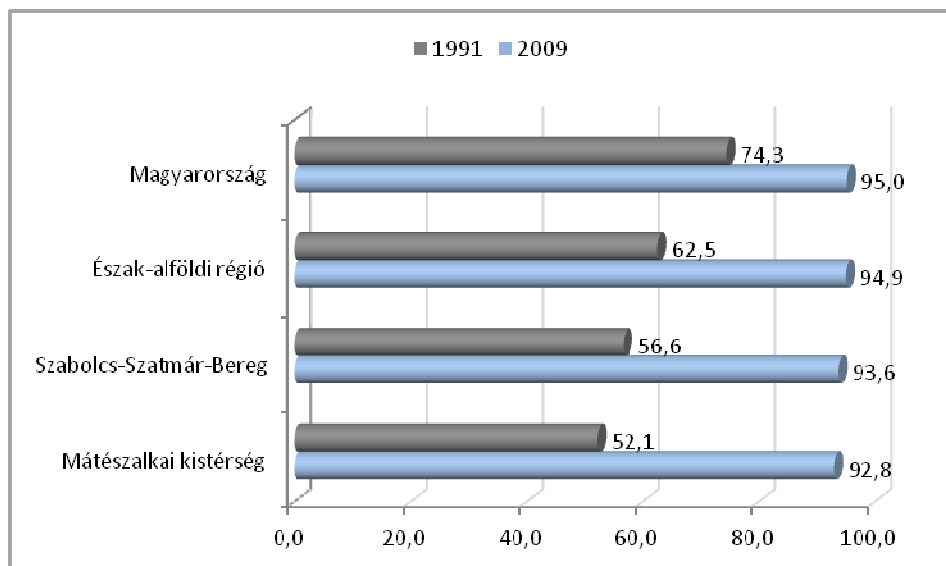
4. Lakás, lakhatás, egyéb infrastrukturális ellátottság

A Mátészalkai kistérség lakásállományára vonatkozóan a jegyzőktől kaptunk tájékoztatást. E szerint az adatlapok kitöltésekor összesen 23 248 lakás volt a kistérségben. Ebből mindössze 194 van önkormányzati tulajdonban: az adatot szolgáltató településekre számolva arányuk tehát 1,0%. E 194 lakásból, lakóingatlanból 184 Mátészalkán található, öt településen számuk 1 és 4 között található, 15 településen pedig egyáltalán nincs önkormányzati tulajdonú lakóingatlan. Mondhatjuk tehát, hogy szinte kizárólag a kistérségi központban van arra lehetőség, hogy az önkormányzattól béreljen lakást valaki (12. táblázat).

A lakások egyik, a komfortosság szempontjából kiemelkedő jellemzője, hogy be van-e kötve a közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba. A 20. ábrából jól látszik, hogy e téren a Mátészalkai kistérség igen jelentős hátrányokat dolgozott le 1991 és 2009 között. Míg 1991-ben csupán a lakások felében volt elérhető a vezetékes víz, addig 2009-ben ez az arány már 92,8%, és pusztán 2 százalékponttal kevesebb, mint az országos érték. Ugyanakkor ezt a képet jelentősen árnyalják a jegyzőktől kapott adatok, melyek szerint mindössze négy olyan település van a kistérségben, ahol a bekötöttség 100%. Van olyan település (Rápolc), ahol mindössze a lakások felében, Ökörítőfülpösön a lakások 68%-ában, Fábriánházán és Hodászon pedig pusztán háromnegyedében érhető el a vezetékes víz. Az említetteken túl találunk továbbá hét olyan települést, ahol ez az arány nem éri el a 90%-ot (12. táblázat).

Az adatok alapján 8 településen nincs csatornahálózat, ám van két település (Kántorjánosi és Kocsord), ahol a település teljes egészét lefedi a csatornahálózat. A csatornázott települések közül Géberjénben, Győrteleken és Szamosszegen a lakások kevesebb, mint fele kapcsolódik a hálózathoz, a többi településen 60-90% között arányuk (12. táblázat).

21. ábra: Közüemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások aránya, 1991, 2009, százalék

Forrás: Erőforrástérkép

Szintén kiemelt fontosságú jellemzője egy lakásnak, hogy van-e benne áram. E téren összességében kicsit jobb a helyzet, mint a vízellátás területén, de még így sem nevezhető jónak. Fülöpösdarócon pl. a lakások 30%-ában nincs áram, és van öt olyan településen, ahol ugyanez mondható el a lakások 5-10%-áról. Teljes ellátottság e téren 10 településen van.

A vezetékes gázzal való ellátottság nagyon színes képet mutat. Öt településen minden lakásban van vezetékes gáz, ám pl. Nyírparasznyán kevesebb, mint a lakások egyötödében, és Őrön, Rápolton és Szamoskéren és legfeljebb felében.

Életveszélyes lakásról egyáltalán nem vagy legfeljebb 1 százaléknyi arányban számoltak be a jegyzők 14 település esetében. Hét településen arányuk 2-5% közötti, tehát Tiborszállás, ahol a jegyző tájékoztatása szerint a lakások egytizede életveszélyes, kiemelkedik a kistérségben.

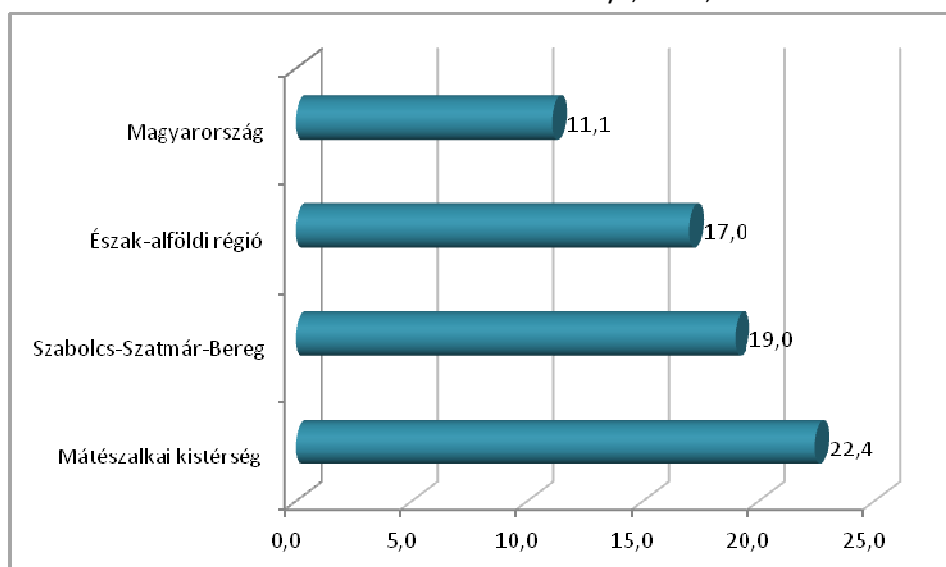
A nem életveszélyes, de egészségre káros lakások aránya azonban már sokkal magasabb. Rápolton és Ökörítőfülpösön pl. nagyjából a lakások egyharmadát, Géberjénben egyötödét, és Hodászon is egyhatodát e kategóriába sorolták a jegyzők.

A lakásviszonyokra vonatkozóan a komfortosság kérdése alapvető: „a szegénység egyenes következménye, a szegénység generációk közötti fennmaradásának egyik oka a rossz lakás, pontosabban az olyan lakás, amely sem meleget, sem nyugalmat, sem kényelmet, sem biztonságot nem nyújt, amely lehetetlenné teszi a családtagok külön és közös tevékenységeit” írja Darvas Ágnes és Ferge Zsuzsa¹⁷. A KSH fogalomhasználata szerint a „komfort nélküli lakás, üdülő 12 m²-t

¹⁷ Darvas Ágnes – Ferge Zsuzsa: Bevezetés a Gyerekesélyek Magyarországon, 2010 című kiadványhoz

meghaladó alapterületű lakószobával és főzőhellyel, egyedi helyiségfűtési móddal, a lakáson kívüli WC (vagy árnyékszék) használatával rendelkeznek, és a vízvétel lehetősége biztosított”. És bár az adatlapon nem adtuk meg ilyen definíciót a kitöltők számára, jó kiindulási alapnak tekinthetjük. Először is: 2001-ben az országban a komfort nélküli lakások a teljes lakásállomány egytizedét tették ki, ugyanekkor a Mátészalkai kistérségben közel egynegyedét (21. ábra). Ha ezt tekintjük egyfajta összehasonlítási alapnak, azt látjuk, hogy Rápolton pl. ehhez viszonyítva is igen rossz jelenleg a helyzet: a lakások közele fele komfort nélküli, ami rendkívül magas aránya. Ugyancsak nagyon rossz helyzetben vannak az ököritőfülpösi, a nyírmeggyesi, a hodászi és géberjéni lakosok: településükön a komfort nélküli lakások aránya 25-32% közötti. Ugyanez az arány azonban 10% alatti Fülpösdarócon, Órön és Vállajon, sőt, Kántorjánosiban a jegyző adatai szerint egyáltalán nincs komfort nélküli lakás. Összességében elmondhatjuk, hogy mindössze 10 olyan település van a Mátészalkai kistérségben, ahol legfeljebb a lakások egytizede komfort nélküli.

22. ábra: Komfort nélküli lakások aránya, 2001, százalék

Forrás: Erőforrástérkép

12. táblázat: A lakások, lakóingatlanok és önkormányzati bérlakások száma, valamint a lakások jellemzői a kistérség településein, 2012 (jegyzői adatlapok alapján)

település	lakások / lakóingatlanok száma	önkormányzati bérlakások száma	vezetékes vízzel ellátott lakások aránya	csatorna-hálózatba bekötött lakások aránya	árammal ellátott lakások aránya	vezetékes gázzal ellátott lakások aránya	életveszélyes lakások aránya	nem életveszélyes, de egészségre káros lakások aránya	komfort nélküli lakások aránya
1 Fábíánháza	870	0	76,0%	0,0%	96,0%	57,0%	1,0%	1,0%	20,0%
2 Fülöpösdaróc	114	1	95,0%	75,0%	70,0%	100,0%	1,0%	3,0%	5,0%
3 Géberjén	211	0	100,0%	40,0%	100,0%	100,0%	0,0%	20,0%	25,0%
4 Győrtelek	441	na	89,0%	30,0%	90,0%	70,0%	2,0%	5,0%	10,0%
5 Hodász	1 015	0	75,0%	0,0%	95,0%	60,0%	5,0%	15,0%	25,0%
6 Jármí	472	na	95,0%	60,0%	100,0%	70,0%	1,0%	8,0%	15,0%
7 Kántorjánosi	840	0	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%
8 Kocsord	1 040	1	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	0,1%	1,3%	10,0%
9 Mátészalka	7 047	184	95,0%	72,0%	99,8%	68,0%	na	5,0%	12,8%
10 Mérk	730	0	85,0%	na	95,0%	60,0%	na	5,0%	15,0%
11 Nagydobos	700	0	80,0%	90,0%	90,0%	80,0%	0,0%	2,0%	15,0%
12 Nagyecsed	2 389	na	86,0%	0,0%	92,0%	72,0%	0,5%	3,0%	10,0%
13 Nyírcsaholy	862	0	83,0%	0,0%	100,0%	83,0%	0,5%	1,0%	10,0%
14 Nyírkáta	na	na	na	na	na	na	na	na	na
15 Nyírmeggyes	901	0	90,0%	0,0%	100,0%	75,0%	0,0%	5,0%	30,0%
16 Nyírparasznya	350	0	90,0%	82,0%	100,0%	17,0%	3,0%	3,0%	17,0%
17 Ópályi	860	0	98,0%	90,0%	100,0%	90,0%	0,0%	5,0%	20,0%
18 Ökörítőfülpös	660	0	68,0%	na	98,0%	50,0%	3,0%	29,0%	32,0%
19 Őr	615	na	92,0%	75,0%	98,0%	45,0%	2,0%	5,0%	3,0%
20 Papos	322	0	85,0%	0,0%	90,0%	60,0%	1,0%	2,0%	20,0%
21 Rápolt	60	0	51,0%	na	96,0%	30,0%	5,0%	35,0%	49,0%
22 Szamoskér	170	0	80,0%	0,0%	99,0%	50,0%	0,0%	0,0%	10,0%
23 Szamosszeg	680	0	98,0%	49,0%	99,0%	60,0%	0,0%	0,0%	10,0%
24 Tiborszállás	365	2	95,0%	0,0%	100,0%	95,0%	10,0%	na	20,0%
25 Vaja	1 100	2	95,0%	83,0%	98,0%	68,0%	2,0%	8,0%	10,0%
26 Vállaj	434	4	100,0%	na	100,0%	65,0%	na	na	8,0%
Összesen	23 248	194							

A képet árnyalja ugyanakkor a terepen dolgozó szakemberek tapasztalata, mely szerint a házak, lakások egy részében – bár a szolgáltatás lehetősége adott – mégis jellemző hiányuk: a közüzemi díjak nem fizetés miatt ugyanis kikapcsolják a fogyasztókat a rendszerből. Ezért a lakásokban vagy nincsen víz, áram, vagy a szolgáltatásokat engedély nélkül, szabálytalan vételezéssel veszik igénybe, ami komoly balesetveszélyt jelent, különösen a kisgyerek számára.

5. Szolgáltatások a kistérség településein

5.1. Humánszolgáltatások elérhetősége és jellemzői

A jegyzői adatszolgáltatás alapján azt mondhatjuk, hogy családsegítő szolgáltatás Rápoly kivételével mindenütt, míg gyermekjóléti szolgáltatás minden településen van. A 13. táblázatból ugyanakkor látható az is, hogy ezek „szolgáltatásnyújtási ideje” igen eltérő: tíz településen a családsegítés heti legfeljebb 10 órában érhető el, gyermekjóléti szolgáltatás esetében pedig ugyanez 8 település esetében igaz.

Védőnői szolgálat egyedül Fülöpösdarócon nem működik: az ott élő gyerekeknek és szüleiknek 10 km-t kell utazniuk, hogy védőnővel tudjanak találkozni. Összességében azt látjuk, hogy 16 településen heti 40 órában dolgozik védőnő, ugyanakkor 8 településen legfeljebb heti 8 órában.

Ez azért is probléma, mert a szakértői tapasztalatok azt mutatják, hogy a kismamák nagy része hiányos ismeretekkel rendelkezik arról, hogyan kell egészségesen táplálni, egészséges környezetet biztosítani a csecsemőknek, kisgyerekeknek. A fiatal anyák sok esetben alapvető tevékenységekkel sincsenek tisztában: tápszer elkészítése, fertőtlenítés, babagondozás, teendők betegség, baleset esetén. Az egészségtelen körülmények és életvitel, a játék optimális feltételeinek hiánya miatt sok esetben fordul elő alultápláltság vagy éppen elhízás, mosdatlanság, élősködők jelenléte, ill. olyan fejlődésbeli elmaradások a gyerekeknél, melyek a későbbi életszakaszokban alig korrigálhatóak.

A hátrányos helyzetű kistérségekben általánosságban jellemző a házi gyermekorvosok hiánya, és nincs ez másképp a Mátészalkai kistérségben esetében sem: házi gyermekorvos kizárólag Győrteleken, Kocsordon, Mátészalkán és Ópályiban dolgozik. A többi település esetében szükség esetén minimum 5 (legfeljebb 25) kilométert kell megtenni ahhoz, hogy a gyereket gyerekorvos láthassa.

Az interjúk alapján az derült ki, hogy Nyírparasznyán, betegségek esetén a gyerekek 30-40 %-át nem is viszik el orvoshoz (van a településen házi orvos, de nagyon megbízhatatlanul rendel.) A másik problémát az jelenti, hogy a családoknak a receptkiváltásokra sincs keretük sokszor. Továbbá nincs helyben gyógyszertár, Ópályiba van a legközelebbi.

Az egészségügyi alapellátás tekintetében a legrosszabb helyzetben Rápoly és Tiborszállás van: e két településen a házi orvos is csak 2, ill. 4 órában rendel hetente. Szintén nem magas óraszám, heti legfeljebb 8 órában dolgozik házi orvos Fülöpösdarócon, Géberjénben, Jármén, Kocsordon és Vállajon.

Az egyik házi orvos információi alapján a térségben korábban működött mozgó szakorvosi ellátás (gyermekgyógyász), erre adott a humán erőforrás most is.

13. táblázat: Szociális, gyermekjóléti és egészségügyi szolgáltatások a kistérség településein (heti óraszám), 2012 (jegyzői adatlapok alapján)¹⁸

település	lakó- népesség száma (fő)	0-17 évesek száma (fő)	családsegítő szolgáltatás	gyermekjóléti szolgáltatás	védőnői szolgálat	házi gyermek- orvos	házi orvos
1 Fábánháza	1 861	na	8 óra	40 óra	40 óra	nincs (15 km)	40 óra
2 Fülöpösdaróc	347	66	4 óra	4 óra	nincs (10 km)	nincs (20 km)	8 óra
3 Géberjén	546	113	4 óra	4 óra	4 óra	nincs (15 km)	8 óra
4 Győrtelek	1 730	368	40 óra	40 óra	40 óra	40 óra	40 óra
5 Hodász	3 432	865	40 óra	40 óra	40 óra	nincs (15 km)	40 óra
6 Jármí	1 316	253	4 óra	4 óra	8 óra	na	8 óra
7 Kántorjánosi	2 157	559	40 óra	40 óra	40 óra	nincs (16 km)	40 óra
8 Kocsord	2 986	601	8 óra	8 óra	8 óra	4 óra	8 óra
9 Mátészalka	17 387	2 866	40 óra	40 óra	40 óra	168 óra	168 óra
10 Mérc	2 280	371	8 óra	40 óra	40 óra	nincs (15 km)	40 óra
11 Nagydobos	2 182	668	40 óra	40 óra	40 óra	nincs (5 km)	40 óra
12 Nagyecsed	6 778	1 484	40 óra	40 óra	40 óra	nincs	40 óra
13 Nyírcsaholy	2 322	531	40 óra	40 óra	40 óra	nincs (7 km)	40 óra
14 Nyírkáta	1 917	na	na	na	na	na	na
15 Nyírmeggyes	2 768	477	20 óra	20 óra	40 óra	nincs (10 km)	40 óra
16 Nyírparasznya	998	195	4 óra	4 óra	6 óra	nincs (12 km)	40 óra
17 Ópályi	3 090	858	40 óra	40 óra	40 óra	40 óra	40 óra
18 Ökörítőfűlpös	1 891	460	10 óra	30 óra	40 óra	nincs (20 km)	40 óra
19 Őr	1 500	325	20 óra	20 óra	40 óra	nincs (12 km)	40 óra
20 Papos	873	221	20 óra	20 óra	40 óra	nincs (5 km)	20 óra
21 Rápolc	158	51	nincs (4 km)	1 óra	2 óra	nincs (24 km)	2 óra
22 Szamoskér	413	82	20 óra	20 óra	4 óra	nincs (20 km)	6 óra
23 Szamosszeg	1 898	382	40 óra	40 óra	40 óra	nincs (16 km)	40 óra
24 Tiborszállás	1 080	143	8 óra	20 óra	4 óra	nincs (20 km)	4 óra
25 Vaja	3 721	834	40 óra	40 óra	40 óra	nincs (15 km)	20 óra
26 Vállaj	1 011	167	8 óra	8 óra	8 óra	nincs (25 km)	8 óra

A szociális alapszolgáltatások közül a házi segítségnyújtás kizárólag Vállajon hiányzik, a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás azonban Fábánházán, Nyírkátán, Győrteleken, Kántorjánosiban, Őrön is hiányzik. Étkeztetés Fülöpösdarócon nem működik (és legközelebb 5 km-re érhető el).

A 600 főnél kisebb lakosságszámú településeken biztosítható falu- vagy tanyagondnoki szolgálat – az érintett települések közül – egyedül Szamoskéren nem működik, és legközelebb meglehetősen messze, 20 km-re érhető el.

Pozitívumként említhető, hogy a kistérségben annak ellenére működik adósságkezelési szolgáltatás, hogy azt a szociális törvény nem írja elő kötelezőnek. A szolgáltatás biztosításának helye Mátészalka (14. táblázat).

¹⁸ Amennyiben valamely szolgáltatás a településen nem működik, zárójelben feltüntettük, hogy adott szolgáltatás milyen távolságban érhető el a településhez legközelebb.

14. táblázat: Szociális szolgáltatások a kistérség településein, 2012 (jegyzői adatlapok alapján)

település	házi segítség-nyújtás	jelzőrend-szeres házi segítség-nyújtás	étkeztetés	tanya- vagy falugondnoki szolgálat	adósság-kezelési szolgáltatás
1 Fábánháza	van	nincs (2 km)	van	nincs	nincs
2 Fülöpösdaróc	van	van	nincs (5 km)	van	nincs (10 km)
3 Géberjén	van	van	van	van	nincs (15 km)
4 Győrtelek	van	van	van	nincs (6 km)	nincs (12 km)
5 Hodász	van	van	van	nincs (15 km)	nincs (15 km)
6 Jáirmi	van	van	van	nincs	nincs
7 Kántorjánosi	van	van	van	nincs	nincs
8 Kocsord	van	van	van	nincs (25 km)	nincs (60 km)
9 Mátészalka	van	van	van	nincs (5 km)	van
10 Mérk	van	van	van	nincs	nincs (15 km)
11 Nagydobos	van	van	van	nincs	nincs (12 km)
12 Nagyecsed	van	van	van	nincs	nincs
13 Nyírcsaholy	van	van	van	nincs	nincs
14 Nyírkáta	van	nincs	van	nincs	nincs
15 Nyírmeggyes	van	van	van	van	nincs
16 Nyírparasznya	van	van	van	nincs (9 km)	nincs (12 km)
17 Ópályi	van	van	van	nincs	nincs (5 km)
18 Ökörítőfülpös	van	van	van	nincs (4 km)	nincs
19 Őr	van	nincs (3 km)	van	nincs (3 km)	nincs (12 km)
20 Papos	van	van	van	nincs (10 km)	nincs (5 km)
21 Rápolt	van	van	van	van	nincs
22 Szamoskér	van	van	van	nincs (20 km)	nincs (20 km)
23 Szamoszeg	van	van	van	nincs (16 km)	nincs (16 km)
24 Tiborszállás	van	van	van	nincs	nincs
25 Vaja	van	van	van	van	nincs
26 Vállaj	van	van	van	nincs	nincs

Áttérve a kizárólag gyerekek számára nyújtott szolgáltatásokra, elsőként a bölcsődék adatait vizsgáljuk meg. Információink szerint a kistérségben két bölcsőde működik: az egyik Mátészalkán (Szatmári Kistérségi Egyesített Szociális és Egészségügyi Alapellátási Intézmények Bölcsőde, 102 engedélyezett férőhellyel), a másik Nagyecsedben (Szatmári Kistérségi Bölcsődei Intézményi Társulás Nagyecsed, 50 engedélyezett férőhellyel). Ez egyben azt is jelenti, hogy a 0-2 éves korcsoport (1 600 fő a kistérségben) 8,9%-ának van lehetősége bölcsődébe kerülni.

A mátészalkai bölcsőde Fábánháza, Mérk, Nagyecsed, Tiborszállás és Vállaj kivételével ellátja a kistérség településeit, 18 főállású gondozónővel, egy intézmény- és egy étkeztetésvezetővel, valamint egy-egy fő részállású gyermekorvossal, gyógypedagógussal és gyógytornással. Az adatlap kitöltésekor (2012. február – április) összesen 8 csoportba 102 kisgyerek járt, azaz a férőhelykihasználtság ekkor 100 %-os volt. A gyerekek 90%-a 18-36 hónap közötti, 1 bölcsődés kisgyerek volt 18 hónaposnál fiatalabb, és nyolc 36 hónaposnál idősebb. A bölcsőde tájékoztatása szerint 2011-ben összesen 25 gyerek felvételét utasították el. A bölcsőde szolgáltatásai között szerepel korai

fejlesztés, a fejlesztő felkészítés, valamint az időszakos gyermekfelügyelet is. A Nagyecsedben működő bölcsőde a fennmaradó 5 települést látja el. Főállású gondozónők száma 10 fő, akik munkáját 3 kiegészítő támogatja. Az intézményben dolgozik még élelmezésvezető, két orvos és vezető beosztású szakember. Az adatlap kitöltésekor a bölcsődébe 48 kisgyerek járt, tehát a férőhely-kihasználtság 95% volt. A kisgyerekek 70%-a 18-36 hónapos, és 15-15%-a 18 hónaposnál fiatalabb, illetve 36 hónaposnál idősebb. 2011-ben összesen 12 kisgyerek felvételét kellett elutasítania a bölcsődének. (Családi napközi szintén Mátészalkán és Nagyecsedben működik, összesen 17 férőhellyel.)

Óvoda Fülöpösdarócon, Rápolton és Szamoskéren nem működik, ám az itt élő 3-5 éves gyerekek száma ezt érthetővé teszi: az említés sorrendjében számuk 9, 8 és 12 fő. (Az óvodákról a későbbiekben még részletesebben lesz szó.)

Nyári napközi a kistérségben mindössze négy településen: Jármin, Kocsordon, Mátészalkán és Ökörítőfülpösön biztosított, ami komoly hiányosságot jelez. Nyári étkeztetés azonban 16 településen van, ám itt érdemes kiemelni, hogy a kistérségi központban, Mátészalkán nem biztosítják ezt a szolgáltatást, és azt is, hogy azokon a településeken, ahol nincs nyári étkeztetés, összesen 4600 olyan gyerek él, aki rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesül.

Általános iskola négy településen nem működik helyben, ám ahol működik, ott mindenütt lehetőségük van a tanulóknak az 1-8 osztályt elvégezni. Ahol nincs általános iskola, ott ennek okát részben szintén az alacsony gyerekszám adhatja: Fülöpösdarócon 37 fő a 6-13 évesek száma, Rápolton 25 fő, Szamoskéren 41 fő. Ugyanakkor Paposon sincs általános iskola, holott itt 81 adott korú gyerek él, és találunk kistérségben két olyan település is, ahol ennél kisebb a gyerekek száma, mégis van iskola (Géberjén 53 fő, Tiborszállás 70 fő) (15. táblázat). (Az általános iskolákkal szintén foglalkozunk még bővebben.)

Mátészalkán a polgármester elmondta, hogy „szociálpolitikai kerekasztalt” működtetnek a környező településekkel együtt. Tagjai: a szociális intézmények, a szociális iroda, a gyermekvédelmi felelősök, és a civil szervezetek delegáltjai.

15. táblázat: Gyermekjóléti és közoktatási szolgáltatások a kistérség településein, 2012 (jegyzői adatlapok alapján)

település	bölcsőde	családi napközi	Óvoda	nyári napközi	nyári étkeztetés	általános iskola alsó tagozat	általános iskola 1-8 osztály	napközi
1 Fábiánháza	nincs (2 km)	nincs	Van	nincs (2 km)	van	van	van	Van
2 Fülöpösdaróc	nincs (20 km)	nincs (20 km)	nincs (5 km)	nincs (10 km)	van	nincs (5km)	nincs (5km)	nincs (5km)
3 Géberjén	nincs (15 km)	nincs (15 km)	Van	nincs (15 km)	van	van	van	Van
4 Győrtelek	nincs (12 km)	nincs (12 km)	Van	nincs (12 km)	van	van	van	Van
5 Hodász	nincs (15 km)	nincs (15 km)	Van	nincs (15 km)	van	van	van	Van
6 Jármi	nincs	nincs	Van	van	van	van	van	Van
7 Kántorjánosi	nincs (16 km)	nincs	Van	nincs	van	van	van	Van
8 Kocsord	nincs (6 km)	nincs (6 km)	Van	van	van	van	van	Van
9 Mátészalka	van	van	Van	van	nincs	van	van	Van
10 Mérc	nincs (15 km)	nincs (15 km)	Van	nincs	van	van	van	Van
11 Nagydobos	nincs (12 km)	nincs (12 km)	Van	nincs	van	van	van	Van

település	bölcsőde	családi napközi	Óvoda	nyári napközi	nyári étkeztetés	általános iskola alsó tagozat	általános iskola 1-8 osztály	napközi
12 Nagyecsed	van	van	Van	nincs	nincs	van	van	Van
13 Nyírcsaholy	nincs (7 km)	nincs	Van	nincs	nincs	van	van	Van
14 Nyírkáta	na	na	Na	na	na	na	na	na
15 Nyírmeggyes	nincs (10 km)	nincs (10 km)	Van	nincs (10 km)	van	van	van	van
16 Nyírparasznya	nincs (12 km)	nincs (12 km)	Van	nincs (12 km)	van	van	van	van
17 Ópályi	nincs (5 km)	nincs	van	nincs	nincs	van	van	van
18 Ökörítőfülpös	nincs (20 km)	nincs	van	van	van	van	van	van
19 Ór	nincs (12 km)	nincs (45 km)	van	nincs (12 km)	nincs (3 km)	van	van	van
20 Papos	nincs (5 km)	nincs (5 km)	van	nincs (2 km)	van	nincs (2 km)	nincs (2 km)	nincs (2 km)
21 Rápolt	nincs (20 km)	nincs	nincs (4 km)	nincs (4 km)	nincs (4 km)	nincs (4 km)	nincs (4 km)	nincs (4 km)
22 Szamoskér	nincs 20 km)	nincs 20 km)	nincs (6 km)	nincs (6 km)	nincs 20 km)	nincs (6 km)	nincs (6 km)	nincs (6 km)
23 Szamosszeg	nincs (16 km)	nincs (16 km)	van	nincs (16 km)	nincs (16 km)	van	van	van
24 Tiborszállás	nincs (10 km)	nincs	van	nincs	van	van	van	van
25 Vaja	nincs (15 km)	nincs	van	nincs	nincs	van	van	van
26 Vállaj	nincs (15 km)	nincs	van	nincs (15 km)	nincs (15 km)	van	van	van

Az egyéb szolgáltatások közül ifjúsági klubok és gyerekházak száma a kistérségben nem túl magas: az előbbi összesen hat településen működik, míg gyerekház csak Ópályiban. Községi ház a települések felén működik, ám sajnos ezek szolgáltatási struktúrájáról nem rendelkezünk információval. Sportpálya Rápolt kivételével minden válaszadó településen van, ám játszótér kapcsán már korántsem ilyen jó a helyzet: mindössze tizenkét településen van, és Hodász, Szamoskér és Szamosszeg esetében pl. 15-20 km közötti távolságot kell megtenni, hogy a gyerekeknek lehetőségük legyen játszótéren játszani. Végül az információs infrastruktúra szempontjából fontos, hogy majd minden településen elérhető a szélessávú internet, és „csak” öt olyan település van, ahol nincs lehetőség nyilvános helyen az internethasználatra (16. táblázat).

Az interjúkból kiderül, hogy Mátészalkán működik sportcsarnok és uszoda; sportközpont két futballpályával, gördeszka pályával, játszótérrel. Van műfüves pálya, amit a teremlabdarúgók használnak. Minden városrészben van játszótér.

16. táblázat: Egyéb szolgáltatások a kistérség településein 1., 2012 (jegyzői adatlapok alapján)

település	ifjúsági klub	gyerekház	közösségi ház	játszótér	sportpálya	szélessávú internet	nyilvános internet hozzáférés
1 Fábiánháza	nincs (15 km)	Nincs	nincs (2 km)	nincs (2 km)	van	van	van
2 Fülöpösdaróc	nincs	Nincs	van	van	van	van	van
3 Géberjén	nincs (10 km)	nincs (15 km)	van	van	van	van	van
4 Győrtelek	van	nincs	van	van	van	van	van
5 Hodász	nincs (15 km)	nincs (15 km)	nincs (15 km)	nincs (15 km)	van	van	van
6 Jármí	nincs	nincs	van	nincs	van	van	van
7 Kántorjánosi	nincs	nincs	nincs	nincs	van	van	nincs
8 Kocsord	nincs (60 km)	nincs (60 km)	nincs (6 km)	nincs (6 km)	van	van	nincs (6 km)
9 Mátészalka	van	nincs	van	van	van	van	van

település	ifjúsági klub	gyerekház	közösségi ház	játszótér	sportpálya	szélessávú internet	nyilvános internet hozzáférés
10 Mérk	nincs	nincs	van	nincs	van	van	van
11 Nagydobos	nincs (12 km)	nincs (12 km)	van	van	van	van	nincs (12 km)
12 Nagyecsed	nincs	nincs	nincs	van	van	van	van
13 Nyírcsaholy	nincs	nincs	van	nincs	van	van	van
14 Nyírkáta	na	na	na	na	na	na	na
15 Nyírmeggyes	nincs (10 km)	nincs (10 km)	nincs (10 km)	van	van	van	van
16 Nyírparasznya	nincs (6 km)	nincs (50 km)	nincs (12 km)	nincs (12 km)	van	nincs	nincs (12 km)
17 Ópályi	nincs	van	van	van	van	van	van
18 Ökörítőfülpös	nincs	nincs	van	van	van	van	van
19 Őr	van	nincs (45 km)	nincs (12 km)	nincs (12 km)	van	van	van
20 Papos	van	nincs (5 km)	van	nincs (5 km)	van	van	van
21 Rápoltd	nincs	nincs	nincs (4 km)	van	nincs (4 km)	van	van
22 Szamoskér	van	nincs (20 km)	van	nincs (20 km)	van	van	van
23 Szamosszeg	nincs (6 km)	nincs (16 km)	nincs (16 km)	nincs (16 km)	van	van	van
24 Tiborszállás	nincs	nincs	Nincs	nincs	van	nincs	nincs
25 Vaja	nincs	nincs	Van	van	van	van	van
26 Vállaj	nincs	nincs	Nincs	van	van	van	van

Falubusz terén a kistérség települései vegyes képet mutatnak: 10 településen működik, 15 településen nem.

A polgármester elmondása szerint Ópályiban van falubusz, ezt közösségi szállításra használják, általában uszodába (iskolásoknak), kirándulásokra (iskolásoknak), sporteseményekre (foci- és kézilabda csapat) viszik az érintetteket. Nyírparasznyának szintén van egy kisbusza. Szociális étkeztetésnél, gyógyszerellátás megoldásánál, időseket szállításánál használják.

A helyközi buszközlekedés a következőképp alakul: Mátészalkáról, két óránként jár, napi hét járat. Vaja felé régebben volt járat, most már nincsen.

Mátészalkán működik ingyenes tömegközlekedés, három buszvonalon, három járatpárral: reggel, délben és este.

Postahivatal négy településen nincs, és e négy település (Fülpösdaróc, Géberjén, Rápoltd és Szamoskér) gyógyszertárral sem rendelkezik. Ez a szolgáltatás hiányzik továbbá Nyírparasznyán és Paposon is, de élelmiszerbolt minden válaszadó településen van.

17. táblázat: Egyéb szolgáltatások a kistérség településein 2., 2012 (jegyzői adatlapok alapján)

település	falubusz	postahivatal	gyógyszertár	élelmiszer bolt
1 Fábíánháza	Van	van	van	van
2 Fülpösdaróc	Van	nincs	nincs	van
3 Géberjén	Van	nincs	nincs	van
4 Győrtelek	Nincs	van	van	van
5 Hodász	Van	van	van	van
6 Járm	Nincs	van	van	van
7 Kántorjánosi	Van	van	van	van

település	falubusz	postahivatal	gyógyszertár	élelmiszer bolt
8 Kocsord	Nincs	van	van	van
9 Mátészalka	Nincs	van	van	van
10 Mérk	Nincs	van	van	van
11 Nagydobos	Nincs	van	van	van
12 Nagyecsed	Van	van	van	van
13 Nyírcsaholy	Nincs	van	van	van
14 Nyírkáta	Na	na	na	na
15 Nyírmeggyes	Van	van	van	van
16 Nyírparasznya	Van	van	nincs	van
17 Ópályi	Van	van	van	van
18 Ökörítőfűlpös	Nincs	van	van	van
19 Ór	Nincs	van	van	van
20 Papos	Nincs	van	nincs	van
21 Rápoltd	Nincs	nincs	nincs	van
22 Szamoskér	Nincs	nincs	nincs	van
23 Szamosszeg	Van	van	van	van
24 Tiborszállás	Nincs	van	van	van
25 Vaja	Nincs	van	van	van
26 Vállaj	Nincs	van	van	van

5.2. Közoktatási intézmények és szolgáltatások

A Szatmári Többcélú Kistérségi Társulás Közoktatási Esélyegyenlőségi Programja I. Helyzetelemzés¹⁹ adatai szerint a Mátészalkai kistérségben 2011-ben 23 óvoda működött. Az óvodába járó gyerekek száma 2 596 fő volt 2011-ben, amely a 2009. évihez képest 9,1%-os növekedést jelent. Az óvodákban összességében 1441 kisgyerek, közel a gyerekek kétharmada hátrányos helyzetű, és arányuk 2009-hez képest 4 százalékpontos növekedést mutat. A hátrányos helyzetű óvodások aránya kiemelkedően magas Nyírkátán, ahol majdnem minden kisgyerek helyzete okán ebbe a kategóriába sorolható, valamint Ópályiban, ahol arányuk 92,9%. Figyelemfelhívó, hogy Mátészalka kivételével egyetlen olyan óvodát sem találunk, ahol arányuk 50% alatt lenne, sőt, a 23 intézményből 17-ben a gyerekek legalább háromnegyede hátrányos helyzetű.

A halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek aránya is igen magas: az összes óvodában arányuk közel 40%, és 2009-hez képest 2,5 százalékpontos emelkedést mutat. A helyzet ez esetben is Nyírkátán a legrosszabb: az itteni óvodások 91,1%-a halmozottan hátrányos helyzetű. Egyetlen olyan óvoda sincs ezen kívül a kistérségben, ahol ez az arány akár csak megközelítené a Nyírkátán tapasztaltakat. Mindössze négy olyan óvoda van, ahol a halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek aránya 20% alatt marad, és e vonatkozásban is Mátészalka van a legkedvezőbb helyzetben (4,8%).

A mátészalkai óvodavezető elmondása szerint a település 5 óvodájában egyforma arányban, a körzeti beosztásnak megfelelően járnak hátrányos, halmozottan hátrányos családok gyermekei és romák. A roma gyerekek száma nem éri el a 15%-ot. A környező falvakból

¹⁹ <http://www.szatmarikisterseg.hu/kisterseg/teruletf.htm>

(Ecsedről, Kocsodról, Ópályiból, Nyírparasznyáról) járnak be gyerekek az oviba. Őket azért hozzák Mátészalkára óvodába, mert túl sok a saját településükön a roma gyerekek (SIC!).

Összesen 53 sajátos nevelési igényű kisgyerek jár az óvodákba, és látható, hogy számuk 2009-hez képest megkétszereződött. A sajátos nevelési igényű gyerekek száma Ópályiban a legmagasabb: az összes érintett kisgyerek kétharmada ide jár (18. táblázat).

Megfogalmazódott az óvodapedagógusok igénye az SNI-s gyermekek fejlesztése kapcsán a külső segítség iránt. Arra a speciális szaktudásra, melyre szüksége van ezeknek a gyerekeknek, a pedagógusok nem rendelkeznek.

18. táblázat: A kistérség óvodáiba járó gyerekek, a hátrányos helyzetű, a halmozottan hátrányos helyzetű és a sajátos nevelési igényű gyerekek száma, 2009, 2011

OM azonosító	település	óvodások száma (fő)	hátrányos helyzetű óvodás gyerekek*		halmozottan hátrányos helyzetű óvodás gyerekek*		sajátos nevelési igényű gyerekek száma (fő)
			száma (fő)	aránya (%)	száma	aránya (%)	
33216	Fábiánháza	67	52	77,6	44	65,7	0
33508	Géberjén- Fülöpösdaróc	49	28	57,1	9	18,4	0
33509	Győrtelek	53	46	86,8	37	69,8	0
201240	Hodász	123	99	80,5	73	59,3	0
33221	Jármi	48	34	70,8	15	31,3	0
200251	Kántorjánosi	115	99	86,1	69	60,0	1
33223	Kocsord	112	92	82,1	54	48,2	6
33081	Mátészalka	683	172	25,2	33	4,8	0
33514	Mérk	67	55	82,1	34	50,7	0
33225	Nagydobos	109	93	85,3	39	35,8	2
33228	Nagyecsed	248	191	77,0	132	53,2	3
33229	Nyírcsaholy	102	81	79,4	64	62,7	0
33518	Nyírkáta	79	76	96,2	72	91,1	0
201120	Nyírmeggyes	117	65	55,6	21	17,9	0
33232	Nyírparasznya	39	33	84,6	24	61,5	1
33521	Ópályi	112	104	92,9	83	74,1	35
33522	Ökörítőfülpös- Rápolt	81	66	81,5	54	66,7	2
37559	Őr	60	45	75,0	22	36,7	0
33236	Papos	30	23	76,7	9	30,0	0
33241	Szamoskér - Szamosszeg	81	65	80,2	42	51,9	2
201120	Tiborszállás	30	19	63,3	5	16,7	0
33245	Vaja	158	120	75,9	69	43,7	0
33514	Vállaj	33	18	54,5	13	39,4	1
2011. év összesen		2 596	1 676	64,6	1 017	39,2	53
2009. év összesen		2 379	1 441	60,6	872	36,7	25

* Az óvodába járó összes gyerek számához viszonyítva.

Forrás: Szatmári Többcélú Kistérségi Társulás Közoktatási Esélyegyenlőségi Programja I. Helyzetelemzés (2011. november)

A Szatmári Többcélú Kistérségi Társulás Közoktatási Esélyegyenlőségi Programja I. Helyzetelemzés című dokumentum megállapításai szerint: „az óvodai kihasználtság térségi átlaga a beíratott gyerekeket tekintve 96,3%. A rendszeres óvodába járás napi gyakorlata azonban rendkívül polarizált. ... A települési és a beóvodázási adatokat vizsgálva arra a következtetésre jutunk, hogy nem minden 3-5 éves gyerek jár óvodába.”

Az óvoda rendszertelen látogatását vizsgálva a szakemberek azt találták, hogy a szülők egy része a szükséges felszerelések (cipő, ruha), a gyógyszerek kiváltásának (nincs pénz rá) hiánya miatt nem viszi óvodába gyermekét. Ugyanakkor összefüggést találtak abban is, hogy azokban a háztartásokban, ahol nincs rendszeres munkavállaló, a gyermekek rendszeres intézménybe való eljuttatásának nincs meg a fontossága, a napi gyakorlata.

Adatlapot 20 óvoda töltött ki a tükörhöz. Adataik alapján azt mondhatjuk, hogy 8 óvodában az átlagos csoportlétszám 25 fő alatti. A legalacsonyabb Őrön (20,3 fő) és Fábiánházán (21 fő). További 9 óvodában egy csoportban átlagosan 25-29 gyerek van, és három településen 30 fő vagy a feletti: Paposon 30 fő, Tiborszálláson 32 fő és Nyírcsaholyban 34 fő. A válaszadó óvodák körében egyébként a férőhely-kihasználtság jellemzően 100% alatti (ez 15 óvodára igaz). Három intézményben az engedélyezett férőhely-számot legfeljebb 2 fővel haladja meg a beíratottak száma, Kocsordon azonban 100 férőhelyre 117, míg Nagydoboson szintén 100 férőhelyre 118 óvodás kisgyerek jut.

Az interjúk alapján Ópályiban az óvodáztatási lehetőség mindenki előtt adott. Korábban az volt jellemző, hogy csak a nagycsoportban jártak a gyerekek óvodában, de az elmúlt években megnőtt az igény a korai óvodáztatásra is (helyhiány is van most már).

Mátészalkán az óvodavezető szerint a gyerekeket 3 éves kortól íratják be az oviba, főleg mióta van az óvodáztatási támogatás, de azelőtt sem volt ez probléma. Nem jellemző, hogy öt évesen kerülnének be gyerekek. Előfordul, hogy egy gyerek rendszertelenül jár oviba, de utólag mindig hoznak igazolást. Ez a jelenség is ritkult azonban az óvodáztatási támogatás bevezetése után. Ami problémát jelent: a helyszűke. A gyerekek nagy létszáma miatt alakult ez ki. A gyerekek játéktevékenysége van ezzel akadályozva, mert nem férnek hozzá a játékokhoz, illetve nincs elég életterük a játékhöz. Szintén Mátészalkán jelent problémás, hogy kevés az óvoda a településen a gyerekszámhoz képest, 33-an vannak egy csoportban, az óvoda 8 csoportos. Bezártak nemrég egy óvodát, ezért is duzzadt fel az óvodai létszám. 1996-ig az egyik szegregátumban is működött egy óvoda, de megszüntették.

Nyírparasznyán néhány család van, kik csak 5 éves kortól engedik a gyerekeket óvodában, ők nehezebben szocializálódnak később az iskolára.

A szakemberek általános véleménye szerint ott, ahol a gyermekcsoportok létszáma, a HH-s és HHH-s gyerekek aránya magas és a késői és/vagy rendszertelen óvodába járás is jellemző, a gyermekek nyelvi, szocializációs, értelmi kompetenciái erősen elmaradnak az adott populáció életkori szintjétől. Az óvodapedagógusok egyéni és kiscsoportos fejlesztéssel segítik a felzárkóztatást, ugyanakkor bizonyos speciális fejlesztések esetén külső szakemberek, egyéb szolgáltatások igénybe vétele lenne indokolt.

Ugyancsak a Közoktatási Esélyegyenlőségi Program Helyzetelemzés részéből kaphatunk részletes adatokat az iskoláztatási helyzetre. A kistérségben 26 általános iskola található, melyek közül 22-ről közöl részletes adatokat az idézett Helyzetelemzés. A 22 általános iskolába a 2011. évben összesen 5 547 tanuló járt, ami 2009-hez viszonyítva 8,8%-os tanulói létszámcsökkenést jelent. A tanulók kétharmada hátrányos helyzetű, közel fele pedig halmozottan hátrányos helyzetű. Az iskolák tekintetében ugyancsak szakadék van Mátészalka és a többi település között: míg a kistérségi központban működő iskolákban legfeljebb 40%, addig a többi településen működő iskolában minimum 60% a HH gyerekek aránya, sőt, Fábíánházán, Győrteleken és Ópályiban eléri vagy meghaladja a 90%-ot, a HHH gyerekek aránya pedig a 75%-ot. Ez utóbbi igaz még a hodászi iskola esetében is. Ahhoz képest egyébként, hogy a tanulói létszám csökkent 2009 és 2011 között, mind a HH, mind a HHH tanulók aránya nőtt 4 százalékpont körüli mértékben.

A szakértők szerint a mélyszegénységben élő 6-18 éves populációra vonatkoztatott intézményi adatok hűen tükrözik a tanulmányi előmenetel helyzetét. A hiányzások, a bukások, a lemorzsolódás nagy száma több településen is jelentkezik

Sajátos nevelési igényű tanulókat minden iskolában találunk, ám arányuk kiemelkedő Ópályiban (17,1%) és Nagydoboson (19,9%). A 19. táblázatból láthatjuk, hogy az általános iskolákban arányuk 5,8%, ami 1,3 százalékpontos csökkenést mutat 2009-hez képest. A táblázatban azok a gyerekek vannak feltüntetve, akiket integrált módon oktatnak. Volt azonban 2011-ben 159 olyan tanuló, akiket szegregált formában (speciális iskolában, gyógypedagógiai tagozaton vagy osztályban) tanítottak. Arányuk 2009-ben az összes tanulóhoz viszonyítva 2,4% volt, míg 2011-ben 2,8%. „A szegregált osztályba járó SNI tanulók száma nőtt. Ennek az egyik oka az, hogy a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Önkormányzat megszüntette a Nagydoboson működő sajátos nevelési igényű gyerekeket foglalkoztató intézményét, és ezek a tanulók a mátészalkai telephelyen működő Móra Ferenc Általános Iskola és Speciális Előkészítő Szakiskolába járnak.”²⁰ (Lásd melléklet 1. táblázat.)

19. táblázat: A kistérség általános iskolába járó gyerekek, a hátrányos helyzetű, a halmozottan hátrányos helyzetű és a sajátos nevelési igényű gyerekek száma, 2009, 2011²¹

OM azonosító	intézmény neve	tanulók száma (fő)	hátrányos helyzetű tanulók		halmozottan hátrányos helyzetű tanulók		sajátos nevelési igényű tanulók	
			száma (fő)	aránya (%)	száma (fő)	aránya (%)	száma (fő)	aránya (%)
33507	ÁMK Fábíánháza	150	136	90,7	110	73,3	6	4,0
033508	Általános Iskola és Óvoda Géberjén	128	78	60,9	32	25,0	11	8,6
033509	Fekete István Általános Iskola és Óvoda Győrtelek	123	116	94,3	97	78,9	11	8,9
201240	Kölcsey Ferenc Általános Iskola Hodász	279	234	83,9	209	74,9	17	6,1
033511	Kőrösi Csoma S. Ált. Iskola Jármí, Papos	142	105	73,9	44	31,0	13	9,2
033512	Móra Ferenc Ált. Iskola Kántorjánosi	257	228	88,7	172	66,9	18	7,0

²⁰ Szatmári Töbcbélű Kistérségi Társulás Közoktatási Esélyegyenlőségi Programja I. Helyzetelemzés

²¹ A táblázat nem tartalmazza a Mátészalkán működő Kálvin János Református Általános Iskola, a Móra Ferenc Általános Iskola és Készségfejlesztő Speciális Előkészítő Szakiskola, valamint a nyírkátai és a nyírparasznyai iskolák adatait.

OM azonosító	intézmény neve	tanulók száma (fő)	hátrányos helyzetű tanulók		halmozottan hátrányos helyzetű tanulók		sajátos nevelési igényű tanulók	
			száma (fő)	aránya (%)	száma (fő)	aránya (%)	száma (fő)	aránya (%)
033513	Kocsord	179	135	75,4	123	68,7	4	2,2
033514	ÁMK <u>Mérk</u> -Vállaj	173	143	82,7	101	58,4	3	1,7
033514	ÁMK Mérk- <u>Vállaj</u>	69	45	65,2	37	53,6	2	2,9
033515	Általános Iskola Nagydobos	201	155	77,1	125	62,2	40	19,9
33516	Nagyecsed	603	455	75,5	321	53,2	40	6,6
33517	Nyírcsaholy	163	108	66,3	85	52,1	12	7,4
201120	Közös Fenntartású ÁMK Arany J. Ált. I. Nyírmeggyes	326	206	63,2	142	43,6	4	1,2
201120	Közös Fenntartású ÁMK Arany J. Ált. I. Tiborszállás	159	110	69,2	52	32,7	7	4,4
33521	Jókai Mór ÁMK Ópályi	258	243	94,2	194	75,2	44	17,1
33522	Általános Iskola Ökörítőfülpös	192	159	82,8	118	61,5	20	10,4
33523	Bibó István Általános Iskola Ór	174	104	59,8	38	21,8	15	8,6
33528	Általános Iskola Szamosszeg	189	165	87,3	85	45,0	17	9,0
33532	Molnár Mátyás Ált. Iskola Vaja	384	313	81,5	188	49,0	9	2,3
33392	Képes Géza Általános Iskola Mátészalka	473	157	33,2	87	18,4	14	3,0
33393	Móricz Zsigmond Általános Iskola Mátészalka	407	163	40,0	64	15,7	9	2,2
33388	Széchenyi István Általános Iskola Mátészalka	518	165	31,9	48	9,3	8	1,5
Összesen a 2011. évben		5 547	3 723	67,1	2 472	44,6	324	5,8
Összesen a 2009. évben		6 080	3 842	63,2	2 437	40,1	429	7,1

* Az iskolába járó összes gyerek számához viszonyítva.

Forrás: Szatmári Többcélú Kistérségi Társulás Közoktatási Esélyegyenlőségi Programja I. Helyzetelemzés (2011. november)

A 19. táblázat két intézmény, a Nyírkátán és a Nyírparasznyán működő iskola adatait nem tartalmazza. Ez utóbbi intézményre vonatkozóan 2012. évi adataink vannak az iskola által kitöltött adatlapból. E szerint a kitöltéskor (2012. február-április) összesen 86 gyerek járt az iskolába, akik közül 5 gyerek sajátos nevelési igényű, és integrált oktatásban részesül. A hátrányos helyzetű gyerekek aránya 88,4% (76 fő), a halmozottan hátrányos helyzetű gyerekeké 62,8% (54 fő), arányuk tehát mindkét csoport esetében meghaladja a 2011-es kistérségi átlagot. A Kálvin János Református Általános Iskola adatlapja szerint a kitöltéskor az iskola tanulóinak létszáma 314 fő, akik közül a hátrányos helyzetű gyerekek aránya 22,3% (70 fő), ám halmozottan hátrányos helyzetű tanuló mindössze egy jár az iskolába. Ez a kistérségben a legalacsonyabb arány. A sajátos nevelési igényű és egyben integráltan oktatott tanulók száma 4 fő.

Az Esélyegyenlőségi Program szerint az általános iskolákban „az osztálylétszámok változóak, 6 fő és 32 fő között mozognak. Az önkormányzatok ilyen jellegű problémáikat „sajátos megoldásokkal” vagy átcsábításokkal próbálják kompenzálni. A létszámhiányos kistéleplések önkormányzatai csak rendkívüli erőfeszítések árán tudják fenntartani az intézményeket vagy csorbítják a közoktatási törvényben, a Nemzeti Alaptantervben meghatározott ellátási feladatokat (szakkörök működtetése, tehetséggondozás, felzárkóztatás mellőzése, a minimális óraszám biztosítása, szakos tanárok mellőzése). Mindezek mellett jelentős forrásokat vonnak el a település fenntartásától, az iskolák minden áron való fenntartására.

Jelentős a más településekről bejáró tanulók aránya. Mátészalkára 352 gyerek jár a környező településekről (Jármí, Papos, Nyírparasznya, Ópályi) Az elvándorlások oka a szülő munkahelyének közelsége, a roma származású tanulók magas aránya, rosszabb iskolai feltételek.

Továbbá nem biztosított a szakos ellátottság a következő településeken:

Nyírcsaholy – fizika; Fábíánháza – technika;

Nagyecsed – rajz;

Mérk – idegen nyelv;

Nyírmeggyes – fizika, kémia;

Kocsord - fizika, informatika;

Géberjén – informatika;

Ökörítófülpös – idegen-nyelv;

Hodász – idegen-nyelv, biológia;

Nyírkáta – informatika;

Kántorjánosi – természetismeret, földrajz;

Ópályi – fizika, informatika;

Nyírparasznya – természetismeret, biológia, technika;

Jármí – idegen-nyelv, rajz, fizika, ének;

Ór – kémia;

Mátészalka – idegen-nyelv, kémia, informatika, technika.

Az elmúlt két évben „befogadó” iskolaként megjelent Géberjén és Tiborszállás is.

„A kistérségi társulás területén egy önálló és egy tagozati jellegű eltérő tantervű iskola működik. Ezt a helyzetet részben a hagyományok, részben a lehetőségek alakították így. Az iskolák többségében integrált oktatási formában történik az SNI-s gyerekek nevelése oktatása. Sajnos az utóbbi intézményekben kevés a szakképzett tanár, nincs forrás az utazó gyógypedagógusok alkalmazására, hiányosak az oktatáshoz szükséges felszerelések. Jelentős számú gyerek küzd részképesség problémákkal (diszlexia, diszcalculia, diszgráfia, stb.) Alig van fejlesztő pedagógus, a szakszolgálati rendszer leterhelt, kevés idő jut ez utóbbi gyerekek fejlesztésére, nevelésére. Napközis és tanulószobai ellátásban a kistérségben tanulók összlétszámának 39,1%-a részesül, az iskolaotthonos formában tanuló gyerekek aránya 15,9%.”²²

²² Szatmári Többszélú Kistérségi Társulás Közoktatási Esélyegyenlőségi Programja I. Helyzetelemzés

Mátészalkai polgármester szerint sok vállalkozó támogatja a rászoruló gyerekeket. Minden oktatási intézménynek van alapítványa, amik meglehetősen aktívak az adománygyűjtés szempontjából.

Ópályiban az iskolában tapasztaltak szerint a hátrányos szocio-kulturális közeg sújtja leginkább az iskola mélyszegény diákjait. Jellemzőek a kedvezőtlen lakáskörülmények (rossz higiénias körülmények, vízöblítéses mosdó hiánya, 3-4 generáció együttélése zsúfolt, rossz minőségű lakások), illetve az ebből fakadó kulturális hiányosságok (pl. étkezési szokások, kézmosás, stb.). Ezeket a hátrányokat az iskola csak az 5-6. osztályra, 10-11 éves korra tudja leküzdeni.

További gond még a viszonylag gyakori „elhálás”, azaz a serdülőkori terhesség, és így az iskolából való kimaradás. Minden évben 3-5 tanulóval megesik a korai terhesség. Korábban, a 18 éves tankötelezettségi korhatár idején ez a szám nagyobb volt. Az érintettek jelenleg 7-8. osztályban vállalnak gyereket, 15-16 éves korukban. A gyerekanyák magántanulói státuszba kerülnek, de elvéve jellemző, hogy valaki a vizsgákat komolyan veszi. Szülés után pedig a többség mentesül a tankötelezettségi korhatár alól, és az iskolát teljesen abbahagyja.

Probléma még a ruházkodási hiányosság, illetve az, hogy az otthoni körülmények nem teszik lehetővé a tanulást, leckeírást (túlzsúfolt lakások, illetve az alapvető bútorok - asztal, szék- hiánya)

Az interjúk alapján az ópályi civilek szerint az iskola gettósodik, már a hátrányos helyzetű magyar családok is Mátészalkára viszik gyerekeiket, az iskola tanulóinak zöme roma származású. A nem roma származású hátrányos helyzetű családok rejtőzködnek, azaz eltitkolják nehéz helyzetüket.

Nyírparasznyán a hiányzások kezelhető szinten vannak, de a háziorvossal van problémájuk, mert sok „kétséges” esetet is leigazol, de az iskolának nincs eszköze ezeket felülbírálni. Az utóbbi években olyan esetük nem volt az általános iskolában, hogy tanulójuknak gyereke született volna, de 15-16 éves korú gyerekeknél egy tucatnyi esetben előfordul ilyen a településen. A bukások számát az összes tanulói létszámhoz viszonyítva nagyjából 6-8 százalékra teszi, míg az évisméltók arányát 2-3 százalékra. A szülői együttműködést nem igazán tapasztalt sajnos ebben az ügyben, sokszor szülő értekezletekre és fogadóórákra sem járnak el. Gyermekvédelmi szakember segítségét is szokták kérni, ez általában hatásosabb szokott lenni. Nyírparasznyán létezik egy civil szervezet: Nyírparasznya Közoktatásáért Alapítvány. Minden évben rendeznek egy bált, és ennek a bevételét az általános – és középiskolában tanuló diákok javára fordítják, illetve az óvodásokat is támogatják. Gyerekek felszerelésére, kirándulásra, tanfelszerelésre költik. Tavaly az óvodában csináltak KRESZ tanpályát a támogatási pénzből. Szintén ebből a keretből a továbbtanulók részére pályázatot írnak ki. Azok kaphatnak támogatást, akik átlaga 4,2 felett van. Ez hat-nyolc ezer forintot jelen egy gyereknek. Az alapítványt helyi vállalkozók segítik, és 1 százalékból van még bevételük.

A Szatmári Kistérségi Egységes Pedagógiai Szakszolgálat 58 telephellyel ott van minden oktatási intézményben. Összesen 13 teljes állású és 5 fő szerződéses szakmai munkatárssal biztosítják a kistérségben a szolgáltatásokat. A munkatársak között 3 pszichológus, 1 pedagógus / fejlesztő pedagógus, 10 gyógypedagógus (közülük 6 logopédus), 1 pályaválasztási tanácsadó, 2 gyógytestnevelő és 1 gyermek- és ifjúsági pszichiáter szakorvos van. A Szakszolgálat minden településen, illetve intézményben biztosítja a nevelési tanácsadást (heti 1-60 közötti óraszámban) és a logopédiát (heti 1-23 közötti óraszámban). Gyógytestnevelés azonban csak két városban működik:

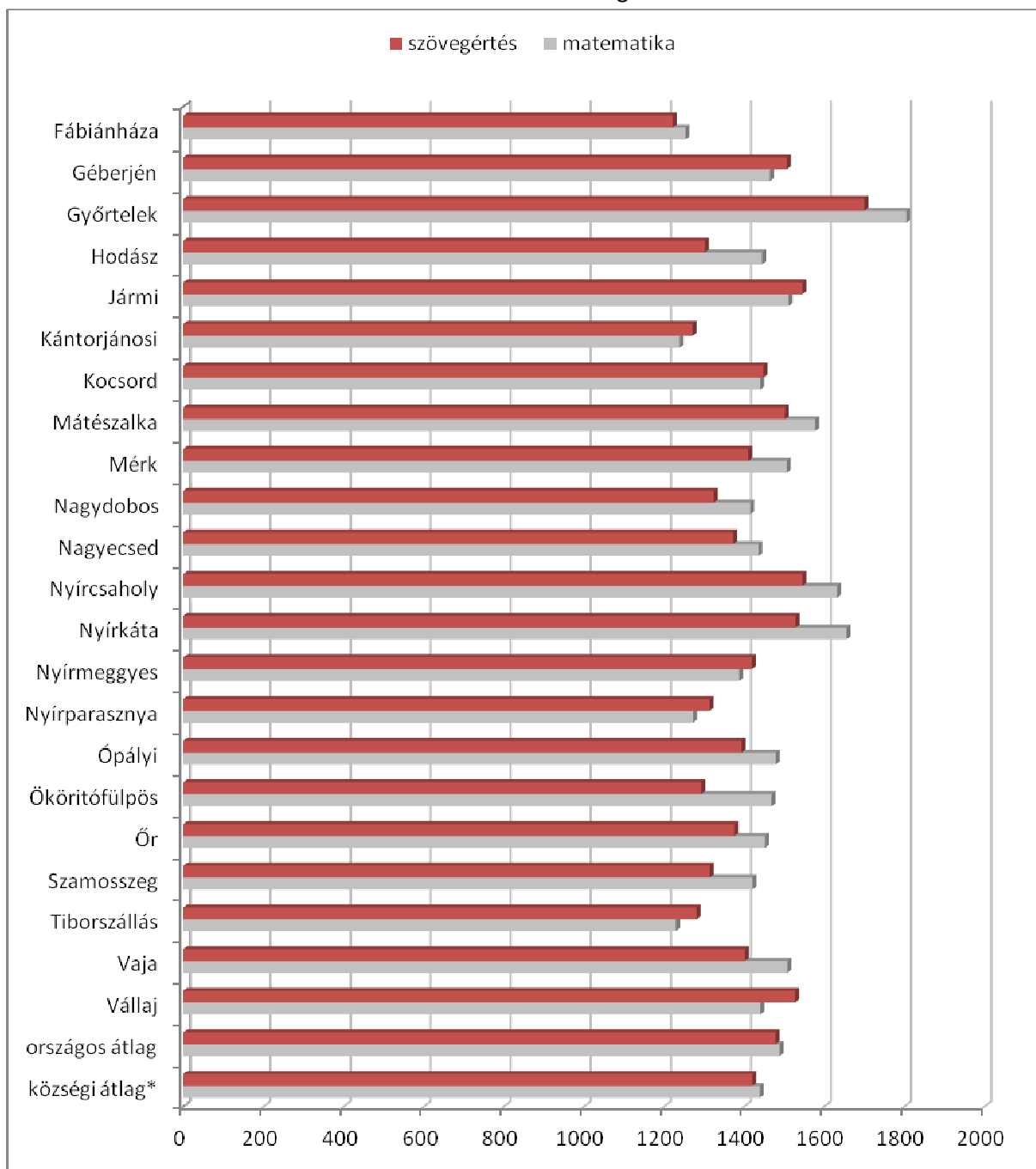
Mátészalkán heti 22 órában, Nagyecsedén heti 5 órában, továbbá teljesen hiányzó szolgáltatás a kistérségben a korai fejlesztés.

A 2010/2011-es tanévben összesen 4 131 gyerek számára biztosítottak valamilyen szolgáltatást: logopédushoz 563, gyógytestnevelésre 422, nevelési tanácsadásra 2 271, végül pályaválasztási tanácsadásra 875 gyerek esetében került sor.

Az iskolákkal kapcsolatosan érdemes szemügyre venni a kompetencia mérések eredményeit. (A megbízhatóság érdekében a 2009., 2010. és 2011. évek pontjainak átlagát vizsgáljuk.) A 6. évfolyam esetében a legszembetűnőbb adat, hogy a leggyengébben és a legjobban teljesítő iskolák átlagai közötti eltérés matematika esetében 576, míg a szövegértés esetében 418 pont, tehát nagyon nagy. Látható az adatokból, hogy a győrteleki iskola mindkét kompetencia területen kiváló eredményt ért el az országos átlagot is jelentősen meghaladó pontszámmal. Ellenben meglehetősen rosszul teljesített a Fábíánházán, Kántorjánosiban és a Tiborszálláson működő iskola. Matematika tárgyból nyolc kistérségi iskola az országban kapott községi iskolai átlagot sem éri, ellenben tíz iskola az országos átlagot is felülmúlja. Szövegértés esetében ennél lényegesen rosszabb a helyzet: a községi iskolák átlagát el nem érő iskolák száma 14, az országos átlagot meghaladóké pedig 9 (23. ábra).

A 8. évfolyamon matematika esetében ugyancsak jelentős a távolság a legjobban és legrosszabbul teljesítő iskolák között: míg Győrteleken az átlagos pontszám 2009-2011. között 1864, addig Nyírparasznyán 1344 volt pont volt, azaz a különbség 520 pont. Matematika terén szinte kettészakadnak az iskolák: az e szempontból ismert 25 iskolából 15 olyan van a kistérségben, ahol a 8. évfolyamos diákok átlagpontszámai nem érik el az összes községi iskola átlagát, 9 olyan iskola, ahol az eredmények az országosnál is jobbak, tehát mindössze egyetlen intézmény helyezkedik el a két csoport között. (Ez hasonlóan alakul a 6. évfolyamosok szövegértés eredményeihez.) A szövegértés terén kicsivel jobb csak a helyzet: 13 iskola marad el a községi átlagtól, és 8 iskola haladja meg az országos értéket is (24. ábra). (A jobb áttekinthetőség érdekében a kompetencia eredményeket táblázatos formában, iskolai szinten is bemutatjuk a mellékletben.)

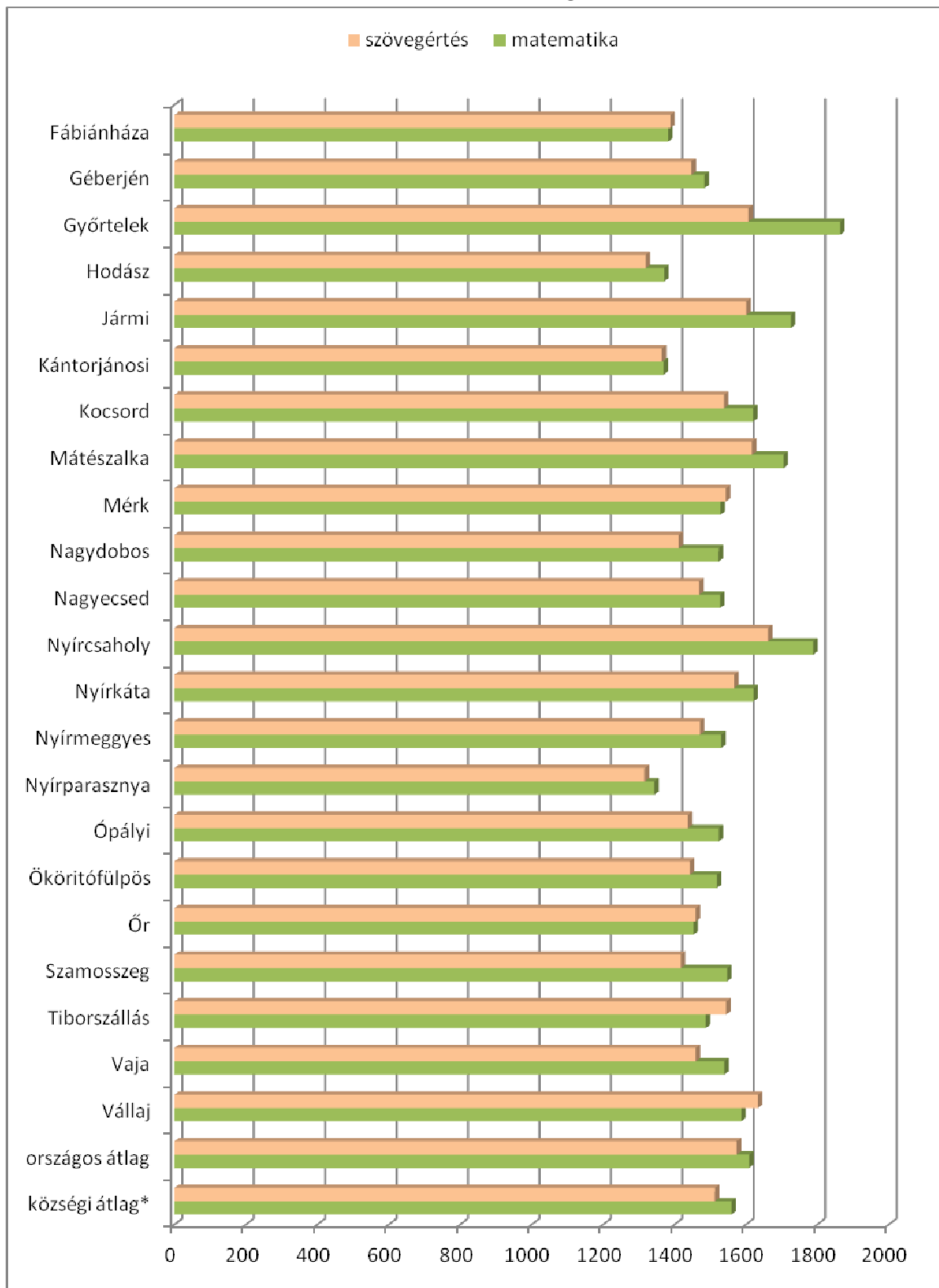
23. ábra: Kompetencia mérés eredményei a 6. évfolyamon a kistérség iskoláiban, 2009-2011 évek átlaga

Forrás: Oktatási Hivatal Közoktatási Információs Iroda; <http://www.kir.hu/okmfit/>

*A községi iskolák országos átlaga.

24. ábra: Kompetencia mérés eredményei a 8. évfolyamon a kistérség iskoláiban, 2009-2011 évek átlaga

Forrás: Oktatási Hivatal Közoktatási Információs Iroda; <http://www.kir.hu/okmfit/>

*A községi iskolák országos átlaga.

„A középiskolai oktatás Mátészalka város két középfokú oktatási intézményére koncentrálódik (a 2006/2007-es tanévben került sor három középiskola összevonására Mátészalkán), a tanulók kevés százaléka Nyíregyháza, Debrecen, Fehérgyarmat, Vásárosnamény, Nagykálló középiskoláit veszi igénybe.

Egyre kevesebb az elvándorló középiskolás gyerek, melyet valószínűleg az iskoláztatás magas költségei és az utazás körülményei indokolnak. Mátészalka valamennyi középfokú intézménye városi fenntartású, ami jelentős többletterhet jelent a településnek.

Az interjúk alapján az ópályi iskolában tapasztaltak szerint iskolai lemorzsolódás nagyobb részben nem az általános iskolában, hanem a későbbiekben jelentkezik: továbbtanulnak a diákok, de a középfokú oktatást már nem bírják (sem anyagilag, sem tanulmányilag).

A mátészalkai iskolákban a következők tapasztalhatók: a középfokú oktatásban gyakran az iskolába való eljutás (bérlet megvásárlása), gyakran a kollégiumi térítési díj befizetése, a ruházkodás, a tanszerek beszerzése a komoly probléma. Az iskolai kirándulásokra is sokan nem tudnak elmenni. Lemorzsolódás, bukások magas aránya, évismétlés, hiányzás, gyakorlat elmulasztása, végül a szakma meg nem szerzése – ami jelentősen hozzájárul a szegénység újratermeléséhez.

Az iskolába járó mélyszegény tanulók egyik legnagyobb problémája, hogy hiányzik a szükséges munkakultúra. Otthoni tapasztalatok hiányában nincs becsülete a munkának sem. Ezt a képet kissé árnyalja, hogy egyre jellemzőbb, hogy a diákokat külföldi munkavállalás (főként építkezéseknél segédmunka) miatt kéri ki a szülők, illetve hogy sokan ugyan nem váltják ki az ipart, de feketén szolgáltatókká válnak.

Az iskolának egyébként egyre nagyobb gondot okoz a megfelelő szakmai gyakorlat biztosítása: a cégek egyre kevésbé vállalnak el tanulókat (nem ritkán roma származásuk miatt).

A gyereket vállalkók közül senki sem kerül vissza az iskolába.

Nyírparasznyán van olyan család, ahol szakképzettséggel rendelkezik mindkét szülő és még sincs munkájuk. „Előfordul, hogy azt mondja a gyerek a pedagógusnak, hogy miért tanuljak, amikor ott van apám-anyám tanultak és mégis otthon ülnek munka nélkül.” 20-25 százalékra teszi a Parasznyáról származó diákok arányát, akiknek nem sikerül befejezniük a középiskolát.

Mátészalka középfokú oktatási szerkezetének kialakítása részben a térség adottságainak megfelelően történt. Ennek megfelelően már 1927-ben – a polgári iskolák mellett – mezőgazdasági irányú képzés indult meg Mátészalkán. Napjainkban az alábbi két középfokú intézmény működik a kistérségben:

- Esze Tamás Gimnázium önálló intézmény emeltszintű tagozatos oktatással
- Mátészalkai Szakképző Iskola és Kollégium ipari és mezőgazdasági szakmacsoportokkal

Az elmúlt 10 évben a város – állami támogatással – felújította a volt Gépészeti Szakközépiskolát, valamint a Baross László Mezőgazdasági Szakközépiskolát és Szakiskolát, 2002-ben az Esze Tamás Gimnáziumot.

A Mátészalkai Szakképző Intézmény az Új Magyarország Fejlesztési Terv programjából (TÁMOP 2.2.3-07/2) 350 millió forint vissza nem térítendő támogatásban részesült a TISZK rendszer továbbfejlesztéséhez, a szak- és felnőttképzés struktúrájának átalakításához.

A projekt célkitűzései között szerepel (a korszerűbb intézményhálózatra építve) a szakképzés hatékony működésének és működtetésének biztosítása, a szakképzés térségi és regionális szintjeinek összehangolása. E programhoz kapcsolódva megújult a Déri Miksa Szakközépiskola és Szakiskola központi épülete.

A középfokú intézmények szakirányai

- Esze Tamás Gimnázium: angol és német nyelv emelt szinten, egyedi kémia-biológia, emelt óraszámú matematika, számítástechnika, humán szakcsoport
- Mátészalkai Szakképző Iskola és Kollégium székhely intézménye (Déri Miksa Szakközépiskola és Szakiskola): famegmunkáló, ruhaipari szakirány, ruhaipari technikus, gépszerelő és karbantartó, ruhakészítő, fodrász, építő (kőműves), kárpitós, karosszerialakatos, gépjármű-technikai szerelő, autóvillamossági szerelő, hegesztő, esztergályos, épületvillamossági szerelő, műszergyártó és karbantartó, optikai üvegcsiszoló (Magyarországon csak itt képeznek optikai üvegcsiszolókat), bútorasztalos, épületasztalos, ács-állványozó, szobafestő és mázoló, csőhálózat-szerelő, mechanikai műszerész, opto-mechatronika.
- Gépészeti Szakközépiskolai tagintézménye: informatikai, ált. gépszerelő, gépész-fémtechnikai, közgazdasági, számítástechnikai szoftverüzemeltető, finommechanikai, és automatizálási technika. 2000. szeptember 1-jével elindult az akkreditált iskolarendszerű felsőfokú szakképzés banki szakügyintézői, 2001. szeptember 1-jével pedig gépipari mérnökasszisztens szakon az érettségizett tanulók részére a Dunaújvárosi Főiskola minőségbiztosítása mellett.
- Baross László Mezőgazdasági Szakközépiskolai tagintézmény: mg. gépésztechnikus, ált. mezőgazdasági szakmunkás, mg. technikus, állattenyésztő szakmunkás, erdész.²³ Egy mátészalkai civil szervezet vezetője szerint óriási különbség van az ipari iskolás és egy mezőgazdasági szakiskolás gyerek között. Magában a szemléletben, a gondolkodásmódban. Tehát, hogy mit hoz otthonról, milyen szemléletet. És ezek, akik a mezőgazdaságba járnak, ezek a gyerekek, ahogy elmondják, otthon gazdálkodnak, gépeik vannak, földjük van és bizony-bizony – tehát a szülőnek azzal, hogy ilyen típusú iskolába adta a gyereket, célja van, hogy valaki a gazdaságot korszerű ismeretekkel már továbbvigye.

A középiskolák közül adatlapot az Esze Tamás Gimnáziumtól, a Mátészalkai Szakképző Iskola és Kollégiumtól, valamint az Ecsedi Báthori István Református Gimnázium és Kollégiumtól kaptunk. A három iskolába a 2010/2011-es tanévben összesen 3 487 tanuló járt nappali, és 100 fő esti vagy levelező tagozaton. Körükben a roma/cigány tanulók aránya 1% az Esze Tamás Gimnáziumban, 10% a Báthori István Gimnáziumban és 30% a szakképző iskolában. A lemorzsolódás legkevésbé az Esze Tamás Gimnáziumban volt jellemző a 2010/2011-es tanévben: összesen 11 diák (1,4%) hagyott fel tanulmányaival. Ugyanez az arány a szakképző iskolában már 6,5% (170 tanuló), a Báthori István Gimnáziumban pedig 17,0% (30 fő), bár itt figyelembe kell venni, hogy nem csak nappali tagozaton oktatnak.

Az Esze Tamás Gimnáziumban a tanulók 26%-a hátrányos helyzetű, és 2,6%-a halmozottan hátrányos helyzetű. Ugyanez az arány a szakképző iskolában ugyanakkor 49% és 23,6%. (A Báthori István Gimnáziumból nincs adatunk.)

²³ Szatmári Többcélú Kistérségi Társulás Közoktatási Esélyegyenlőségi Programja I. Helyzetelemzés

Az iskolákban összesen 264 pedagógus dolgozik, ám közöttük egy cigány/roma származású tanár sincs. A tanárok munkáját segítő szakemberek tekintetében nagyon változatos képet mutatnak az iskolák. Az Esze Tamás Gimnáziumban részállásban dolgozik egy iskolaorvos és egy védőnő, teljes állásban pedig egy ifjúságvédelmi felelős és egy gyógytornász. A Mátészalkai Szakképző Iskola és Kollégium részállásban foglalkoztat három iskolaorvost és három ifjúságvédelmi felelőst, valamint egy iskolapszichológust, és főállásban 2 fejlesztő pedagógus, gyógypedagógust és három védőnőt. (A különbségeket részben magyarázhatja a tanulói létszám közötti különbség: az Esze Tamás Gimnáziumba a kitöltéskor 779, míg a szakképző iskolába 2588 fő járt.) A Báthory Gimnáziumban nincsenek olyan szakemberek, akik a pedagógusok munkáját segítenék.

Ami az iskolák felszereltségét illeti: ebédlő, számítógépterem, könyvtár, műhely/szakterem és orvosi szoba minden intézményben van. Tornaterem/tornacsarnok, nyelvi labor és sportudvar azonban hiányzik a Báthori István Gimnáziumban. E mellett minden iskolában lehetőségük van a diákoknak szélessávú interneteléréssel rendelkező számítógép használatára, összességében azért jónak mondható az iskolák felszereltsége.

6. Szegregátumok, gettósodott és gettósodó települések

A szegregátumok bemutatásánál az NFÜ megbízásából a KSH által összeállított információkra támaszkodunk. Az NFÜ honlapján olvasható definíció az alábbiaképp hangzik: „A szegregátumok az ún. alacsony státuszú népesség aránya, vagyis legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezőknek és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezőknek az aktív korúakon belüli aránya alapján jelölhető ki.

Szegregátumnak minősülnek azok a területek, ahol az alacsony státuszú népesség aránya meghaladja a 40%-ot. A szegregátumok kétezer fő alatti települések esetében a települések egésze szintjén (...), kétezer fő feletti települések esetében a településrészek (háztömbök) szintjén jelölhető ki (...). Az adatokat az NFÜ megbízásából a KSH állította elő.”²⁴ (A KSH a 2001. évi Népszámlálás adatai alapján állította össze az információkat.)

A 20. táblázatból látható, hogy az alacsony státuszú lakosság aránya a – 2001- ben – 2000 főnél kisebb lakosságszámú települések közül Rápolton, Fülöpösdarócon, Nyírparasznyán, Győrteleken, Nyírkátán és Fábriánházán meghaladja a 40%-ot. Ez egyben azt is jelenti, hogy ezeket a településeket – a fenti definíció értelmében – önmagukban szegregátumoknak tekinthetjük (20. táblázat).

A 2000 főnél nagyobb települések esetében valamelyest szűkít a definíció: „Szegregátumként az az egybefüggő terület került megjelölésre, ahol a népesség (az intézetekben lakó népesség nélkül) meghaladja az 50 főt és a kijelölt terület egészére a szegregációs mutató 50 %-nál magasabb értéket mutat”. Tehát az alacsony státuszú lakosság aránya itt már nem a település egészéhez lett viszonyítva, hanem a szegregátum lakosságszámához. A KSH a 2001. évi adatok alapján minden 2000 főnél nagyobb lakosságszámú településen jelöl szegregátumot. Ez tehát azt jelenti, hogy a Mátészalkai kistérség 26 településéből 19 szegregált vagy található benne szegregátum.

²⁴ <http://www.nfu.hu/doc/1326>

A 2000 főnél nagyobb lakosságszámú településeken összesen 41 szegregátum volt található 2001-ben. A lakónépesség közel négyötöde szegregátumban élt Kántorjánosiban, és megközelítőleg háromötöde Hodászon és Ökörítőfülpösön. Tíz százalék alatti arányt Mátészalkán és Nyírmeggyesen lehetett csak tapasztalni.

Mátészalkán az oláh és magyar cigányok területileg elkülönülve élnek a város különböző részein, a romungrok száma magasabb. Az oláh cigányok élnek jobb körülmények között, de az ő gazdasági helyzetük labilisabbak. Mátészalka egyik szegregátuma az ún. Újtelep, melyet vasút zár el a város többi részétől, a négy szegregátumból ez a legnagyobb. Itt kb. 117 lakás van.

Egy mátészalkai civil szervezet vezetője így nyilatkozik: „Tehát még most is vannak azért telepek és olyan... például Ópályi, ami klasszikus példája. Azt hiszem, hogy talán az egész megyében a legalulsocializáltabb település. Egyszerűen egy premodern időket élő... Hihetetlen. Ópályi sajátos helyzetben van, és hát most kerület oda a Gelsei Gábor atya, aki korábban Hodászon volt görögkatolikus lelkész és ott végzett közel 20 éven keresztül pasztorációt. És Hodász is egy cigány... főleg, most már vegyes házasságú is. Ott viszont egy rendkívül módos cigányréteg lakik Hodászon, illetve Kántorjánosiban. És Gelsei atya ott azért nagyon komoly munkát fejtett ki. És hát nyilván Gelsei atyának tapasztalatai vannak a hodásziakkal kapcsolatban. Csak a hodászi és az ópályi cigány között körülbelül ezer év különbség van. Szó szerint. Tehát a hodászi pont éppen az oláh cigányoknak a csúcsa, akik lakáskultúrájuk, mentalitásuk, egyebek, tehát teljesen más. És tőle alig – légvonalban 7-8 kilométerre levő – Ópályiban pedig mint egy időutazás, olyan, olyan az ópályi cigányság.”

Nyírparasznyán a következő a helyzet: a település nagyjából fele roma, ők két helyen laknak, az egyik helyen az Ópályiból betelepült cigányok, míg a másik helyen az eredeti paraszniai cigányok. A polgármester szerint a szó klasszikus értelmében Nyírparasznyán nincs cigánytelep, de van két utca, ahol csak romák laknak. Ezek a tősgyökeres helyi cigányok, lakókörnyezetük megfelelő. A roma lakosság másik része kb. 12-13 éve kezdett beköltözni Ópályiból, főleg a Rákóczi utcában élnek.

Más nyilatkozó is felhívja a figyelmet a következőkre: Ópályiból sok roma beköltözött a településre, velük nagyon sok a konfliktus. Valaki felvásárolja a házakat és utána a beköltöző romák részletben fizetnek nekik. Az áttelepülés a szocpolos lakások építése idején indult meg.

A szegregátumban élő gyerekek számára nem rendelkezünk pontos adattal. Mindössze annyit tudunk, hogy számuk legalább 531 fő – a Nagyecsedén működő családsegítő és gyerekjóléti szolgálat adatai szerint. A mátészalkai intézmény nem rendelkezett adattal, a vajai intézmény adatai szerint pedig az ellátási területükön nem élnek gyerekek szegregátumban. (A 2000 főnél nagyobb településeken található szegregátumok térképes bemutatását a melléklet tartalmazza.)

20. táblázat: A Mátészalkai kistérség településeinek lakónépessége és az alacsony státuszú lakosság aránya, 2001

Település	Lakónépesség száma	Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül
Rápoly	158	60,5	82,7	58,0
Fülpösdaróc	325	49,1	63,2	40,9
Szamoskér	466	42,8	68,8	34,9
Géberjén	573	31,0	46,1	22,1
Papos	847	46,1	65,2	36,5
Nyírparasznya	953	48,8	72,3	43,1
Vállaj	1 002	30,8	61,5	25,6
Tiborszállás	1 073	42,9	64,4	33,5
Jármi	1 322	36,2	55,2	26,5
Őr	1 374	45,7	67,1	37,3
Győrtelek	1 697	59,2	68,3	50,3
Nyírkáta	1 729	61,2	74,9	53,9
Fábiánháza	1 858	58,0	78,2	52,2
Ökörítőfülpös	2 041	52,5	69,6	43,4
Szamosszeg	2 043	41,7	63,8	36,8
Nyírcsaholy	2 198	41,6	64,3	35,9
Kántorjánosi	2 230	71,0	79,9	63,6
Mérk	2 268	47,7	70,0	42,0
Nagydobos	2 315	45,9	64,2	38,9
Nyírmeggyes	2 709	38,1	57,3	29,8
Ópályi	2 983	46,8	64,8	39,1
Kocsord	3 008	38,8	57,9	30,7
Hodász	3 503	63,1	73,4	53,2
Vaja	3 650	48,3	65,7	40,0
Nagyecsed	6 797	49,5	68,5	42,5
Mátészalka	18 553	22,9	50,4	17,7

Forrás: NFÜ

21. táblázat: A Mátészalkai kistérségben a 2000 főnél nagyobb lélekszámú településeken található szegregátumok száma, és a szegregátumokban élő lakónépesség aránya, 2001

település	szegregátumok száma	szegregátumban élő lakónépesség aránya (%)
Ökörítőfülpös	4	57,5
Szamosszeg	2	33,0
Nyírcsaholy	2	16,4
Kántorjánosi	4	79,9
Mérek	1	40,2
Nagydobos	5	28,5
Nyírmeggyes	1	7,5
Ópályi	2	27,2
Kocsord	3	13,5
Hodász	5	61,7
Vaja	3	31,3
Nagyecséd	5	32,9
Mátészalka	4	5,1
Összesen	41	-

Forrás: NFÜ

7. A megnevezett fejlesztési szükségletek és igények (az adatlapok alapján)

A települések jegyzői közül 11 jelölte meg, hogy a településen melyek azok a fejlesztések (intézményfejlesztés, szolgáltatások bővítése, létrehozása, programok bevezetése stb.), melyekkel hatékonyan lehetne javítani a kistérségben élő gyerekek és gyerekes családok esélyeit, helyzetét. A válaszok meglehetősen sok irányba mutatnak, és jellemzően a szolgáltatások és nem az infrastruktúrafejlesztés szükségessége jelenik meg bennük.

A szolgáltatások egyik csoportja a gyerekeket érinti: több település is jelzi, hogy szükség lenne gyerekház kialakítására, nyári étkeztetés biztosítására, a napközbeni ellátások bővítésére. Ez utóbbi fontosságát a bölcsőde is jelezte: a férőhelyek számának emelése nem csak a munkába állás esélyét növelhetné, hanem lehetőséget nyújtana új szolgáltatások bevezetésére is (mint pl. a beteg gyerekek ápolása).

A szülők, felnőttek számára több településen szerveznének életvezetési tanácsadást, pl. a háztartás vezetéséről, képzést a gyógynövények alkalmazásáról, a növénytermesztésről és kisállattenyésztésről. Megjelennek a prevenciós programok, az egészséges életmódra nevelés, a munkaerő-piaci részvételhez szükséges készségek fejlesztése. Ugyancsak többen említik a szociális és gyermekjóléti szolgáltatások és intézmények komplex fejlesztését, a szolgáltatások összehangolását, ehhez kapcsolódóan szervezetfejlesztési programokat, bevonandó a kistérség ilyen irányú tevékenységeit felvállaló civil szervezeteket is, a válságkezelési szolgáltatás bevezetésének szükségességét, mediációt valamint a közművelődési lehetőségek és szabadidős programok kínálatának bővítését. Fentiekben túl négy településen jelenik meg a munkahely-teremtés szükségessége és a foglalkoztatás bővítése.

A családsegítő és gyerekjóléti szolgálatok esetében a szolgáltatások és az infrastruktúra fejlesztése egyaránt megjelenik. Szolgáltatások, szakemberek, melyek biztosítása, bővítése lenne szükséges: pszichológus, korrepetálási lehetőség, csoportfoglalkozások, önszolgálatos csoportok, adósságkezelési szolgáltatás, adományok gyűjtése, szervezése a helyi társadalom részvételével, prevenciós programok szervezése. És megjelenik a munkahely-teremtés fontossága.

Bár a védőnői válaszokban is megjelennek az infrastruktúra hiányosságai (pl. eszközök a szűréshez, nem megfelelő helyiség stb.), a szükséges fejlesztések körében jóval nagyobb arányt képeznek a szolgáltatások, melyek közül magukra a védőnőkre vonatkozik a módszertani fejlesztés szükségessége.

A szolgáltatások közül a leggyakrabban az egészségügyi szűrések és egészségnap szervezését említették. Fontosnak tartják, hogy visszaállítsák a mozgó szakorvosi szolgálatot, illetve kibővítsék a labor körjárat ellátási területét.

Fontos lenne a gyerekek számára napközis és bentlakásos nyári tábor szervezése, úszási és lovaglási lehetőségek biztosítása, a korai fejlesztés szolgáltatás bevezetése, több logopédus szakember alkalmazása, és gyerekházak létrehozása. A szülők számára fontos lenne a munkahelyteremtés, a képzés, felvilágosító előadások és kismama klub szervezése.

Az óvodákban az adatlapot kitöltők szerint sokkal gyakoribbak az infrastrukturális hiányosságok, mint az eddig bemutatott szolgáltatások esetében. Az óvodák közel fele jelezte, hogy szükséges épületének felújítása, bővítése, eszközparkjának felújítása.

Szintén az óvodák közel felében hiány mutatkozik segítő szakemberekben: logopédus, fejlesztő pedagógus, gyógypedagógus, gyógytornász, pszichopedagógus alkalmazása, vagy a létszám megemlése gyakori szükséglet.

Ugyancsak többen említették a munkahelyek számának emelését, közösségi és szabadidős sport programok szervezését, valamint különböző oktatási programok szervezését, mint szakkörök, tanoda, tehetséggondozó programok szervezését, valamint zene-, nyelvoktatás, kézművesség, és az „Ovi-suli” program folytatása.

Fentiekén túl megemlétték még a kitöltők a szakmai továbbképzések szükségességét (kiemelten az integrált oktatás vonatkozásában), az egészséggel kapcsolatos prevenciót, valamint egy közösségi ház létrehozását.

A válaszadó általános iskoláknak szintén fele jelezte, hogy épületével, felszereltségével valamilyen probléma van, ellenben minden intézmény jelölt meg szolgáltatási hiányosságot is, azaz az iskolák is inkább a szolgáltatások fejlesztését, bővítését látják kívánatosnak.

A megjelölt szolgáltatások szinte minden korosztályt érintenének: bölcsődei, óvodai férőhely-bővítés, nyári táborok iskolásoknak, prevenciós programok, önismereti tréningek a felnőtteknek. Ez esetben is több intézménynél megjelenik a segítő szakemberek hánya: gyógypedagógus, logopédus, pszichológus, de megemléttik a szociális területen képzett szakembereket is.

Az interjúkból az derült ki hogy Ópályiban a tanoda, az iskolai szociális munka és az iskolapszichológus lenne a leginkább fejlesztendő szolgáltatás az iskolában. Az egyik civil szervezet vezetője a következőkkel egészíti ki: családi napközi, a tanoda és a nyári napközi lenne a legfontosabb szolgáltatás. A napi rendszeresség fenntartására szükség van, mert a nyári szünetben az iskolai munka hatása elvész.

Mátészalkán a legfontosabb fejlesztés a CKÖ képviselője szerint a gyerekház, a nyári étkeztetés, illetve az ifjúsági klubok lennének. Az iskolaigazgató szerint fejleszteni kellene a pedagógiai szakszolgálathoz kapcsolódó tevékenységet, a gyógypedagógus, fejlesztőpedagógus ellátást (legalább heti 6-8 órában szükségük lenne rá). Több állami pályázat kellene a mélyszegény, de jó képességű fiataloknak. Olyan felzárkóztató és felvilágosító programok kellenének, amelyek nemcsak a gyereket, hanem a közvetlen hozzátartozóikat is orientálnák abban a kérdésben, hogy hogyan lehetne kitörni a mélyszegénységből. (ö3-iskolaig-Mátészaka)

Nyírparasznyán az iskolaigazgató a sportudvart, sportpálya hiányát tartja a legsúlyosabb hiányosságnak. Négy interaktív táblájuk van, ezt nagyon szeretik a gyerekek, szóval még „további négy is elférne”. Színesebb az óra, jobban érdekli, jobban leköti a gyerekeket, jobban élvezik. Nincs sajnos normális számítástechnikai termük sem. A délutáni teremhasználat sem biztosított. Az életvezetési ismeretek tartaná a legfontosabbnak: tankönyha, barkácműhely. Meglátása szerint nem tudnak főzni a fiatalok. Meg kellene őket tanítani pénzgazdálkodási ismeretekre, beosztásra. Háztartási teendőket kellene oktatni. Úgy látja, hogy nincsenek reális elképzeléseik a továbbtanulásról, így fontos volna a pályaválasztási tanácsadás. Tanulószoza nincs, tanoda jó lenne, ha lenne, mert komoly tanulási problémák vannak a felső tagozatban is. Nyári napközi nem volt, csak nyári étkeztetés, ezt a gyerekek 20-25 százaléka vette igénybe.

A nyírparasznyai CKÖ vezetője a kirándulások szükségesség mellett foglalt állást. Szintén a településen élő civil szervezeti vezető szerint Több szakkörre lenne szükség az iskolában, hogy a gyerekek jobban el legyenek foglalva. Régen volt gyakorló(kert)és technika órán a barkácsoltak is, erre ma is szükség lenne.

Van olyan iskola, ahol az oktatási tevékenységet kibővítenék a felnőttekre. Az iskolák is megemlítik az ingyenes szabadidős tevékenységek szükségességét, a prevenciós programokat, a szakköröket, nyelvoktatást. A szükségletek e téren rendkívül sokszínűek.

Összességében az oktatási intézmények által jelzett hiányosságokat a pedagógiai szakszolgálat véleménye is alátámasztja. Kapacitáshiánnyal küzdenek számos területen, és működésükhöz kevés helyen adottak az ideális feltételek. Fontosnak tartják a felvilágosítást, a szabadidős programok szervezését, a prevenciót, az iskolai szociális munka kiterjesztését, a táborok szervezését.

8. Helyi jó gyakorlatok

Együtt az úton! - Községi felzárkóztatás a mélyszegénységben élők integrációjáért Nagyecsed mikro-térségében (TÁMOP-5.1.3)

A projekt célja: közösségfejlesztés a mélyszegénységben élők társadalmi-közösségi (re)integrációjának érdekében, továbbá az egymásba fonódó területi és társadalmi hátrányok következményeinek, a szegénység mélyülésének és újratermelődésének mérséklése, egyúttal a mélyszegénységben élők integrációjának elősegítése a szociális, közösségi és önszolgálati munkarendszerrel. A mélyszegénységben élők érdekérvényesítését, az akcióterületen élő lakosság aktív részvételén alapuló közösségi tervezéssel segítik elő. A program akcióterülete Nagyecsed, Fábriánháza, Mérk, Vállaj, Tiborszállás, Győrtelek települések.

A program 3 konzorciumi partner együttműködésével valósul meg:

- Nagyecsed Város Önkormányzata (konzorcium vezető)
- Egyesület a Társadalmi Tőke Fejlődéséért (ETTF)
- Szatmári Többcélú Kistérségi Társulás

A megvalósítás időszaka: 2011.10.01 - 2014.03.31.

Támogató: az Európai Unió és a Magyar Állam

Közreműködő szervezet: ESZA Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft.

Támogatási összeg: 116.202.967 Ft

Projekt összköltsége: 116.202.967 Ft

Együttműködések erősítése a foglalkoztatás bővítéséért a Mátészalkai Kistérségben (TÁMOP-5.1.1.)

A projekt célja: a kistérségből továbbtanuló, felsőfokú végzettséget szerzett fiatal szakemberek célorientált továbbképzése, munkáltatói háttér biztosítása, támogatott továbbfoglalkoztatásuk megteremtése, továbbá tevékenységük által a foglalkoztató szervezet megerősítése, hosszú távú céljainak elérése stratégiák kidolgozásával, források felkutatásával, megszerzésével. A hosszú távú és közvetlen cél elérése érdekében fontos cél az érintett szervezetek együttműködésének erősítése.

A pályázat célcsoportja a kistérségben élő diplomás pályakezdő munkanélküli fiatalok, illetve a kistérségbe visszatérni szándékozó pályakezdő munkanélküli diplomás fiatalok, és diplomás fiatalok különös tekintettel a hátrányos helyzetű célcsoportokra (romák, nők).

A projekt másodlagos célcsoportja a kistérség településeinek vezetői (polgármesterek, intézményvezetők) valamint a többcélú kistérségi társulás munkaszervezetének dolgozói.

A pályázat tehát a kistérségi önkormányzatok, a kistérségi társulás, valamint az általuk fenntartott intézmények részére kíván szakképzett munkaerőt biztosítani projektcéljaik megvalósításához. Ezen felül pedig a másodlagos célcsoport részére biztosít az együttműködések erősítését célzó tréningeket.

A megvalósítás időszaka: 2010. 09. 01 – 2012.04.30.

Támogató: az Európai Unió és a Magyar Állam

Közreműködő szervezet: ESZA Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft.

Támogatási összeg: 56.438.636 Ft

Projekt összköltsége: 56.438.636 Ft

A minőségi oktatás feltételeinek megteremtése a Mátészalkai Kistérségben (TÁMOP-3.3.7.)

A projekt célja: az esélyegyenlőség és a minőségi oktatás szempontjából a legmegfelelőbb közoktatási és kulturális intézményfenntartói környezet kialakítása a kistérségen belül. A projekt hozzájárul a bevont gyerekek tehetségének kibontakozásához, személyiségük, logikai, kommunikációs készségeik fejlődéséhez. Gátolja az otthoni hátrányok halmozódását, elősegíti iskolai mobilitásukat. A projekt keretében 4 alprogram valósul meg:

- Ovisuli: célja, hogy az 5-6 éves gyerekek életkorának megfelelő tanulás-, tanításszervezési eljárások alkalmazásával, a gyermekek személyiségfejlődésének segítségével megkönnyítse az óvoda - iskola átmenetet, képessé tegye őket az önálló tanulásra.

- Tanoda: célja, hogy a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók részére, tanulószoba működtetése keretében, személyre szabott tanulmányi segítséget nyújtson.

- Kistérségi Mobil Nevelőtestület: célja, a kistérség alapfokú oktatási intézményeiben jelentkező helyettesítési igények megoldása pedagógusok alkalmazásával. A pedagógusok a szakos órák megtartását biztosítanák igény szerint - lefedve a tantárgyak teljes vertikumát.

- Kulturális és tanulmányi versenyek szervezése: célja, hogy a különféle témájú versenyekre való felkészülés során a gyermekek figyelmét a rendszeres könyv és könyvtárhasználatra fordítsák. A legeredményesebb gyerekek kulturális programokban gazdag táborban vehetnek részt.

A program 5 konzorciumi partner együttműködésével valósul meg:

- Szatmári Többcélú Kistérségi Társulás (konzorcium vezető)
- Nagyecsed Város Óvodás Gyermekéiért Alapítvány
- Mátészalka és Környéke Iskolaszövetség
- "Jót s Jól" a Szatmári Kistérségben Egyesület
- Képes Géza Városi Könyvtár

A megvalósítás időszaka: 2010.09.01 - 2012.08.31.

Támogató: Nemzeti Fejlesztési Ügynökség

Közreműködő szervezet: ESZA Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft.

Támogatási összeg: 90.000.000 Ft

Projekt összköltsége: 90.000.000 Ft

Szociális és gyermekjóléti szakemberek kompetencia-fejlesztése a Mátészalkai Kistérségben (TÁMOP-5.4.4.)

A projekt célja: a projekt a szociális munkások szakmai kompetenciáinak fejlesztését a fiatalok és fiatal felnőttek pszichiátriai betegségeinek és problémáinak kezelését illetve megelőzését segítő hatékony, modern támogató rendszer kialakításához járul hozzá. Ennek érdekében 30 szakember képzésére kerül sor. A program szerves része a terepgyakorlat fejlesztése (tananyag és módszertan kidolgozás (1-1 darab), tereptanári képzés (20 fő), gyakorlat (70 hallgató). A program 7 konzorciumi partner együttműködésével valósul meg, akik az alábbiak:

- Szatmári Többcélú Kistérségi Társulás (konzorcium vezető)
- Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat „Viktória” Ápoló-Gondozó Otthona és Észak-Alföldi Regionális Szociális Fejlesztő, Tanácsadó és Módszertani Központ
- Debreceni Egyetem
- Szatmári Kistérségi Egyesített Szociális És Egészségügyi Alapellátási Intézményi Társulás Mátészalka
- Szatmári Kistérségi Szociális Alapszolgáltatási Társulás Nagyecsed
- Szatmári Kistérségi Egyesített Szociális Intézmények Vaja
- „Jót S Jól” A Szatmári Kistérségben Egyesület

A megvalósítás időszaka: 2010.04.05 - 2011.10.04.

Támogató: Nemzeti Fejlesztési Ügynökség

Közreműködő szervezete: ESZA Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft.

Támogatási összeg: 26.310.843 Ft

Projekt összköltsége: 26.310.843 Ft

9. Civil szervezetek

A bírósági nyilvántartás szerint a Mátészalkai kistérségben minden településen van bejegyzett civil szervezet, és olyan, amely tevékenységében kapcsolódhat a gyerekesély program valamely tevékenységéhez, 22 településen működik. A nyilvántartásból az nem derül ki, melyik szervezet mennyire aktív, azonban az elmondható, hogy majdnem minden településen lehetőség van a program hatékonyabb társadalmi beágyazására, amennyiben megtaláljuk az együttműködésre kész civil szervezeteket.

A polgármester és a CKÖ között nincs mindenhol érdemi kapcsolat. Van olyan település, ahol azokon a pályázatokon, amik cigányok munkavállalását segítenék, csak papíron dolgoznak romák: 4-5 roma mellett a többi dolgozó magyar, csak cigánynak vallotta magát. A közmunkába a polgármester személyesen válogatja az embereket.

Ópályiban településen egy egyesület foglalkozik kiemelten szociális tevékenységgel. Az egyesület tevékenységének két fő eleme a szociális foglalkoztató és a Gyerekház működtetése.

22. táblázat: A Gyerekesély Program tevékenységeihez kapcsolódó bejegyzett civil szervezetek a kistérség településein, 2012

civil szervezet neve	székhelye	tevékenységi köre
Fábiánházáért Nők Egyesülete	Fábiánháza	Szociális tevékenység és egyéb az alapszabályban meghatározott.
Jót s Jól a Szatmári Kistérségben Egyesület	Géberjén	Szociális tevékenység, családsegítés, időskorúak gondozása. Nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés. Kulturális tevékenység. Környezetvédelem. Hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének elősegítése. Rehabilitációs tevékenység. Munkaerőpiacon a hátrányos helyzetű rétegek képzésének, foglalkoztatásának elősegítése. Továbbá az egyesület alapszabályában foglaltak szerint.
Közösen az iskolás gyermekekért Közalapítvány	Géberjén	A géberjéni általános iskolába járó gyermekek kirándulásainak, táborozásainak támogatása. Az iskolai versenyek, vetélkedők jutalmazása. Az iskola kulturális rendezvényeinek támogatása. Tehetséges tanulók iskolán kívüli versenyekének finanszírozása, tanév során kiemelkedő munkát végzett tanulók tanév végi jutalmazása. Továbbá az alapítvány alapító okiratában foglaltak szerint.
Emberséggel Szakszerűen Szociális Szolgáltató Egyesület	Győrtelek	Nagycsaládosok képviselője, segítése, érdekeinek védelme és egyéb az alapszabályban meghatározottak.
Győrteleki Ifjúsági Kör	Győrtelek	Ifjúsági és kulturális rendezvények, konferenciák szervezése, lebonyolítása. Sport és turisztikai programok szervezése. Egészségmegőrzés, betegségmegelőzés, gyógyító-, egészségügyi rehabilitációs tevékenység. Szociális tevékenység, családsegítés, időskorúak gondozása. Nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés. Kulturális tevékenység, kulturális örökség megővése. Környezetvédelem, állatvédelem. Hátrányos helyzetű csoportok támogatása, egyéb az alapszabályban foglaltak szerint.
GOLGOTA Keresztény Kisebbségi Gyülekezet	Hodász	Vallási, hitéleti, kulturális tevékenység. A térségben élő cigány gyerekek és cigány fiatalok felkarolása, erkölcsi, szellemi, kulturális életének fejlesztése, felzárkóztatása, a társadalomban pozitív módon történő beilleszkedésüknek elősegítése.
Hodász hátrányos helyzetű gyermekeiért Alapítvány	Hodász	A jó képességű, tanulmányi, kulturális, sport területén kiemelkedő tanulók támogatása és egyéb az alapító okirat szerint
Hodászi Ámára Phrálá Szociális és Esélyegyenlőségért Egyesület	Hodász	Segítse elő a minőségi jóléti szolgáltatások nyújtását a helyi, valamint a szatmári kistérség minden roma lakosa számára, főleg azoknak, akik szegénységben élnek,

civil szervezet neve	székhelye	tevékenységi köre
		időskorúak, hátrányos helyzetűek és könnyen sebezhetőek, és akiknek különleges, sajátos szükségletei vannak. Továbbá az egyesület alapszabályában foglaltak szerint.
JUNIOR Alapítvány a XXI. Századért	Hodász	A református keresztény nevelés, a tehetséges fiatalok támogatása. Továbbá az alapítvány alapító okiratában foglaltak szerint.
Jármi Óvodás Gyermekéért Alapítvány	Jármi	Az óvodában folyó oktató-, nevelőmunka feltételeinek bővítése, a környezet szebbé tétele, udvar és belső terek korszerűsítése. Kulturális, sport és szabadidős tevékenységek, kirándulások szervezése és anyagi támogatása az óvodában és az óvodai KRESZ-parkban. Rendezvények, jótékonysági bál szervezése. Rászoruló gyermekek számára az alapoktatáson kívüli személyiségfejlesztési lehetőségek biztosítása. A rászoruló gyermekek számára alkalmanként támogatás nyújtása az étkezési hozzájárulás kifizetéséhez. Továbbá az alapítvány alapító okiratában foglaltak szerint.
Kőrösi Csoma Sándor Általános Iskola Tanulóiért Alapítvány	Jármi	Az átmenetileg nehéz helyzetbe került gyermekek támogatása. Az iskolában a tehetségek gondozása, a kiugró tanulói teljesítmények elismerése. Az iskolában a nevelő-oktató munkához szükséges tárgyi feltételek javítása, elsősorban az audiovizuális eszközállomány bővítése, a számítástechnikai képzés feltételeinek javítása. Sportudvar kiépítése, többfunkciós sportpálya kialakítása, udvari játékok, pihenőpadok elhelyezése. A diáksport, valamint az iskola művészeti csoportjainak támogatása. A diákok nyári táboroztatása. Továbbá nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés, kulturális tevékenység, sporttevékenység.
Békesség Szigete Alapítvány	Kántorjánosi	Kántorjánosiban karitatív, szociális, kulturális tevékenység szervezése, támogatása és ennek keretében az anyagilag nehéz, kilátástalan helyzetbe került személyek felkutatása. A perifériára szorult emberek gazdasági, morális rehabilitációjának elősegítése. E célok megvalósítása érdekében terhet vállaló természetes személyek, egyházak erkölcsi és anyagi támogatása. Továbbá az alapítvány alapító okiratában foglaltak szerint.
Kántorjánosi Községért Közalapítvány	Kántorjánosi	Kántorjánosi Községben élő emberek életkörülményeinek javítása, kultúrájának fejlesztése, a hátrányos helyzetű emberek esélyegyenlőségének javítása, egészségmegőrzés, betegségmegelőzés, egészségügyi rehabilitációs tevékenység, szociális tevékenység, családsegítés, időskorúak gondozása, nevelés-oktatás, kulturális tevékenység, természet- és környezetvédelem, gyermek- és ifjúságvédelem, hátrányos helyzetű rétegek segítése.
Kocsordi Gyermekéért Közalapítvány	Kocsord	Nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés. Hátrányos helyzetű gyermekek támogatása. Tehetséges tanulók támogatása. Nyelvtanulás ösztönzése, táborozás támogatása. Iskolai és óvodai szabadidős programok támogatása. Számítástechnikai ismeretek bevezetésének előkészítése, fejlesztése. Tanulmányi és egyéb versenyek díjazása. Tanulmányutak, tanulmányi kirándulás

civil szervezet neve	székhelye	tevékenységi köre
		szervezése. Árva, félárva gyermekek támogatása. Továbbá az alapítvány alapító okiratában foglaltak szerint.
"A boldog gyermekévéért" Alapítvány	Mátészalka	Az óvodai nevelés, oktatás színvonalának emelése, tehetséggondozás, hátrányos helyzetű, a nagycsaládban élő gyermekek esélyegyenlőségének javítása, tehetséggondozás, és egyéb az alapító okirat szerint.
"Kálvin János Református Általános Iskoláért" Alapítvány	Mátészalka	Nevelés, oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés és egyéb az alapító okirat szerint.
"MESTER 138" Alapítvány	Mátészalka	A 138. sz. Ipari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet illetve jogutódja tanulóinak szellemi, lelki és testi fejlődésének elősegítése, valamint a célok elérhetőségének biztosítása érdekében az alapítvány vagyonának növelése.
6-os Iskoláért Oktatási-Nevelési Alapítvány	Mátészalka	Az iskola tanulóinak sokoldalú segítése. Nevelés, oktatás. Képességfejlesztés. Továbbá az alapítvány alapító okiratában foglaltak szerint.
A Mátészalkai 4. sz. tagóvodába járó gyermekekért "Kerekecske dombocska" alapítvány	Mátészalka	A nevelés, a személyiségfejlesztés tárgyi feltételeinek javítása. Óvodai és szabadidős tevékenységek támogatása. A hátrányos helyzetű és etnikai kisebbségekhez tartozó gyermekek segítése. Játékok, szemléltető és személyiségfejlesztő eszközök beszerzése. Az egészséges életmódra nevelés elősegítése. Nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés. Kulturális tevékenység. Továbbá az alapítvány alapító okiratának II. pontjában foglaltak szerint.
A MÁTÉSZALKAI GÉPÉSZETI SZAKKÖZÉPISKOLA ÉS KOLLÉGIUM DIÁKJAIÉRT	Mátészalka	A kollégium rászoruló diákjainak anyagi támogatása, szociális tevékenység, nevelés-oktatás, kulturális tevékenység, egyéb az alapszabály szerint.
A Mátészalkai Gyermekvédelmi Központ Hátrányos Helyzetű Gyermekéiért	Mátészalka	A Mátészalkai Gyermekvédelmi Központban élő gyermekek támogatása. Gyermek és ifjúságvédelem és egyéb az alapító okirat szerint
AMARO TRAJO- Életünk Roma Kultúráért Alapítvány	Mátészalka	A romák kulturális önállóságának elősegítése. Az önvállalás erősítése. A romák kulturális értékeinek megismertetése a többségi társadalommal, ezáltal a romákkal szembeni előítélet csökkentése. A kihalófélben lévő kulturális értékek újraélesztése. Állandó kulturális programokat kínálni a térség nagyszámú roma lakosai számára. Szorgalmazni a romák egymással, valamint a többségi társadalom tagjaival való találkozását, megismerkedését és kapcsolattartását. Kulturális tevékenység. Továbbá az alapító okiratban foglaltak szerint.
Az Információs Társadalomért, Szatmár Ifjúságáért Közhasznú Alapítvány	Mátészalka	Többfunkciós, nyitott profilú, kisközösségi információs és telekommunikációs szolgáltató központok létrehozása, és bárki számára hozzáférhetővé tétele. Internet elérési lehetőség biztosítása, elektronikus levelezési lehetőség biztosítása, közhasznú tájékoztatás, irodai szolgáltatás, számítógépes munkák elvégzése, távmunka-lehetőségek biztosítása, munkaügyi szolgáltatások (állásajánlatok közzététele, képzésajánlatok közzététele) jogi ismeretek közvetítése, stb. az alapító okirat szerint. Új cél: hátrányos helyzetűek, tartós munkanélkülivé válásuk folytán perifériára sodródott emberek munkához

civil szervezet neve	székhelye	tevékenységi köre
		való juttatása, ennek elméleti, gyakorlati képzéssel, munkaerő piaci felméréssel - elősegítése. A térség fiatalságának kulturális, sport, művelődési igényeinek kiemelt támogatása.
Boldog Családokért Szociális és Gyermekvédelmi Egyesület	Mátészalka	Fogyatékkal élők esélyegyenlőségének biztosítása, ifjúsági együttműködés, sport- és egyéb rendezvények szervezése. Egészségmegőrzés, betegségmegelőzés, gyógyító-, egészségügyi rehabilitációs tevékenység, nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés, kulturális tevékenység, hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének elősegítése. Továbbá az alapszabály II. fejezet 5. pontjában foglaltak szerint.
Egy Szébb Életért Egyesület	Mátészalka	Egészségmegőrzés, betegségmegelőzés, gyógyító-, egészségügyi rehabilitációs tevékenység, hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének elősegítése, és egyéb az alapszabály szerint.
Esze Tamás Alapítvány	Mátészalka	A gimnázium és a város középiskolásai hátrányos helyzetének csökkentése érdekében oktatási, képzési, egészségügyi, hagyományos értékeket közvetítő kulturális, helyi közösségépítő, szociális, ifjúságvédelmi, sport és környezetvédelmi programok szervezése és megvalósítása. Továbbá az alapító okirat 4/1.; 4/2.; 4/3.; 4/4. pontjában foglaltak szerint.
Fehér Galamb Nyílt Alapítvány	Mátészalka	Mátészalkán és vonzáskörzetébe tartozó települések karitatív, szociális, kulturális tevékenység szervezése, támogatása és a perifériára szorult emberek gazdasági, morális rehabilitációjának elősegítése. Ismeretterjesztő, felvilágosító és tanácsadó tevékenység és egyéb az alapító okirat szerint
Kincskereső Alapítvány	Mátészalka	A kulturális élet valamennyi területének támogatása. Nehéz anyagi körülmények között élők támogatása. Hátrányos körülmények között élő tehetséges tanulók előmenetelének segítése. A Móra Ferenc Iskola és Speciális Előkészítő Szakiskola tanulóinak sokoldalú segítése, és az iskola teljes-körű támogatása. Nevelés és oktatás, egyéb az alapító okiratban foglaltak szerint.
MÁTÉSZALKAI "ESZTERLÁNC" - MÁTÉSZALKAI 5. SZ.ÉSZAKI ÓVODA GYERMEKEIÉRT ALAPÍTÁNY	Mátészalka	Az óvodás gyermekek nevelése, oktatása, a minőségbiztosítási rendszer megvalósításához elengedhetetlen feltételek kiépítése, hagyományörzés, kulturális és egyéb az alapító okirat szerint.
Inner Wheel Klub Mátészalka	Mátészalka	Kölcsönös segítségnyújtás és embertársaink szolgálata a mindennapi életben. A nemzetközi megértés előmozdítása. A jó szándék és a béke ápolása. Gazdálkodó és hivatásukat gyakorló személyek által a segítség és szolgálatkészség eszméje. Továbbá a szervezet alapszabályában foglaltak szerint.
Szatmári Gazdaságfejlesztési Alapítvány	Mátészalka	Szociális tevékenység, családsegítés, időskorúak gondozása, tudományos tevékenység, kutatás, nevelés-oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés, hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének elősegítése. Magyarországi, nemzeti és etnikai kisebbségekkel, valamint a határon túli magyarsággal kapcsolatos tevékenység, rehabilitáció, sport, euroatlanti integráció, munkaerőpiacon hátrányos helyzetűek

civil szervezet neve	székhelye	tevékenységi köre
		segítése, egyéb az alapító okirat szerint.
Szatmári Tehetségekért Alapítvány	Mátészalka	A művészetoktatás igénybevételéhez a tehetséges fiatalok anyagi támogatása. A tehetséges növendékek, csoportok országos, területi, megyei versenyztetésének finanszírozása. Hozzájárulás biztosítása a tehetséges fiatalok szaktáborokban való részvételéhez. A Szatmár Alapfokú Művészeti Iskola jellegének erősítése, szaktárgyi versenyek, bemutatók, fesztiválok megrendezéséhez való hozzájárulással. Nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés. Kulturális tevékenység. Kulturális örökség megóvása.
JÖVŐÉRT Közalapítvány	Mérek	Mérek község általános iskolás korú gyermekei szellemi és testi fejlődésének elősegítése, az iskolai oktatás személyi és tárgyi feltételeinek javítása.
"A Nagydobosi Óvodásokért" Alapítvány	Nagydobos	A nagydobosi óvodai nevelés, oktatás színvonalának emelése, a gyermekek testi, szellemi és erkölcsi fejlődésének elősegítése, a tehetséges gyermekek felkarolása, a hátrányos helyzetű és a nagy családban élő gyermekek esélyegyenlőségének javítása. Az óvodai gyermekrendezvények gazdagítása, támogatása, az óvodai nevelő munkához szükséges eszközök, technikai berendezések bővítése illetve az óvodai pedagógusok anyagi és erkölcsi megbecsülésének javítása, a teljesítményhez igazodó ösztönző rendszer kialakítása.
"Kisebbségi emberek felemelkedéséért" Egyesület	Nagydobos	A cigány kisebbséghez tartozó, és hátrányos helyzetű családok, és egyének szociális helyzetének javítása, érdekeik védelme, kultúrájuk megőrzése.
Nagydobos Felzárkóztatásáért Alapítvány	Nagydobos	Nagydobos hátrányos helyzetének csökkentése, szociális biztonság növelése és egyéb az alapító okirat szerint.
Nagydobosi Gyermekekért Alapítvány	Nagydobos	Tehetségkutatás, tehetséggondozás, gyógypedagógiai szaktanácsadás, hátrányos helyzetű gyermekek iskolai oktatásának segítése, esélyegyenlőség megteremtése és egyéb az alapító okirat szerint. Új cél: azon pedagógusok munkájának elismerése, akik kiemelkedően sokat tesznek a hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatásáért és a tehetséges tanulók gondozásáért. A tanulóközösségek bekapcsolása a vidékfejlesztéssel kapcsolatos programokba életkori sajátosságainak megfelelően.
ICIRI-PICIRI - A NAGYECSEDI BŐLCSŐDÉS GYERMEKEKÉRT ALAPÍTVÁNY	Nagyecsed	Nevelés-oktatás. képességfejlesztés, ismeretterjesztés, és egyéb az alapító okirat szerint
"NYÍRCSAHOLYÉRT" Egyesület	Nyírcsaholy	A helyi közösség segítése, képvisellete, rendezvények szervezése, nevelés, oktatás, egészséges életmódra nevelés, egyéb az alapszabály szerint.
A Felnövekvő Nemzedékért 96 Alapítvány	Nyírmeggyes	Az iskolai és óvodai nevelés, oktatás színvonalának emelése, tehetséggondozás, hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének javítása, gyermekrendezvények támogatása és egyéb az alapszabály szerint.
Nyírparasznya Közoktatásáért Közalapítvány	Nyírparasznya	Az Önkormányzat fenntartásában működő Óvoda és Általános Iskola művelődési feltételeinek javítása, az intézmények tárgyi fejlesztése, az iskolában kiemelkedő teljesítményt nyújtó tanulók jutalmazása, a tehetséggondozás elősegítése, óvodai és iskolai szakmai

civil szervezet neve	székhelye	tevékenységi köre
		programok támogatása; nevelés; oktatás; közhasznú tevékenység.
"Fény és Árnyék" Alapítvány	Ópályi	Nevelés-oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés, kulturális tevékenység, hátrányos helyzetű csoportok esélyegyenlőségének elősegítése, munkaerőpiacon hátrányos helyzetű rétegek képzésének, foglalkoztatásának elősegítése és kapcsolódó szolgáltatás, euróatlanti integráció elősegítése és egyéb az alapító okirat szerint.
Észak-Alföldi Teleházak Regionális Közhasznú Egyesület	Ópályi	Az Észak-alföldi Régió településeinek és kistérségeinek gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődését, felzárkózását, területi esélyegyenlőségének megteremtését szolgáló, a regionális hátrányok leküzdését segítő innovációk, különösen a komplex információs és szolgáltató közösségi tele-szolgálati központok, teleházak és hasonló intézmények üzemeltetésének, illetve új intézmények létrehozásának menedzselése, regionális szolgáltatásainak megszervezése, érdekeik védelme és képviselése, feladataikhoz támogatások nyújtása.
Ópályi Általános Iskola Tanulóiért Közalapítvány	Ópályi	Az iskolai és óvodai oktatás feltételeinek javítása. Nyelvtanulás ösztönzése, külföldi cserekapcsolatok kiépítésének segítése. Iskolai és szabadidős programok támogatása, tanulmányi és egyéb más versenyek, vetélkedők díjazásához hozzájárulás. Nevelés és oktatás. Képességfejlesztés, ismeretterjesztés. Továbbá az alapítvány alapító okiratában foglaltak szerint.
Összefogás az Ópályi Cigányokért Egyesület	Ópályi	Az egyesület céljának tekinti a településen egyre növekvő létszámú cigány kisebbség társadalmi, gazdasági, kulturális fejlődését, felzárkóztatását, a hagyományok felelevenítésén keresztül munkahelyteremtést, emberibb életkörülmények megteremtését, és egyéb az alapszabályban meghatározott.
HUMÁN CENTER KÖZHASZNÚ EGYESÜLET	Ökörítőfülpös	Az emberek életkörülményeinek és életfelfogásának javítása és egyéb az alapszabályban meghatározott.
Ökörítőfülpösi és Rápolti Tehetség gondozó Alapítvány	Ökörítőfülpös	Tehetséggondozás, továbbtanuló gyerekek támogatása, kiemelkedő tanulók támogatása, jutalmazása, szakkörök támogatása, kulturális célok, tanulmányi kirándulások segítése, számítógépek vásárlása, a tanulók uszodába járásának támogatása, szenvedélybetegségeket megelőző (preventív) előadássorozatok szervezése és finanszírozása.
Szamospartiak Baráti Köre Közhasznú Egyesület	Ökörítőfülpös	Térségfejlesztés a civil szféra erősítésével. Egészségmegőrzés, betegségmegelőzés, gyógyító-, egészségügyi rehabilitációs tevékenység, szociális tevékenység, családsegítés, időskorúak gondozása, nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés, kulturális tevékenység, gyermek- és ifjúságvédelem, gyermek- és ifjúsági érdekképviselő. Továbbá az egyesület alapszabályában foglaltak szerint.
Az ŐRI GYERMEKEKÉRT Alapítvány	Őr	Őri Bibó István Általános Iskola oktatásának, nevelésének anyagi támogatása, tehetségek gondozása, sportolás bázisának kiépítése.
PAPOS KÖZSÉGÉRT	Papos	Papos község infrastrukturális fejlődésének elősegítése,

civil szervezet neve	székhelye	tevékenységi köre
KÖZALAPÍTVÁNY		kulturális és sportprogramok szervezése és támogatása, képzések, tanfolyamok támogatása. Oktatási, művelődési, egészségügyi intézmények támogatása, szociális tevékenység, családsegítés, időskorúak gondozása, nevelés és oktatás, kulturális tevékenység, gyermek és ifjúságvédelem, továbbá településfejlesztés.
Szamoskériek Baráti Köre Egyesület	Szamoskér	Az egyesület tagjainak és a település lakóinak egymást ismerő és segítő közösséggé való szervezése. A településen élő tehetséges gyermekek felkarolása. A sport, az egészséges életmód elterjesztése. A települési és a települések közötti kapcsolatok erősítése. A fogyatékkal és a hátrányos helyzetben élők esélyegyenlőségének javítása. Kölcsönösen előnyös kapcsolatok kialakítása a határon túli magyar és más EU-s tagállamokban működő civil szervezetekkel. Továbbá az egyesület alapszabályában foglaltak szerint.
"Gyermekétkeztetés 2000"	Tiborszállás	Gyermekétkeztetés segítése, szociális tevékenység, az alapító okirat 4. pontjának első mondata kiegészül az "elsősorban tiborszállási" toldattal az alábbiak szerint: Elsősorban a tiborszállási gyermekek fejlődésének segítése, az egészséges életmódra, táplálkozásra való nevelése.
"Tiborszállási iskolás gyerekekért" Alapítvány	Tiborszállás	Az általános iskola tanulóinak általános művelődésének, kulturálódásának segítése, kiemelkedő képességű tanulók segítése - az alapító okirat szerint.
VAJAI ÁLTANÁLOS ISKOLÁS GYERMEKÉRT ALAPÍTVÁNY	Vaja	Nevelés, oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés. Szociális tevékenység. Hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségének elősegítése. Kulturális tevékenység és egyéb az alapítvány alapító okiratában foglaltak szerint.
VÁLLAJÉRT Alapítvány	Vállaj	A helyi oktatási, művelődési intézmények tárgyi feltételeinek javítása, nemzetiségi és idegen nyelvi képzés, tehetséggondozás, szabadidő és sporttevékenység támogatása. Nemzetiségi hagyományokat őrző önszerveződő csoportok támogatása. Környezetvédelmi nevelés ösztönzése. Nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés. Kulturális tevékenység megóvása. Műemlékvédelem. Környezetvédelem. Emberi és állampolgári jogok védelme. Továbbá az alapítvány alapító okiratában foglaltak szerint.

Forrás: www.birosag.hu

10. Jelenlegi forrástérkép

A 23-25. számú táblázatokban látható, hogy 2004 és 2011 között a Mátészalkai kistérségbe 37,6 milliárd Forint támogatás érkezett, melyből 2,4 milliárd Ft (6,3%) hazai forrás, és 35,2 milliárd Forint uniós támogatás. A hazai támogatásokból mindössze 35 millió Forintot fordítottak kifejezetten az emberi erőforrások fejlesztésére, és bár a többi célkategóriában is megjelenhet ez az elem, összességében mégis azt mondhatjuk, ez rendkívül alacsony arány (1,5%), miközben csak a műszaki infrastruktúra fejlesztésére 60%-ot fordítottak. (Ez természetesen tükrözheti a támogatási lehetőségek szerkezetét is.)

23. táblázat: Hazai támogatások 2004-2011 évben

Cél kategória	Projekt száma	Támogatás (eFt)	Költség (eFt)
Műszaki infrastruktúra	12	1 429 305	1 711 668
Települési életminőség	12	264 579	1 840 119
Gazdaságfejlesztés	63	213 295	341 933
Humán infrastruktúra	13	161 362	395 224
Turizmus fejlesztése	5	85 433	111 429
Környezetvédelem, környezetvédelmi infrastruktúra	3	81 357	111 695
Kulturális örökség védelme	3	56 566	64 415
Tervezés	11	39 599	53 302
Emberi erőforrások fejlesztése	2	35 006	59 746
Egyéb, nem besorolható	4	22 503	55 086
Összesen	128	2 389 005	4 744 617

Forrás: TEIR VÁTI REMEK

A Nemzeti Fejlesztési Terv keretében kiírt pályázati lehetőségek közül az agrár- és vidékfejlesztésre fordítható pályázati lehetőségeket használták ki leginkább a kistérségben: a kapott támogatás, valamint a pályázatok fele ezt a területet érintette, miközben a humán erőforrás fejlesztésre és a regionális fejlesztésekre 15-15% körüli arányban fordítottak támogatási összeget (23. táblázat).

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv esetében a környezet és energia operatív program körében pályáztak a legtöbbit a kistérségből: a támogatások 60%-át ebből a keretből kapták. Ezek a programok átlagosan valamivel több, mint 1,1 milliárd Forintot hoztak a kistérségbe. A projektek több mint fele ugyanakkor a gazdaságfejlesztést érintette, ám ezek átlagosan 20,8 millió Forintos költségvetéssel valósítják / valósították meg céljaikat, ami alacsony összegnek tekinthető. (Összehasonlításképp: a TÁMOP programok átlagos költségvetése 58,9 millió Ft a kistérségben.) (Lásd 24. táblázat.)

24. táblázat: Uniós támogatások NFT1 2004-2011 évben

Operatív program	Projektek száma	Támogatás (eFt)	Költség (eFt)
Agrár- és Vidékfejlesztés OP	55	1 123 069	2 599 526
Gazdasági Versenyképesség OP	38	576 860	1 255 633
Humán Erőforrás Fejlesztés OP	10	357 437	421 620
Regionális Fejlesztés OP	3	339 640	360 813
Összesen	106	2 397 006	4 637 592

Forrás: TEIR VÁTI REMEK

25. táblázat: Uniós támogatások UMFT 2007-2011 évben

Operatív program	Projektek száma	Támogatás (eFt)	Költség (eFt)
Környezet és Energia OP	17	19 983 459	20 474 297
Regionális OP-ok	46	5 835 257	6 824 071
Gazdaságfejlesztési OP	162	3 363 784	6 831 178
Társadalmi Megújulás OP	35	2 061 215	2 097 663
Társadalmi Infrastruktúra OP	27	1 329 577	1 329 577
Közlekedés OP	3	235 799	237 179
Államreform OP	3	48 988	50 530
Összesen	293	32 858 079	37 844 495

Forrás: TEIR VÁTI REMEK

26. táblázat: UMFT projektek 2004-2011 évben

Pályázó neve	Projekt célja (év)	Megvalósítás helye	Támogatás (eFt)	Költség (eFt)
Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság	Szamos-Kraszna-közi árvízszint-csökkentő tározó projekt (2009)	Mátészalka	16 744 731	16 744 731
Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Szakképzés-szervezési Önkormányzati Társulás	A Szatmár-Beregi TISZK infrastrukturális fejlesztése (2009)	Mátészalka	887 910	887 910
Nyírmeggyes-Nyírcsaholy Önkormányzatok Társulása Szennyvízcsatorna-hálózat kiépítésére	Szennyvízcsatorna-hálózat kiépítése Nyírmeggyes és Nyírcsaholy településeken (2010)	Nyírmeggyes	882 935	1 038 747
Első Szatmári Ivóvízminőség-javító Önkormányzati Társulás	Első Szatmári Ivóvízminőség-javító Projekt (2011)	Vaja	713 991	843 341
Mátészalka Város Önkormányzata	Mátészalka kistérségi központ szerepének erősítése a városközpont funkcióbővítő integrált fejlesztése révén (2010)	Mátészalka	693 231	1 051 887
Szatmári Ivóvízminőség-javító Önkormányzati	Szatmári Ivóvízminőség-javító projekt (2011)	Mátészalka	643 595	754 651

Pályázó neve	Projekt célja (év)	Megvalósítás helye	Támogatás (eFt)	Költség (eFt)
Társulás				
Mérek Nagyközség Önkormányzata	Mérek Nagyközség önkormányzati körtöltés komplex fejlesztése (2011)	Mérek	590 017	590 017
Mátészalka Város Önkormányzata	A mátészalkai Képes Géza Általános Iskola infrastrukturális és eszközfejlesztése (2009)	Mátészalka	495 918	522 074
Hodász Nagyközség Önkormányzata	Új óvoda építése Hodász Nagyközségben (2009)	Hodász	445 606	469 059
Nagyecsed Város Önkormányzata	Városközpont kialakítása Nagyecsedben (2010)	Nagyecsed	432 170	515 582
Jármi Község Önkormányzata	Jármi település szennyvízcsatornázása (2010)	Jármi	382 653	425 548
Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Szakképzés-szervezési Önkormányzati Társulás	A Szatmár-Beregi TISZK szakmai fejlesztése. (2009)	Mátészalka	350 000	350 000
Szamoskér Község Önkormányzata	Szamoskér község szennyvízberuházása (2011)	Szamoskér	334 230	371 367
Mátészalka Város Önkormányzata	Hivatásforgalmú kerékpárút építése Mátészalka és Nyírcsaholy között (2008)	Mátészalka	324 267	359 188
Nagyecsed Város Önkormányzata	Dancs Lajos Ének-zene Tagozatos Általános- és Zeneiskola felújítása és bővítése (2010)	Nagyecsed	300 000	315 789
SX-Log Kft.	Az SX-Log Kft. regionális logisztikai központjához szükséges infrastrukturális feltételek megteremtése Mátészalkán (2010)	Mátészalka	249 194	722 510
Mátészalka Város Önkormányzata	A mátészalkai Négy Évszak Óvoda infrastrukturális eszközfejlesztése (2009)	Mátészalka	236 318	248 782
Kocsord Község Önkormányzata	Vízrendezés Kocsord Község területén (2010)	Kocsord	232 149	257 943
Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt.	49. sz. főút fejlesztése a távlati M49 nyomvonalán (2009)	Ökörítőfülpös	223 379	223 379
Nagydobos Község Önkormányzata	A nagydobosi napközi otthonos óvoda épületének bővítése (2009)	Nagydobos	204 712	215 486
Összesen			25 367 006	26 907 991

Forrás: TEIR VÁTI REMEK

A lista a 20 legnagyobb támogatású projektet tartalmazza

Mellékletek

1. táblázat: Tanulólétszám az iskolákban az osztályszervezés módja szerint

OM azonosító	intézmény neve	normál (általános) tagozat vagy osztály				emelt szintű oktatás és/vagy két tanítási nyelvű iskolai oktatás				gyógypedagógiai tagozat vagy osztály		
		összesen	HH	HHH	SNI	összesen	HH	HHH	SNI	összesen	HH	HHH
33507	ÁMK Fábiánháza	150	136	110	6							
33508	Általános Iskola és Óvoda Géberjén	128	78	32	11							
33509	Fekete István Általános Iskola és Óvoda Győrtelek	123	116	97	11							
201240	Kölcsey Ferenc Általános Iskola Hodász	279	234	209	17							
33511	Kőrösi Csoma S. Ált. Isk. Jármí, Papos	142	105	44	13							
33512	Móra Ferenc Általános Iskola Kántorjánosi	248	219	163	9					9	9	9
33513	Kocsord	179	135	123	4							
33514	ÁMK Mérk-Vállaj	173	143	101	3							
33514	ÁMK Mérk- Vállaj	69	45	37	2							
33515	Általános Iskola Nagydobos	201	155	125	40							
33516	Nagyecsed	396	340	251	14	182	94	40	1	25	21	21
33517	Nyírcsaholy	163	108	85	12							
201120	Közös Fenntartású ÁMK Arany J. Ált. I., Nyírmeggyes	326	206	142	4							
201120	Közös Fenntartású ÁMK Arany J. Ált. I. Tiborszállás	159	110	52	7							
33521	Jókai Mór ÁMK Ópályi	258	243	194	44							
33522	Általános Iskola Ökörítőfülpös	192	159	118	20							
33523	Bibó István Általános Iskola Őr	174	104	38	15							
33528	Általános Iskola Szamosszeg	189	165	85	17							
33532	Molnár Mátyás Általános Iskola Vaja	384	313	188	9							
33392	Képes Géza Általános Iskola Mátészalka	337	137	85	10	136	20	2	1			
33393	Móricz Zsigmond Általános Iskola Mátészalka	388	156	62	9	19	7	2	0			
33388	Széchenyi István Általános Iskola Mátészalka	152	78	34	8	366	87	14	0			
38393	Móra F. Ált. Isk. és Spec. Előkészítő Szakisk. Mátészalka									125	42	4
Összesen 2011 évben		4 810	3 485	2 375	285	703	208	58	2	159	72	34
Összesen 2009 évben		5 168	3 573	2 325	274	761	180	53	4	151	89	59

Forrás: Szatmári Többcélú Kistérségi Társulás Közoktatási Esélyegyenlőségi Programja I. Helyzetelemzés (2011. november)

2. táblázat: Kötelező felvételt biztosító intézmények köre és körzethatárai

település	beiskolázási körzet	egyéb
Fábiánháza	Fábiánháza, Előtelek	
Géberjén	Géberjén, Fülöpösdaróc	intézménytársulás formájában
Győrtelek	Győrtelek	
Hodász	Hodász	
Jármi	Jármi, Papos	intézménytársulás formájában
Kántorjánosi	Kántorjánosi	
Kocsord	Kocsord	
Mátészalka	Mátészalka	két általános iskola külön körzethatárok szerint; két egyházi iskola beiskolázási körzetük Mátészalka város és környéke.
Nagyecsed	Nagyecsed	
Mérk	Mérk, Vállaj	intézménytársulás formájában
Nagydobos	Nagydobos	
Nyírcsaholy	Nyírcsaholy	
Nyírkáta	Nyírkáta	
Nyírmeggyes	Nyírmeggyes, Tiborszállás	intézménytársulás formájában
Nyírparasznya	Nyírparasznya	
Ópályi	Ópályi	
Ökörítőfülpös	Ökörítőfülpös, Rápolc	
Ór	Ór	
Szamosszeg	Szamosszeg, Szamoskér	intézménytársulás formájában
Vaja	Vaja	
Nagyecsed	Nagyecsed	

Forrás: Szatmári Többcélú Kistérségi Társulás Közoktatási Esélyegyenlőségi Programja I. Helyzetelemzés (2011. november)

3. táblázat: A 6. évfolyamos kompetencia mérés eredményei a kistérség iskoláiban, 2009-2011. évek átlaga

település / iskola	matematika		szövegértés	
	átlag pontszám	változás 2009-2011. között	átlag pontszám	változás 2009-2011. között
Győrtelek	1806	1	1700	1
Nyírkáta	1657	1	1529	0
Mátészalka - Móricz Zsigmond Tehetségfejlesztő és Általános Iskola	1648	1	1468	0
Nyírcsaholy	1633		1546	
Mátészalka - Képes Géza Általános Iskola	1631	-1	1513	-1
Mátészalka - Széchenyi István Általános Iskola	1521	0	1497	-1
Mátészalka - Kálvin János Református Általános Iskola	1512	0	1532	-1
Jármi	1512	0	1546	-1
Vaja	1509	1	1403	-1
Mérk	1507	0	1411	-1
Ópályi	1480	1	1394	0
Ökörítőfülpös	1469	1	1293	1
Géberjén	1465	1	1507	1
Őr	1453	0	1377	0
Hodász	1445	1	1303	1
Vállaj	1441	0	1528	-1
Kocsord	1441	0	1449	-1
Nagyecsed	1436	0	1373	-1
Szamosszeg	1421	1	1315	1
Nagydobos	1416	0	1325	0
Nyírmeggyes	1388	0	1420	0
Nyírparasznya	1273	-1	1314	-1
Fábiánháza	1254	0	1222	0
Kántorjánosi	1239	-1	1272	-1
Tiborszállás	1230	-1	1282	-1
községi átlag	1440		1421	
országos átlag	1489		1479	

Forrás: Oktatási Hivatal Közoktatási Információs Iroda; <http://www.kir.hu/okmfit/>

* +: szignifikáns javult; -: szignifikánsan romlott; 0: nem változott

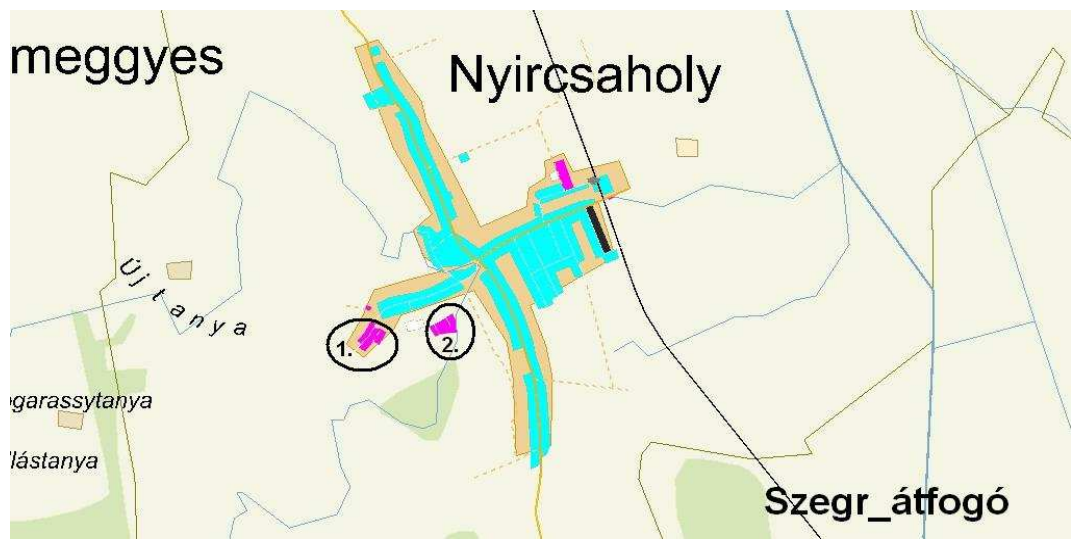
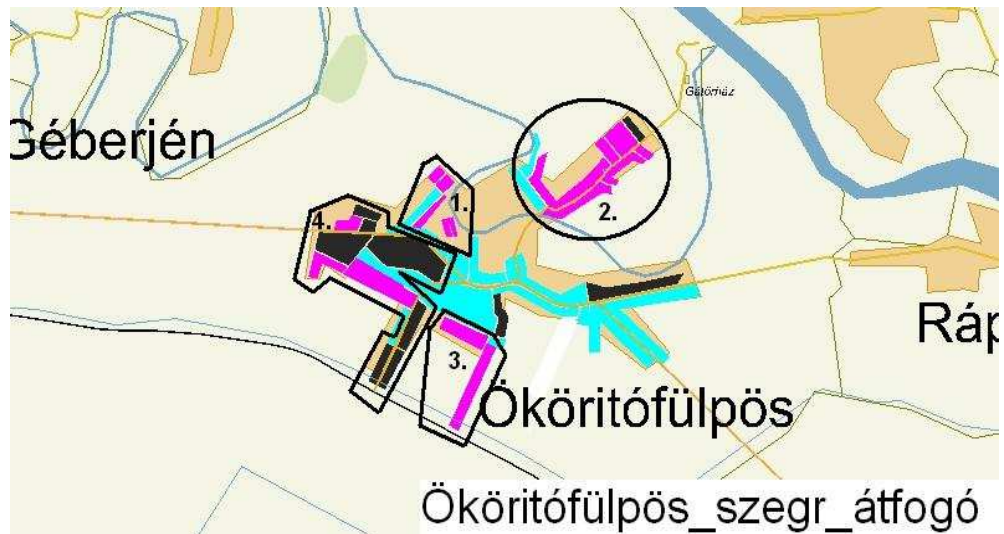
4. táblázat: A 8. évfolyamos kompetencia mérés eredményei a kistérség iskoláiban, 2009-2011. évek átlaga

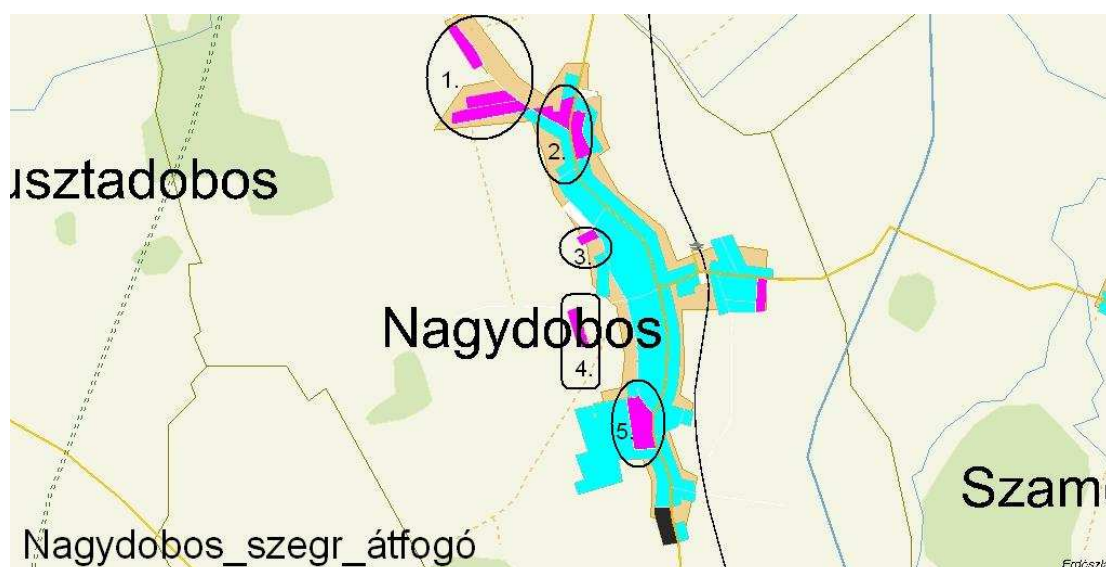
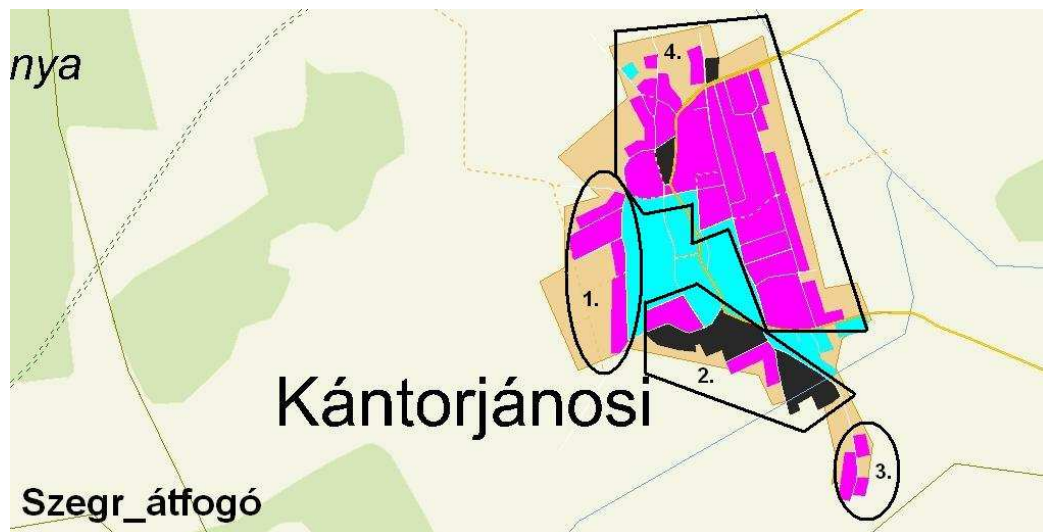
iskola / település	matematika		szövegértés	
	átlag pontszám	változás 2009-2011. között*	átlag pontszám	változás 2009-2011. között*
Győrtelek	1864	1	1607	1
Nyírcsaholy	1789	-1	1662	0
Mátészalka - Móricz Zsigmond Tehetségfejlesztő és Általános Iskola	1761	1	1611	1
Mátészalka - Képes Géza Általános Iskola	1732	0	1619	0
Jármi	1726	-1	1601	1
Mátészalka - Széchenyi István Általános Iskola	1713	0	1630	0
Nyírkáta	1621	1	1567	1
Kocsord	1620	0	1539	0
Mátészalka - Kálvin János Református Általános Iskola	1616	0	1607	0
Vállaj	1587	0	1634	1
Szamosszeg	1548	-1	1418	0
Vaja	1540	-1	1459	0
Nyírmeggyes	1531	0	1472	0
Mérk	1529	0	1544	-1
Nagyecsed	1528	0	1470	-1
Ópályi	1524	0	1438	-1
Nagydobos	1524	-1	1412	-1
Ökörítőfülpös	1519	1	1443	1
Tiborszállás	1488	-1	1545	-1
Géberjén	1484	0	1448	0
Őr	1453	0	1460	0
Fábiánháza	1383	-1	1388	0
Hodász	1372	0	1319	-1
Kántorjánosi	1370	0	1365	0
Nyírparasznya	1344	1	1317	1
községi átlag	1560		1513	
országos átlag	1609		1575	

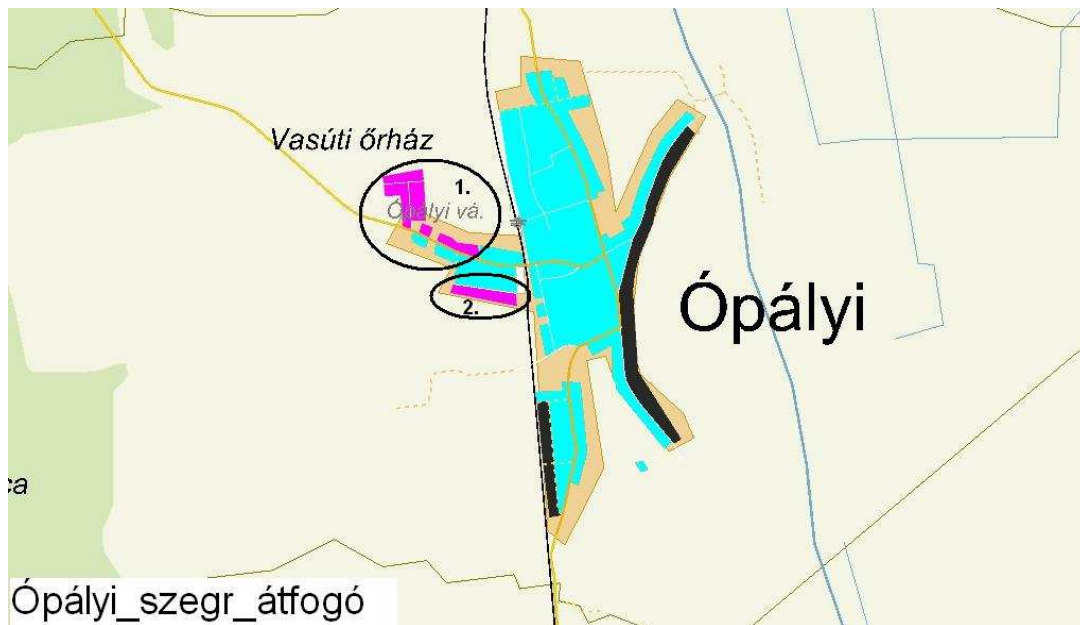
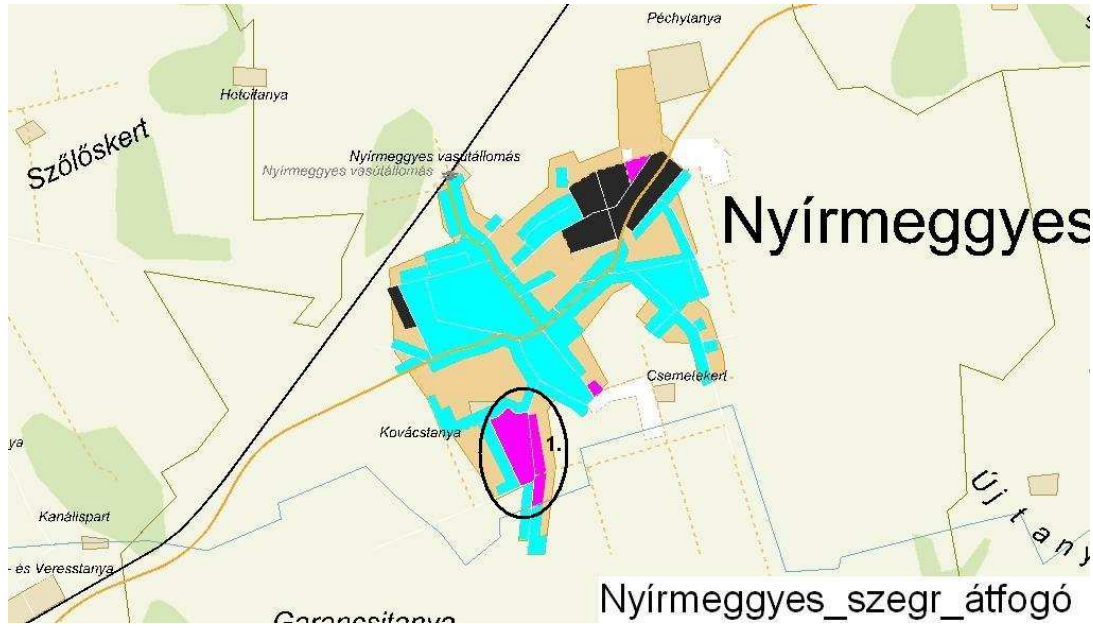
Forrás: Oktatási Hivatal Közoktatási Információs Iroda; <http://www.kir.hu/okmfit/>

* +: szignifikáns javult; -: szignifikánsan romlott; 0: nem változott

Szegregátumok a kistérség településein

Ópályi_szeqr_átfogó

